

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 16.

Onsdagen den 2 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 136, med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m.; och

nr 146, med förslag till lag om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen, m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 147, med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen;

till statsutskottet propositionerna:

nr 151, angående anslag till verksamheten vid skyddshemmen m. m.:

nr 152, angående förberedande arbeten för ny kraftstation vid Torpshammar; och

nr 153, angående inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Uppsala; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 155, angående ytterligare statsunderstöd till Skeerödsåns och Frelskogsåns regleringsföretag inom Farstorps och Vankiva socknar av Kristianstads län; och

nr 157, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelöfond.

§ 2.

Vidare föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionen nr 369 av herrar *Brädefors* och *Senander*; samt

till statsutskottet motionen nr 370 av herr *Holmbäck*.

§ 3.

Härefter föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtanden nr 13—17.

§ 4.

Till avgörande företogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av vissa i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1938/39.

Ang. vissa
anslag under
riksstatens
andra
huvudtitel.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1938. Nr 16.

Ang. avlö-
ningar till
befattnings-
havare å
fångvårds-
staten.

Punkten 4, angående avlöningar till befattningshavare å fångvårdsstaten.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 37 av andra huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för justitiedepartementet förordad personalförteckning för fångvårdsstaten, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsstaten, att tillämpas under budgetåret 1938/39, dels ock till Avlöningar till befattningshavare å fångvårdsstaten för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 2,780,700 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Lindén m. fl.* väckt motion, nr 31, vari hemstälts, att riksdagen ville besluta tillerkänna bevakningspersonalen vid kronohäktet i Västervik ett särskilt arvode utöver lönen, beräknat efter 180 kronor för år eller eljest efter de grunder, som kunde komma att bli gällande för särskilda arvoden åt bevakningspersonalen vid den till Norrköpingsfängelset förlagda vårdanstalten för förminskat tillräkneliga förbrytare.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Lindéns m. fl. förenämnda motion (II: 31)

- a) godkänna en i utskottets hemställan intagen personalförteckning för fångvårdsstaten;
- b) godkänna en i berörda hemställan likaledes intagen avlöningsstat för fångvårdsstaten, att tillämpas under budgetåret 1938/39; samt
- c) till Avlöningar till befattningshavare å fångvårdsstaten för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 2,772,200 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Lindén: Herr talman! Det har sedan rätt länge varit känt, att i kronohäktet i Västervik förvaras svårhanterliga fångar, och man har också från fångvårdsstyrelsens sida vid upprepade tillfällen gjort gällande, att bevakningspersonalen där borde på något sätt tillerkännas ett särskilt arvode. När så fångvårdsstyrelsen föreslog hos Kungl. Maj:t, att fångvårdspersonalen vid centralfängelset i Norrköping skulle få ett extra arvode, beräknat efter 180 kronor per år — ett arvode, som Kungl. Maj:t sedan föreslagit sänkt till 120 kronor — hemställde fångvårdspersonalen vid kronohäktet i Västervik, att även den måtte komma i åtnjutande av det särskilda arvode, som enligt fångvårdsstyrelsens och Kungl. Maj:ts förslag skulle tillerkännas personalen vid centralfängelset i Norrköping.

Statsutskottet, som behandlat detta ärende, har motiverat sitt avstyrkande med två skäl. Såsom det ena skälet anför utskottet, att då det pågår en utredning rörande sinnessjukvårdens ordnande inom fångvården, så skulle detta enligt utskottets förmenande innebära, att man för närvarande icke borde tillerkänna denna personal något särskilt arvode. Situationen är emellertid den, att under det denna utredning pågår, har ju personalen vid kronohäktet i Västervik fortfarande detta svåra klientel att sköta, och det skötes bl. a. under mycket svåra lokala förhållanden. Jag menar då, att det borde varit möjligt för statsutskottet att med hänsyn till förhållandena, sådana de nu äro, ändå tillstyrka ett provisoriskt arvode till personalen vid kronohäktet. Jag vill i detta sammanhang, herr talman, påpeka, att även om utredningen skulle leda till ett sådant resultat, att ett snabbare överförande till sinnessjukhus av dessa straffrifyklarade kunde ske, kommer det endast att innebära, att dessa fångar få stanna den tid på kronohäktet i Västervik, som behövs för att

Ang. avlöningar till befattningshavare å fångvårdsstaten. (Forts.)
de skola hinna få någon anstaltsvana. När de sedan komma till asylens vid centralfängelset i Norrköping, ha de således denna anstaltsvana, som gör det lättare för personalen vid denna asyl att taga hand om dem. Jag tror, att det är ganska betydelsefullt, att man fäster avseende vid att fångarna vid Västerviks kronohäkte under sådana förhållanden som regel komma att sakna anstaltsvana.

Jag ber även att få påpeka, att byråchefen Wijkmark i fångvårdsstyrelsen om personalen vid kronohäktet i Västervik bl. a. säger: »Västervikspersonalen har alltid visat sig ha stor förmåga att sköta svårhanterliga fångar och är värd allt beröm. — — — Men det är ju alltid så, att den, som är duktig och skötsam, får finna sig i att få extra ansvar och arbete.» Så säger han vidare: »En tröst, och en rätt stor sådan, ligger dock i det förtroende och den uppskattning, som ett dylikt påbörjande innebär. — — —» Naturligtvis är fångvårdspersonalen vid kronohäktet i Västervik tacksam för att man från fångvårdsstyrelsen visar den detta förtroende och även uttalar detta erkännande, men det är ganska naturligt, att denna fångvårdspersonal skulle vara tacksammare för att med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena bli ställd på den plats, där den skall vara ställd även i lönehänseende.

Såsom det andra skälet gör statsutskottet vissa invändningar rörande vederbörandes tjänstgöringsförhållanden. Utskottet ifrågasätter nämligen, »huruvida den bevaktningsspersonalen åliggande tjänstgöringen vid kronohäktet i Västervik är av den art, att den kan helt jämföras med motsvarande tjänstgöring vid vårdanstalten för förminskat tillräkneliga förbrytare». Jag vill gärna ur detta uttalande utläsa, att statsutskottet beaktat de svårigheter, fångvårdspersonalen vid kronohäktet i Västervik haft. För att ytterligare beläsa denna fråga skulle jag dessutom vilja meddela, att överläkaren vid Vänersborgs sinnessjukhus Oliver Ottosson på sin tid avgav ett yttrande, däri han förklarade, att »jag anser arbetets art och patientmaterialets beskaffenhet å kronohäktets i Västervik sinnessjukavdelning i det hela ungefär motsvara samma förhållanden som å den fasta paviljongen vid hospital, där man tar emot verkligt svårhanterliga kriminella förbrytare».

Vid ett tillfälle, herr talman, förvarades å kronohäktet i Västervik, bland andra, fem för mord dömda. En av dessa fem hade med yxa mördat sin svåger, en hade med revolver skjutit ihjäl en läkare, en hade med yxa slagit ihjäl en fjärdingsman och en med två mord på sitt samvete hade ena gången utfört gärningen, då han befann sig i frihet, och andra gången under sin vistelse på ett sinnessjukhus. Dessutom hade man en mördare, som med yxa dödat sin svåger.

Jag har, herr talman, tagit fram dessa exempel för att påvisa, att i detta kronohäkte vårdas personer, som måste betraktas såsom verkligt svårhanterliga. Den sista uppgiften, som jag fått från personalen vid kronohäktet i Västervik, talar om sönderrivna kläder, om svåra blesstyrer och om den bekanta s. k. nässkäraren, som hade sönderklöst en vaktkonstapel i hela ansiktet. Detta må nu gälla vad det kan, men uppenbart är, att denna personal måste anses ha en sådan tjänstgöring, att den borde vara berättigad till ett särskilt arvode. Om nu detta arvode å 120 kronor, som är föreslaget beträffande personalen vid centralfängelset i Norrköping, även beviljas personalen i Västervik, kommer det att innebära en anslagsökning på 2,280 kronor, en summa, som ur ekonomisk synpunkt icke kan ha någon särskild betydelse.

Jag är, herr talman, tämligen medveten om att det lönar sig mycket litet att strida mot statsutskottet i denna punkt, men jag har åtminstone velat begagna tillfället att klargöra motiven för att denna motion överhuvud taget blivit framlagd, och det synes mig, som om dessa motiv vore i det stora hela

Ang. avlöningar till befattningshavare å fångvårdsstaten. (Forts.)
 mycket starka. Jag kan förstå, att statsutskottet hesiterat inför möjligheten att för framtiden slå fast ett särskilt arvode, men jag hade vågat hoppas, att utskottet nu velat gå med på denna rent tillfälliga arvodesförbättring under den tid, denna utredning pågår, och till dess andra faktiska förhållanden föreliggande vid kronohäktet i Västervik. Trots att jag känner mig ganska medveten om att statsutskottets eniga mening naturligtvis vinner kammarens gehör, ber jag ändå, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag vill ingalunda bestrida att de synpunkter, som motionären framhållit, kunna vara väl så beaktansvärda, men saken ligger så till, att det finns flera områden inom sinnessjukvården och speciellt den sinnessjukvård, som sorterar under fångvårdsstyrelsen, där det kan bli fråga om hur avlöningsförhållandena för personalen skola bli ordnade. Statsutskottet är icke någon vän av ett förfarande, som innebär, att sedan man fastställt en lön, man på denna lön lägger ytterligare ett arvode. Vi ha ansett i statsutskottet, att om tjänstgöringen är sådan, att den kräver mera kvalificerat folk, folk av en särskild struktur, bör man också lönesätta dem med en avlöning, som kan anses skälig och påkallad. Det är ur dessa synpunkter, som vi nu, när en översyn över avlöningsreglementet ligger så att säga snart färdig och kanske kommer att framläggas redan inom den närmaste tiden, icke ansett oss kunna gå in för att föreslå någon provisorisk anordning. Ett provisorium betraktas oftast såsom ett ståndpunktstagande till den och den frågan. Vi anse frågan vara för litet utredd, och när departementschefen icke fört fram saken, ha vi ansett oss böra vänta tills vidare. Detta är i huvudsak de skäl, som varit avgörande för oss.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 31; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om tillsättning av prästerliga tjänster, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion angående jämställande i rättsligt avseende av barn utom äktenskap med barn inom äktenskap.

Därvid anförde:

Herr Flyg: Herr talman! Jag skall med anledning av den behandling, som ifrågavarande motion fått i första lagutskottet, icke yttra många ord i den föreliggande frågan. Anledningen till att motionen i fråga väckts är, att i vårt södra grannland Danmark en lagändring genomförts, som täcker unge-

Ang. jämställande i rättsligt avseende av barn utom äktenskap med barn inom äktenskap.

Ang. jämställande i rättsligt avseende av barn utom äktenskap med barn inom äktenskap. (Forts.)

får de synpunkter, som vi i den föreliggande motionen framfört. Nu yttrar utskottet, att frågan har från olika instanser hamnat hos socialstyrelsen, vars utlåtande det alltså gäller att avvakta.

Jag vill, herr talman, med dessa ord endast uttrycka den förhoppningen, att detta utlåtande icke kommer att låta vänta på sig alltför länge, utan att frågan kommer att pådrivas, och att, i den mån denna motion kan anses vara ett pådrivande medel, den alltså får anses ha gjort nytta genom att påtala det föreliggande spörsmålet. Det råder icke mer än en mening inom riksdagen därom, att det spörsmål, som det här gäller, är av den art, att en ändring till det bättre snarast bör komma till stånd och få sin plats i gällande svensk lag. Det är endast detta, herr talman, jag velat säga vid frågans behandling här i dag.

Herr Paulsen: Herr talman! Det kan synas, som om denna motion vore tämligen överflödig, då riksdagen så sent som 1936 skrev till Kungl. Maj:t i denna sak. Då emellertid någon proposition ännu icke kommit, kan man mycket väl förstå att motionärerna här velat ge frågan en stöt framåt. Det synes mig emellertid, som om man icke behöfve göra en så förfärligt lång utredning i denna sak, ty vad är det, som skall behöva utredas? Jo, man skall naturligtvis utreda om allt det intrång, som en sådan lagändring kommer att medföra för de inom äktenskapet födda barnen, och om all den förargelse, som kommer att vållas i familjerna, men detta är dock saker, som äro fullkomligt ostridiga. Därom behövs ingen utredning, och *rättfärdigheten kräver, att lagen ändras dithän, att de utomäktenskapliga barnen få samma arvsrätt som inom äktenskapet födda barn.* Det utom äktenskapet födda barnet bör icke få lida för att dess fader glömt att sätta vigselringen på dess mor, innan avlelsen började. Jag kan icke förstå, att man skall behöva dröja så länge med denna sak, då mer än två år gått, sedan riksdagen skrev till Kungl. Maj:t. Och jag vill hoppas, att denna motion skall ge saken en ny stöt framåt, så att vi kunna få motse en proposition innan denna riksdags slut.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Till avgörande förelåg härefter första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om adoption.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 102, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Sandén* och *Myrdal* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande sådan ändring av 8 § lagen om adoption, att den icke lade hinder i vägen för att barnfattiga familjer fullständigades genom adoption.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Schlyter*, *Karl Johan Olsson*, *Roos* och *Bergquist*, vilka ansett, att utskottet bort hos riksdagen hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Bergquist: Herr talman! I den föreliggande motionen har framlagts förslag om ändring i gällande lag om adoption. Enligt den nuvarande

*Ang. viss
ändring i
lagen om
adoption.*

Ang. viss ändring i lagen om adoption. (Forts.)

lagen om adoption har det uppställts vissa regler för att man skall få adoptera och lämnats vissa särskilda bestämmelser, då det gäller äkta makars rätt till adoption. I sådant fall har föreskrivits, att om äkta makar ha bröstarvingar, skall tillstånd till adoption vägras, där icke synnerliga skäl för adoption äro för handen. Detta stadgande, i och för sig ganska strängt, synes i huvudsak ha motiverats med att en adoption, begärd av äkta makar som ha bröstarvingar, skulle kunna leda till intrång i legitima arvingars rätt. Därför har lagberedningen, som framlade detta förslag till lag om adoption, ansett, att det skall kunna påvisas några särskilda omständigheter för att äkta makar, som ha bröstarvingar, skola få adoptera. Såsom skäl för att äkta makar med bröstarvingar skulle få rätt att adoptera, har lagberedningen i sin motivering anført sådana fall, som då någon av makarna vill adoptera en nära släkting, som uppfostras tillsammans med adoptantens egna barn, eller makar med egna barn vilja adoptera den enes barn utom äktenskapet.

Nu har det nog under tillämpningen av denna lag, som varit i kraft i 20 år, visat sig i praktiken ofta förekomma fall, då det skulle ha varit mycket önskvärt, att äkta makar med bröstarvingar skulle få adoptera, men där gällande lagstiftning har lagt hinder i vägen härför. Den fråga, som på detta område särskilt tilldragit sig uppmärksamheten, har varit de barufattiga familjerna, alltså familjer med endast ett barn. Det har ju ofta framhållits, att det icke är nyttigt för ett barn att växa upp alldeles ensam i en familj, utan att det för barnets eget bästa är nyttigare, att det kan få en kamrat, som fostras tillsammans med barnet. Den nuvarande lagstiftningen ger, om man tolkar den strängt efter bokstaven, icke rätt att bevilja adoption i dylika fall. I ett sådant fall föreligger nämligen icke, i varje fall icke enligt lagstiftarnas mening, sådana synnerliga skäl, som skulle möjliggöra för äkta makar med bröstarvingar att få adoptera.

I den motion, som här föreligger, har särskilt understrukits, att det är ett allmänt önskemål och ett önskemål av ganska stor betydelse, att barnfattiga äkta makar, som kanske av en eller annan anledning icke kunna få flera barn, skola erhålla rätt adoptera ett utomstående barn för att därigenom skaffa en kamrat åt det ensamma egna barnet. Enligt min mening äro just de omständigheter, som jag här anført, av ganska stor betydelse.

Man kan nog säga, att hos domstolarna har man icke märkt så stora olägenheter av den nuvarande lagstiftningen. I mycket beror nog detta emellertid därpå, att föräldrar, som vända sig till en advokat eller annan med dessa förhållanden förtrogen person för att höra sig för om möjligheterna att få adoptera, ha av advokaten eller den, som de vänt sig till, fått beskedet, att det icke lönar sig, därför att lagen icke ger rätt till adoption i sådana fall. Jag tror, att det skulle vara av stort värde att få till stånd en uppmjukning av adoptivlagen i detta fall, så att det icke skulle krävas så stränga förutsättningar, som nu gälla, för att äkta makar med bröstarvingar skulle få adoptera. Därför ha också åtskilliga ledamöter av utskottet funnit det vara önskvärt att få en uppmjukning av den nuvarande lagstiftningen.

Jag ber med denna korta motivering, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Utskottet har vid sitt avstyrkande av den föreliggande motionen erkänt det behjärtansvärda i motionens syfte, men utskottet har icke funnit, att motionärerna ha framlagt tillräckligt starka skäl för en riksdagsskrivelse i frågan. Att man var så gott som fullständigt enig i första lagutskottet härom, visas därav, att ingen i utskottet begärde omröstning om ett bifall till motionen. Sedan beslutet fattades i utskottet om avstyr-

Ang. viss ändring i lagen om adoption. (Forts.)

kande av motionen, har det nu tillkommit en nästan blank reservation. Om herrarna se på reservationen, skola ni finna, att yrkandet i densamma icke är densamma, som utskottets vice ordförande här ställde. Det hade för övrigt icke gått att här i kammaren ställa det yrkande, som reservanterna gjort. Den reservation visar enligt min uppfattning just på att man ändå här är inne på ett område, där man i varje fall icke för närvarande bör handla.

Det är kanske icke så många av kammarens ledamöter, som nu ha motionen tillgänglig, men om ni hade det, skulle ni se, att den är utomordentligt kortfattad. Motionärerna ha icke besvarat sig med att skriva mer än 7 rader i denna motion. Allt det övriga är endast citat från ett uttalande, som gjorts av en kvinnlig advokat.

Vi ha som sagt inom utskottet erkänt det behjärtansvärda syftet med motionen, men vi ha icke funnit, att det påvisats föreligga något behov av en lagändring. Tvärtom har det under utskottsbehandlingen framkommit, att den nuvarande lagen mycket väl kan tolkas på sådant sätt, att det icke möter någon större svårighet att bifalla en framställd begäran om adoption. Nu är det emellertid, såsom herr vice ordföranden nyss påpekat, icke så lätt att få fram i hur många fall adoption har nekats, enär det kan ligga så till, att vederbörande ha vänt sig till en advokat, vilken med hänvisning till lagens bestämmelser har avrått dem från att göra ansökan om adoption. Ingen gång har emellertid vare sig i utskottet eller i motionen framhållits, att, såsom herr vice ordföranden här sade, lagen i många fall skulle ha visat sig vara alltför sträng. Detta har man icke kunnat visa. Vi, som tillhöra utskottsmajoriteten, ha den uppfattningen, att om det verkligen föreligger behov av en lagändring, så böra motionärerna till ett kommande år komma fram med starkare bevis för att en sådan ändring är behöfvlig än vad man gjort i år. Det är detta, som gjort, att utskottsmajoriteten icke nu velat vara med om en riksdagsskrivelse i frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bergquist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 160, angående förstärkning av det under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget till allmänna civilförvaltningens lönenämnd;

- nr 162, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 17 mom. 6 och § 27 mom. I B värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443);
 nr 163, angående gäldande av vissa skadestands- och ersättningsbelopp;
 nr 164, angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;
 nr 165, angående understöd åt Sixten Herman Thomsen; och
 nr 167, angående bestridande av vissa kostnader för kompensation åt arbetare i statens tjänst för familjepensionsavdrag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

Första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om utredning rörande legalisering i större utsträckning av varaktiga förbindelser av äktenskaplig natur föredrogs härefter; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 10.

Ang. konsolidering av företag till mötande av en kommande lågkonjunktur.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion angående konsolidering av industri- och handelsföretag till mötande av en kommande lågkonjunktur.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag hade väntat, att någon av motionärerna skulle ha begärt ordet för att lämna oss något litet meddelande om anledningen till att man vid denna riksdag kommit med denna framställning, som ju förra året avvisades av kamrarna, sedan första lagutskottet enhälligt avstyrkt densamma. Då så emellertid icke är fallet, kanske det må tillåtas mig att yttra några ord i anslutning till denna framställning, vilken i varje fall utanför riksdagen har låtit något tala om sig.

Naturligtvis kan man icke, herr talman, förutsätta, att motivet för denna motion skulle vara att finna i någon åstundan hos motionärerna att på ett eller annat sätt misstänkliggöra det svenska näringslivet för någon slags rovdrift eller för något slags lättsinne i fråga om ekonomiska dispositioner för framtiden. Det är uteslutet. Om man då forskar efter anledningen, så kan man, såvitt jag kan förstå, icke finna annat än att den måste vara att söka i en bristande orientering rörande hur det numera ser ut inom näringslivet i detta avseende. Motionärerna ha ju framställt såsom ett önskemål, att man under goda tider måtte konsolidera industri- och handelsföretag för mötande av en kommande lågkonjunktur. Denna sats har också vunnit utskottets beaktande. Om riktigheten av ett sådant förfaringssätt behöver ju intet tvivel råda. Det är dock, herr talman, icke alls någon ny upptäckt, som motionärerna här ha gjort. Man handlar sedan ganska lång tid tillbaka inom näringslivet efter denna grundsats.

Just i dessa dagar offentliggöras ju i tidningarna ett mycket stort antal årsberättelser, balansräkningar och bokslut från olika företag i landet. Jag tror, att om de ärade motionärerna hade något studerat dessa dokument, så hade de däri fått ett åskådningmaterial, som kanske hos dem hade skapat en annan uppfattning i dessa ting än den, som talar ur deras motion. Man finner av dessa bokslut, hurusom företagsledningarna gått ytterligt försiktigt tillväga i sin utdelningspolitik. I de fall, då man på grund av de goda tiderna ansett sig kunna förhöja aktieägarna i någon större utsträckning, gör man det icke sällan genom att utdela en bonus i stället för att höja utdelningen,

Ang. konsolidering av företag till mötande av en kommande lågkonjunktur.
(Forts.)

detta just för att markera åtgärdens engångskaraktär. Man har vidare gjort avskrivningar i väsentligt större omfattning än tidigare. Man har gjort skatteavsättningar, och man har — det tycker jag mig gott kunna understryka här i kammaren — i anslutning till den nya lagstiftningen i fråga om pensionsstiftelser gjort avsättningar till dylika stiftelser i mycket betydande omfattning. Denna åtgärd visar ju ett om jag så får säga socialt sinnelag hos våra moderna företag, som jag tycker, att motionärerna borde ha beaktat.

Det finns också en annan omständighet, som man kanske skulle kunna trycka på ett ögonblick. Jag talade om avskrivningarna. De äro ju en konsolideringsåtgärd. Kammarens ärade ledamöter veta ju, att den statliga skattekommittén har föreslagit genomförande av den fria avskrivningsrätt, som man inom näringslivet länge har önskat sig. Detta förslag har hälsats med stor tillfredsställelse inom näringslivet. Även den omständigheten vittnar om den starka strävan för konsolidering med tanke på kommande, mindre gynnsamma tider, som är för handen inom näringslivet.

Jag kan icke underlåta, eftersom jag nu i alla fall har ordet, att såsom betydande för hur man inom våra företag numera ser på dessa ting, göra ett par mycket korta utdrag ur några förvaltningsberättelser, som just i dessa dagar ha publicerats. De äro ganska karakteristiska för den allmänna tendensen inom våra bolag.

Jag tar ur högen ett betydande bolag, där man finner följande i berättelsen: Den ökade leveransvolymen har givetvis medfört en motsvarande ökning av bruttovinsten. Styrelsen framhåller, att även bruttovinsten måste anses vara exceptionellt hög. Inför möjligheten av en nedgång i leveransvolymen och i samband därmed även av bruttovinsten under kommande år anser sig styrelsen icke kunna föreslå en höjning av utdelningen för 1937. Styrelsen framhåller, att de i årets bokslut gjorda avskrivningarna överstiga vad som normalt erfordras.

Samma tema går igen i ett mycket stort antal förvaltningsberättelser. Det gäller icke blott industrien, utan det gäller även en sådan näring som sjöfarten. Det är ju en näringsgren, där man icke precis förut har skurit pipor i vassen, och man skulle ju därför kunna tänka sig, att när man nu har haft ett ganska hyggligt sjöfartsår, ville man begagna den erhållna vinsten för utdelning i större utsträckning. Så är emellertid ingalunda fallet, vilket åtskilliga av kammarens ärade ledamöter säkerligen ha observerat. I stället använder man i betydande utsträckning dessa vinster i konsolideringssyfte, bland annat för mycket omfattande avskrivningar. Jag har roat mig med att något studera styrelseberättelsen för ett av våra stora rederiföretag. Av densamma finner man, att efter de av styrelsen nu föreslagna avskrivningarna på tonnage kommer detta att bokföras i endast 100 kronor per ton, vilket torde utgöra cirka en tredjedel av dagsvärdet. Man måste ju säga, att en så långt driven konsolidering måste anses fylla utomordentligt stora krav på konsolidering och på försiktighet med hänsyn till framtiden.

Saken är också den, herr talman, att den inneboende sundheten och motståndskraften i det moderna svenska näringslivet nu äro sådana, att man med ganska stor tillförsikt kan emotse en ny lågkonjunkturs verkningar.

Jag vill också påpeka, att bland de moment av mera optimistisk natur, som anföras i årets statsverkspropositionens inkomstberäkning, när det gäller att bedöma framtiden, understryker finansministern också vårt näringslivs numera konsoliderade ställning.

Jag har, herr talman, icke ansett opåkallat att göra dessa erinringar i anslutning till den här framförda motionen. I övrigt har ju första lagutskottet ur

Ang. konsolidering av företag till mötande av en kommande lågkonjunktur.
(Forts.)

sina synpunkter anfört så tungt vägande skäl för ett avslag på motionen, att något därutöver icke torde vara att tillägga.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Nylander*.

Herr **Pettersson** i Rosta: Herr talman! Den föregående ärade talaren efterlyste ett begravningsstal. Jag tänker, att kammaren är mest tillfredsställd med att slippa höra sådana. Med hänsyn till vad utskottet sagt i sin motivering hade jag egentligen ej tänkt säga någonting alls. Där står nämligen bl. a., att lagberedningen snart skall ha sin utredning angående aktiebolagsreformen färdig, och då kan samtidigt även denna sak komma fram. Jag hade därför ansett det ej vara nödvändigt att säga någonting i denna fråga.

Orsaken till att jag väckt denna motion är ju, att erfarenheterna från förra krisen visa, hur det går. När tiderna bli dåliga, uppstår det arbetsbrist, industrien kastar ut sina arbetare i arbetslöshet, och då får staten och de olika kommunerna taga hand om dem. Det anser jag vara ett oriktigt förfarings-sätt. Så får exempelvis ej jordbrukets män förfara, utan de få lov att ha sina arbetare kvar såväl under låg- som under högkonjunktur. Nu är det högkonjunktur, men vi veta ej, hur länge den kommer att vara. Ett tu tre äro vi kanske nere i vågdalen igen, och då kommer samma historia att upp-repas. Med denna motion ha vi avsett att i någon mån förebygga de svårig-heter på arbetsmarknaden, som eljest troligen skulle komma att uppstå, när en lågkonjunktur inträder.

Jag vill även för den föregående talaren nämna, att om Sverige går in för detta, är det ej det enda land, som gör det, ty Norge har redan slagit in på denna linje för att förebygga arbetslöshet.

Nu är att hoppas, att kanske redan nästa riksdag får taga ståndpunkt till denna fråga. Det är ej alldeles säkert, men man hoppas ju det. Annars skulle det kunna hända, att om det blir lågkonjunktur, syndarna vakna upp för sent, så att vi ha arbetslöshet igen. Det är därför, som jag ansett, att denna motion borde förnyas, och det är därför, som jag väckt den även i år. I övrigt har jag intet yrkande.

Herr **Nylander**: Herr talman! När den föregående talaren drog fram det norska förslag, som föreligger på detta område, så borde han även orienterat sig om de norska förhållandena litet bättre, än han synbarligen gjort. Han borde då ha kunnat konstatera den oro, som detta förslag har väckt inom det norska näringslivet. Det är dock ingen uppgift för staten att komma oro åstad inom näringslivet, när man söker finna utvägar för att undvika alltför svåra följder av en lågkonjunktur.

Jag vill liksom herr Hagberg betona, att det är klart och tydligt, att motionärerna ej alls följt med aktiebolagens nu efter varandra publicerade bokslut och studerat deras balansräkningar, ty då hade de ej behövt komma fram med detta förslag i en motion, som i år undertecknats av endast 2 ledamöter, medan motionen i fjol var undertecknad av 15 à 17 stycken, om jag ej miss-minner mig.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Hagbergs avslagsyrkande.

Herr **Pettersson** i Rosta: Herr talman! Den föregående talaren sade, att jag ej läst uttalandena i tidningarna om utdelningar på aktier och dylikt. Jag vill då blott påpeka, att motionen väcktes någon av de första dagarna i ja-

Ang. konsolidering av företag till mötande av en kommande lågkonjunktur.

(Forts.)

nuari. Då förelågo ej dessa bokslut, och då kunde vi ej taga hänsyn till uttalandena under de sista veckorna.

Herr Nylander nämde även något om att dylika åtgärder skulle väcka oro inom näringslivet. Jag får säga, att jag tycker, att det tvärtom skulle verka till gagn för näringslivet, om de olika bolagen verkligen gäve akt på dessa förhållanden och avsatte en del pengar. Det är visserligen sant, att bolagen i allmänhet ej i någon större utsträckning delat ut gratisaktier eller höjt utdelningarna, men jag har dock förmärkt, att en hel del bolag hava höjt utdelningarna och något enda bolag även utdelat gratisaktier. Det skulle kunna hända, att den i fjol väckta motionen lagt litet sordin på bagsledningarna, så att de i år tagit sig till vara och ej haft så höga utdelningar eller lämnat gratisaktier. I detta avseende har motionen kanske fyllt sitt syfte.

Herr Nylander: Herr talman! Jag vill endast understryka, att motionären redan i fjol haft goda tillfällen att iakttaga denna utveckling och att det därför var fullständigt onödigt, att komma fram med motionen i år igen. Precis samma tendens som i år gjorde sig nämligen gällande även i fjol.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Vid härefter skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion angående ändring i visst avseende av gällande bestämmelser om val av nämndemän och om val av ägodelningsnämndemän begärdes ordet av

*Ang. ändrade
bestämmelser
om val av
nämndemän
m. m.*

Herr Sundström i Skövde, som yttrade: Herr talman! Jag skall först be att få uttala min tillfredsställelse över att utskottet anslutit sig till den principen, att i städer, som äro förenade med landsbygden i judiciellt avseende, nämndemän böra väljas av stadsfullmäktige och att vidare denna princip även bör tillämpas på landsbygden, där så är möjligt. Det är klart, att jag för min del ej har det minsta att invända mot att så sker, men jag vill ändå uttala den förhoppningen, att om det vid en närmare utredning skulle visa sig, att det av tekniska och praktiska skäl är omöjligt att tillämpa denna valmetod för landsbygden, detta ej må utgöra ett hinder för att de städer, som lagts under landsrätt, få proceduren i fråga om val av nämndemän ordnad på nämnda sätt.

Nu ser jag, att processlagberedningen väntas skola behandla detta spörsmål, och därför har utskottet, trots att det synes vara mycket välvilligt inställt till hela frågan, avstått från att tillstyrka bifall till vår motion. Då saken nu ligger så till, får man kanske försöka att genomlida den tid, som kommer att åtgå till dess processlagberedningens förslag föreligger. Jag skall därför, herr talman, avstå från att framställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Till avgörande företogs härfpå konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner om viss ändring i bestämmelserna om sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets.

Uti de likalydande till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 62 i första kammaren av herr *Oman m. fl.* och nr 121 i andra kammaren av herr

*Ang. sättet för
val av första-
kammarleda-
möter i stad.
som utgör
egen valkrets.*

'Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets. (Forts.)

Arnhem m. fl. hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till bestämmelser av innehåll, att i stad, som utgör egen förstakammarvalkrets, skola vid val av stadsfullmäktige tillika utses suppleanter för dessa med uppgift att vid förfall för stadsfullmäktige deltaga i val av ledamöter till första kammaren».

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till de förevarande motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag till bestämmelser av innehåll, att i stad, som utgjorde egen förstakammarvalkrets, vid val av stadsfullmäktige tillika skulle utses suppleanter för dessa med uppgift att vid förfall för stadsfullmäktig deltaga i val av ledamöter till första kammaren.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer

- 1) av herr *Reuterskiöld*; och
- 2) av herrar *Fast*, *Andersson* i Ovanmyra och *Vougt*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Fast: Herr talman! Därest konstitutionsutskottet följt föredömet från lagutskottet, av vars utlåtanden vi nu behandlat en hel del, och ansett, att synnerliga skäl borde föreligga för ett bifall till en motion, så hade även detta utskottsutlåtande måst utmynna i ett avslagsyrkande.

Jag skall gärna erkänna, att detta ej är någon stor fråga, men å andra sidan ha vi reservanter ansett, att man ej skall använda mera våld, än nöden kräver. Motiveringen för behövligheten av suppleanter i fullmäktigeinstitutionerna i Stockholm och Göteborg är, att man vill skydda sig mot en olycka, som kan inträffa genom att någon person blir sjuk eller råkar ut för en olyckshändelse eller till och med avlider. Nu vill jag som min mening säga, att erfarenheten givit vid handen, att en olycka kan man aldrig skydda sig mot, vare sig genom försäkring eller genom att i förväg vidtaga försiktighetsåtgärder. Jag kan emellertid mycket väl också säga, att de skäl, varpå man här bygger, ej äro så synnerligen starka. Det lär ha förekommit en gång, att en person varit sjuk, när den gamla elektorsförsamlingen sammanträdde, men det var ej värre, än att man ordnade så, att personen i en sjukbil transporterades upp och deltog i valet. Jag har varit med om, herr talman, att i ett landsting, där man har suppleanter, det förhållandet har inträffat, att när ett val utsatts att äga rum sista dagen landstinget sammanträtt, en person blivit sjuk och att, ehuru man haft suppleant, denne ej kunnat inkallas. Det visar således, att man även genom den utväg, som här föreslås, ej kan helt skydda sig mot en olycka, som man menar kan inträffa.

Det vore kanske ej så mycket att säga om denna sak, om det ej funnes vissa principiella skäl mot den linje, som utskottet nu har valt. Man har valt den vägen att det skall utses suppleanter för stadsfullmäktige blott i de förut nämnda städerna. Däremot har man avböjt den utvägen att över huvud taget införa suppleantinstitutionen och hänvisat till det motstånd, som riksdagen själv rest, när denna fråga tidigare varit föremål för behandling. Vad man nu tänker skapa, är ej egentligen suppleanter för stadsfullmäktige, utan man vill, sedan den gamla elektorsinstitutionen avskaffats, införa elektorssuppleanter i fråga om en institution som alltså ej längre finns.

Nu tror man, att det är möjligt att i den kommunala vallagen inskriva föreskrifter om val av stadsfullmäktigesuppleanter för en uppgift, som ej är av

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets. (Forts.)

kommunal natur och där vederbörande ej skall vara närvarande och behandla ett enda kommunalt ärende. Ej blott de reservanter, jag tillhör, utan även utskottets högt ärade ordförande har ansett, att ett dylikt tillvägagångssätt borde vara fullständigt uteslutet. Vill man gå den väg, som utskottet föreslagit, måste det bli en ändring av riksdagsordningen och ej endast en ändring av vallagen. Att detta tydligen också är utskottets mening, framgår av att utskottets självt i sitt utlåtande säger, att en närmare utredning i ämnet synes vara erforderlig såväl med hänsyn till frågan, vilka författningsändringar som äro behöfliga, som till frågan om den praktiska utformningen av ett förslag i ämnet. Utskottet har sålunda ej kunnat taga ståndpunkt till frågan, huruvida en ändring i grundlagen är erforderlig eller blott en ändring i vallagen. Men det är min bestämda uppfattning, att den utredning, som väl kommer till stånd — jag tänker ej här begära votering — kommer att klart visa, att det är nödvändigt med en ändring i grundlagen. Då frågar jag, mina damer och herrar, om det ej blir en ganska besynnerlig anordning, att man skall företaga en ändring av riksdagsordningen för att i en institution, som egentligen ej finns, åstadkomma denna lilla fjäder, suppleanter vilka skola vara till hands vid val av förstakammarledamöter i Stockholm och Göteborg.

Det är dessa principiella skäl, som har gjort, att jag ansett mig skyldig att åtminstone fästa riksdagens uppmärksamhet på dessa förhållanden. Ärendet är som sagt ingalunda något stort ärende, och det blir ej färdigbehandlat med den riksdagsskrivelse, som här eventuellt kommer till stånd. Utredningen kommer nog också att giva vid handen, att reservanterna i detta avseende hava rätt.

Jag skall emellertid passa på att tacka utskottet för en sak och det är, att man nu åtminstone ej räckt något finger åt dem som skulle vilja införa suppleantinstitutionen i dess helhet i fullmäktigeinstitutionerna i våra städer och ute på landsbygden. Men jag måste å andra sidan säga mig, att det hade varit renhårigare att välja denna linje, ty då hade det åtminstone blivit suppleanter för våra kommunala institutioner, vilket det nu ej blir. Detta vittnar om hur detta lilla ärende sett ur principiella synpunkter kan öppna vägar, som riksdagen för sitt vidkommande ej är beredd att beträda.

Herr talman! Jag nöjer mig med det anförda och hemställer om avslag på såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Häruti instämde herr *Andersson* i Ovanmyra.

Herr Arnemark: Herr talman! Då jag framburit motionen här i andra kammaren och dessutom deltagit i utskottets behandling av denna motion, ber jag att nu få yttra några ord. Innan jag går att bemöta den ärade reservant, som nyss yttrat sig, ber jag att i allra största korthet få något rekapitulera den historiska utvecklingen i den föreliggande frågan.

Detta är ej en fråga av i dag utan den hänför sig till tiden före elektorsinstitutionens införande. Det föreliggande förslaget tar sikte på att bota den bristfällighet, som vidlåder stadsfullmäktigeinstitutionerna i Stockholm och Göteborg, när de fungera som valkorporationer för val till första kammaren. Denna bristfällighet består, såsom påpekats, i att det ej finnes suppleanter att tillgå, då en ordinarie valman ej kan fungera vid ett förstakammarval på grund av exempelvis svår sjukdom eller till och med hastigt timat dödsfall. Beträffande landstingen och de städer i övrigt, som välja tillsammans med landstingen, är det ju ordnat så, att dylika olyckliga omständigheter ej tillåtas spela in vid ett förstakammarval, alldenstund suppleantinstitutionen där

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets. (Forts.)

genomgående införts, i olikhet med vad fallet är i Stockholm och Göteborg. Denna bristfällighet i valordningen föranledde riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t i saken redan 1913, och 1918 framlades också en kungl. proposition om införande av suppleanter för stadsfullmäktige motiverat i första hand just från den synpunkten, att det visat sig erforderligt för de större städernas vidkommande att ha sådana suppleanter vid förstakammarval. Den proposition, som framlades 1918, tillstyrktes av det dåvarande konstitutionsutskottet och bifölls av andra kammaren men föll i första kammaren med mycket knapp majoritet. Sedan kom frågan i den här mera begränsade bemärkelsen ur världen, alldenstund vi 1921 fingo elektorsinstitutionen, vilken trädde i stadsfullmäktiges ställe som valkorporation vid val till första kammaren. I föl fingo vi emellertid tillbaka det gamla systemet med stadsfullmäktige som valkorporation, och därmed ha vi också för Stockholms och Göteborgs vidkommande fått tillbaka den gamla skavank i valordningen, som föranledde riksdagsskrivelsen 1913 och den kungl. propositionen 1918.

Nu har den ärade reservanten sökt göra gällande, att det ej påvisats något behov av att det ordnas för de större städernas vidkommande på samma sätt som för landet i övrigt. Jag har, för att få litet begrepp om hur det ställt sig, om det verkligen hör till sällsyntheterna, att stadsfullmäktigeuppsättningen ej är fulltalig vid ett förstakammarval, tagit reda på hur det varit i Stockholm vid de tillfällen, då stadsfullmäktige, respektive elektorsinstitutionen förrättat förstakammarval. Jag har gjort en undersökning tillbaka till den tidpunkt, då det proportionella valsystemet infördes, ty det är från den tiden som frågan fått större aktualitet. Vid en sådan undersökning finner man, att vid de fem tillfällen — jag tar endast exempel ifrån Stockholm, då jag ej varit i tillfälle att få liknande från Göteborg — då Stockholms stadsfullmäktige förrättat förstakammarval, har stadsfullmäktigeuppsättningen *endast en gång* kunnat vara fulltalig, alltså en gång på fem. Av de övriga fyra gångerna hava två gånger endast 98 av 100 deltagit i valet, och vid de övriga tvenne gångerna har antalet deltagande varit 99. Vid det förstakammarval, som förrättades 1919, föranledde ett sjukdomsfall för en grupp vidkommande, att denna miste ett mandat, som den enligt den proportionella rätten hade anspråk på att få, och mandatet övergick till en annan grupp, som ej hade någon proportionell rätt att få detta mandat.

Därmed tror jag mig ha påvisat, att denna fråga inte är alldeles utan aktualitet. Jag kan även som jämförelse nämna, att vid valen 1921 och 1929, då elektorsinstitutionen fungerade, antalet valmän vid båda tillfällena var fulltaligt. Detta berodde på att man kunde inkalla suppleanter.

Herr talman! Jag tror att vad jag påvisat vittnar om att den bristfällighet i valordningen, som vi nu återigen ha fått att dragas med, behöver avhjälpas. Utskottet understryker starkt förstakammarvalens rikspolitiska betydelse. Man bör givetvis ur denna synpunkt lägga ned omsorg på att de politiska meningsriktningar, som under kraftanspanning kämpat mot varandra vid stadsfullmäktigevalet, på ett rättvist sätt bli företrädda även vid förstakammarvalet och att valresultatet då icke spolieras genom tekniska brister i valordningen. Beträffande sättet att råda bot på dessa brister ha motionärerna förordat införande av stadsfullmäktigesuppleanter, vilkas funktion — som den föregående ärade talaren även påpekade — skulle strängt begränsas till att vid laga förfall för stadsfullmäktigeledamot inträda i dennes ställe vid förstakammarval. Vi ha valt denna väg just med kännedom om att det i riksdagen tycks råda mycket delade meningar om lämpligheten att införa suppleanter för fullmäktige över hela linjen. Detta vore annars en framkom-

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets. (Forts.)

lig väg, och en sådan åtgärd skulle icke komma att beröra grundlagen. Vi ha emellertid böjt oss för den uppfattning, som tydligen förefinnes i denna fråga och som även kom till uttryck vid en diskussion, som förekom i konstitutionsutskottet i fjol. Vid detta tillfälle gjordes från några utskottsledamöters sida ett försök att ordna denna fråga i samband med de vallagsändringar, som då voro föremål för behandling. Vi togo då fasta på, att det icke förelåg sympatier för införande av en vidsträcktare suppleantinstitution.

Herr Fasts och övriga reservanterns huvudskäl mot ett bifall till förslaget äro ju förnämligast, att reservanterna anse, att en dylik åtgärd skulle medföra ett sönderbrytande av de grunder, som förstakammarvalet vilar på. I reservationen har man försiktigvis inskjutit ordet »delvis». Jag har annars under diskussionen av denna fråga fått den uppfattningen, att reservanterna rent av hyste farhågor för att det var frågan om ett verkligt grundskott mot dessa grundvalar. Detta tycks emellertid inte vara fallet. Jag måste erkänna, att jag har ganska svårt att följa med i svängarna, när man ger sig in på de allra subtilaste teoretiska diskussionerna i denna fråga. Jag kan helt enkelt inte fatta, att ett inkallande av ett par suppleanter i stället för frånvarande stadsfullmäktigeledamöter vid ett förstakammarval i Stockholm eller Göteborg skulle innebära en så fruktansvärd åverkan på kommunallivets grunder, som reservanterna försökt göra gällande.

Om man såsom vi motionärer förutsätter, att dessa suppleanter väljas ungefär på enahanda sätt som suppleanter för de nuvarande landstingsmännen — denna tekniska sida av saken har utskottet inte närmare berört — vad blir det för rysliga människor, som man då skulle få med? Jo, det blir representanter från de olika politiska meningsriktningarna, som partierna redan vid valet ha avsett att välja in i stadsfullmäktige, och som i alla händelser äro avsedda att inträda under löpande fyraårsperiod, om stadsfullmäktigeledamot avgår. De personer, som »stå i skarven», äro valda med stor omsorg; i regel äro de också ganska bevandrade på det kommunala livets område, även om de inte fått säte och stämma i den beslutande församlingen. Herr talman! Jag tror att om man betraktar denna sak ur reella och praktiska synpunkter, vi allesammans — jag hoppas även herr Fast — kunna känna oss stå på ganska fast mark och icke behöva hysa några farhågor för att kommunallivets grunder skola rubbas, även om denna förskräckliga historia skulle föras ut i levande livet.

Den föregående talaren har även mycket starkt understrukit, att det skulle vara farligt att vidtaga en åtgärd, som måhända skulle erfordra en viss justering av riksdagsordningen. Ja, jag beklagar att en dylik justering inte kom till stånd i konstitutionsutskottet, när man återgick från elektorsinstitutionen till kommunallivets grund. Det kunde mycket väl ha gått för sig vid detta tillfälle. Då skrev man in i riksdagsordningen så många detaljbestämmelser, att det icke borde ha varit någon svårighet att inrymma även den lilla justering, som för detta ändamål skulle erfordrats. Jag har fått den uppfattningen, att herr Fast annars inte är så förfärligt rädd att då och då röra litet vid grundlagen. Det finns väl utsikter att denna fråga efter den utredning, som jag hoppas kommer till stånd, kan återkomma tillsammans med andra frågor, och följaktligen är det ingen anledning att kammaren inför risken att tangera grundlagen föränledes att gå emot en sak, som ur praktiska och förnuftiga synpunkter är riktig.

Herr talman! Jag har av den diskussion som förts i utskottet och det inlägg som hittills har gjorts här i kammaren icke kunnat bibringas någon annan uppfattning än att de skäl, som anförts emot en reform av detta slag,

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets. (Forts.)

äro av — jag dristar mig säga det — renodlat formell och teoretisk beskaffenhet. För min del måste jag låta de erfarenheter som gjorts på detta område och hänsynen till vanliga praktiska förnufts synpunkter bli avgörande vid mitt ställningstagande till denna fråga.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Arnemark förenade sig herr *Lundqvist*.

Herr Hällgren: Jag är benägen att tro, att reservanternas ställningstagande till detta konstitutionsutskottets utlåtande tillkommit av det skälet, att man icke genom ett bifall till utskottets hemställan har velat räcka det minsta lilla finger åt dem, som vilja införa suppleanter för de kommunala institutionerna över hela linjen, såsom för stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och kyrkofullmäktige. Någon sådan fara torde emellertid icke föreligga. Det är att gå väl långt, då man i reservationen säger, att man genom ett bifall till utskottets hemställan skulle sönderbryta underlaget för de grundlagsändringar, som gjordes i fjol.

Vad är det då riksdagen har beslutat? Jo, riksdagen har antagit följande bestämmelser, som återfinnas i riksdagsordningen § 6: »Varder landstingsman, som blivit utsedd till valman, förhindrad att fullgöra uppdraget, inkallas suppleant i den ordning, som beträffande förhinder för landstingsman i allmänhet gäller.» Denna bestämmelse har alltså tillkommit på grund av landstingens egenskap av valkorporation. Konstitutionsutskottet har vid åtskilliga tillfällen under årens lopp hävdadt, att detta är motiveringen för att utse suppleanter till landstingen. Vidare har det stadgats, att vissa städer, nämligen Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle, som icke deltaga i landsting, men som tillsammans med landsting utgöra en valkrets vid förstakammarval, skola ha rätt att utse suppleanter för frånvarande valmän. Fortfarande föreligger alltså den bristen, att Stockholm och Göteborg, som utgöra egna valkorporationer, icke enligt grundlagen ha möjlighet att inkalla suppleanter för väljarna vid förstakammarval. Det är för att i detta avseende åstadkomma rättvisa, som utskottet har gått in för en skrivelse till regeringen med begäran om utredning.

Jag är för egen del av samma åsikt som herr Fast, att det tarvas en ändring i riksdagsordningen för att genomföra detta. Utskottet föreslår emellertid endast en skrivelse med begäran om utredning och framläggande av de eventuella förslag, vartill utredningen kan föranleda. Dessa kunna ju sedermera eventuellt komma att föreläggas riksdagen i form av en kungl. proposition. Sedan riksdagen en gång godkänt förslaget, skola nya riksdagsmannaval förättas och förslaget ånyo antagas av riksdagen, innan denna lagändring har fått grundlags karaktär. Denna lilla reform kan alltså inte genomföras på lång tid ännu, och det blir tillfälle att pröva förslaget många gånger, innan valkorporationerna i Stockholm och Göteborg vederfaras den rättvisa, som konstitutionsutskottet ansett att vi icke kunna vägra dem.

Jag har med dessa ord endast velat förklara mitt ställningstagande och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmbäck: Jag begärde ordet i början av herr Fasts anförande. När herr Fast sedermera förklarade, att han icke ämnade begära votering, tycker jag det är oriktigt belasta kammarens tid och protokoll med något längre uttalande.

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets. (Forts.)

Vi ha inom utskottet betraktat denna fråga ur rent praktiska synpunkter, och utskottets hemställan kan icke på något sätt anses som en inkörsport till en kommunal suppleantinstitution, en institution, som i varje fall de flesta av utskottets ledamöter icke torde önska se genomförd. De skäl, som anförts mot förslaget, tror jag äro av rent teoretisk art. I varje fall måste jag nog säga, att när herr Fast påstår, att utskottsmajoriteten vill göra någonting så rysligt som att införa elektorsuppleanter för en institution, som inte finns, är detta nog en konstruktion från hans sida.

Herr Fast: Herr talman! Endast ett par ord. Jag har redan lovat att inte begära votering, och jag skall lova att vara kort även i repliken.

Jag vill endast till herr Arnemark säga, att det icke finns någonting annat att erinra mot hans historieskrivning än att han glömde det mycket betydelsefulla faktum, att elektorsinstitutionen avskaffades till följd av ändringar i rösträttsbestämmelserna och att den tillkom på grund av de då rådande olikheterna i fråga om rösträtt vid kommunala och politiska val. Om man bortser från detta väsentliga faktum, blir hela historieskrivningen felaktig. Det är endast detta jag i detta sammanhang vill konstatera.

Herr Arnemark gjorde sig vidare en liten smula lustig över den uppfattning, jag och mina medreservanter hävdade, då vi påpekade värdet av att förstakammarvalen numera återförts till den kommunala grunden. Jag tackar herr Arnemark, men det förhåller sig inte på det sättet, att detta uttalande ursprungligen kommit från reservanterna. När 1923 års valreform genomfördes, underströk man från högerens sida det stora värde det innebar, att förstakammarvalen återförts till denna kommunala grund. Vi ha sålunda endast upprepat ett uttalande, som fällts från högerhåll, och vi trodde icke, att detta höga föredöme skulle bli utsatt för herr Arnemarks gyckel. Vi trodde nämligen, att det låg något allvarligt i denna uppfattning.

Jag vill ytterligare till herr Arnemark säga, att den historieskrivning han presterade beträffande elektorsförsamlingens talrikhet icke vittnar om något starkt behov av suppleanter. De två gånger, då val förrättades genom elektorer hade församlingen varit fulltalig, men herr Arnemark nämnde icke hur många suppleanter, som voro närvarande. Jag tror att detta var mycket förståndigt, ty det måtte ha varit en mycket blygsam siffra. Man kan heller icke åberopa antalet frånvarande stadsfullmäktige som ett bevis för hur många som måste vara borta. Det säger icke hur många som skulle ha kunnat vara närvarande, om de varit alldeles tvungna.

Jag tror icke, att man helt kan skydda sig för olyckor. Det kan ju t. ex. förefalla besynnerligt, att vi kunna fälla en regering med en eller två rösters majoritet, när fyra riksdagsmän äro borta. Men trots detta tror jag varken riksdagen eller svenska folket kommit på den idén att vi behöva suppleanter. Vi tycka kanske, att det även måste lämnas litet spelrum åt ödet, och jag tror att detta är oundvikligt vilka åtgärder vi än vidtaga.

Jag är emellertid mycket tacksam för att samtliga talare ha erkänt, att en ändring av grundlagen är erforderlig för genomförande av detta förslag. Det ger åtminstone klart belägg för vad det är frågan om. Detta erkännande kunde man inte få vid konstitutionsutskottets bord, men det har klarat så småningom. Det klarnar väl ännu mera under utredningen.

Herr Arnemark: Endast en liten replik till herr Fast med anledning av hans yttrande, att jag skulle gjort mig skyldig till en skev historieskrivning. Det kan jag icke vidgå, att jag har gjort. Anledningen till förstakammarva-

Ang. sättet för val av förstakammarledamöter i stad, som utgör egen valkrets. (Forts.)

lens överförande på sin tid från stadsfullmäktige till elektorerna och återförande i följd från elektorsinstitutionen till stadsfullmäktige tycker jag ligger fullkomligt på sidan om den sak vi här diskutera. Det vidhåller jag bestämt.

Herr Fasts påstående, att det var högern som höll så styvt på att förstakammarvalen borde förankras på det kommunala livets grund, är nog riktigt. Jag har själv samma uppfattning. Jag har emellertid i mitt tidigare anförande sökt bevisa, att jag icke anser, att ett införande av suppleanter för stadsfullmäktige vid förstakammarval skulle rubba denna grund. Det är helt enkelt en praktisk åtgärd för att få valordningen att fungera tillfredsställande. Såvitt jag kan bedöma denna fråga — mina kamrater från högerhall i utskottet, som biträtt förslaget, tror jag äro av precis samma uppfattning — ha vi inte företagit något attentat mot vår ursprungliga principiella uppfattning.

När jag anförde mina siffror från de olika val, stadsfullmäktige och elektorerna förrättat, avsåg jag därmed att visa, att i de fall det finns suppleanter att tillgå är det möjligt att få till stånd en fulltalig uppsättning vid förstakammarvalet, vilket det däremot sällan är, när stadsfullmäktige skola förätta val.

Herr talman! På grund av dessa erfarenheter anser jag fortfarande, att man så gott man förmår bör respektera det ursprungliga valutslaget och via valordningen söka skapa möjligheter för detta att komma till sin rätt även vid förstakammarvalet, vilket val, som utskottet även understrukit, har en mycket stor rikspolitisk betydelse.

Herr talman! Herr Fasts replik har ingalunda kommit mig att ändra uppfattning. Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag på berörda hemställan; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 13.

Ang. fortsatt statlig exportkreditgaranti.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statlig exportkreditgaranti.

Därvid yttrade:

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Av de yttranden, som finnas i den kungliga propositionen, som kammaren nu har att behandla, framgår det ganska klart, att den statliga exportkreditgarantien har givit exportörerna ett erforderligt stöd och varit till god nytta. Exportavslut ha kunnat komma till stånd, som exportörerna i annat fall hade måst avstå från. När så har varit fallet, kommer man osökt att tänka på den exportindustri i vårt land, som utan jämförelse har att kämpa med de största exportsvårigheterna, nämligen stenindustrien. Dess export har också förr varit mycket hög i förhållande till dess produktion, under vissa tidsperioder upp till 90 procent av produktionen. Nödvändigheten av åtgärder till underlättande av denna export är ju därför särskilt påtaglig och nödvändig. Riksdagen har ju också i viss mån beaktat detta. När den för ett par år sedan skrev till Kungl. Maj:t och begärde en utredning om exportindustriens läge, var den inne på detta problem, och det har också förefallit mig, som om regeringen vid vissa tillfällen har måst vidtaga vissa åtgärder. Vid den polska stenbeställningen t. ex. var ju statens med-

Ang. fortsatt statlig exportkreditgaranti. (Forts.)

verkan nödvändig, och jag vill tillägga, att man även i hittillsvarande exportkreditgaranti, sådan den nu är utformad, sökt ge stenindustrien en förmån framför annan industri. Vi veta ju att statsgarantien går för stenindustriens vidkommande upp till 85 %, då den däremot för den övriga industrien är begränsad till 75 % av kreditbeloppet. I fråga om export av produkter av jordbruk och fiske kan ju statsgarantien utsträckas till hela beloppet, vartill kommer att i dessa fall exportkreditnämnden kan helt eller delvis förskottera köpesumman. Då emellertid, som jag nyss framhållit, stenindustrien befinner sig i ganska svårt läge och under svåra exportförhållanden, som snarare synas haft benägenhet att öka än minska under senare tid, vill jag starkt ifrågasätta, om icke statsgarantien för gatsten och kantsten borde höjas och i detta avseende bli likställd med vad som gäller för jordbruk och fiske. Jag förmodar att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har övervägt en sådan höjning av maximeringen i garantigivningen för stenindustriens vidkommande, men jag beklagar dock, att förslaget från hans sida till riksdagen ej innehåller en sådan utökning.

Sedan jag överlagt med mina kamrater på länsbanken i denna kammare och i medkammaren ävensom personer inom denna näringsgren, framfördes i statsutskottet en hemställan, om icke utskottet kunde taga ett initiativ och alltså självt föreslå denna utvidgning av exportkreditgarantien till förmån för stenindustrien vid behandlingen av denna proposition. Då motion icke förelåg — vilket jag villigt erkänner — var ju förutsättningen för att erhalla en sådan utvidgning, att ett sådant initiativ togs av utskottet. Då emellertid denna hemställan icke blev bifallen, kan jag tyvärr, herr talman, icke göra något yrkande vid denna överläggning. Jag vill därför i stället begagna tillfället att åtminstone genom protokollet få till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet framförd en vädjan, att han allvarligt överväger att vid en kommande behandling och utformning av denna statliga åtgärd taga under omprövning om ej en utvidgning till förmån för stenindustrien borde kunna ske. Den är visserligen bara ett led i de åtgärder, som syfta till en förbättring av stenindustriens exportförhållanden, men ett ganska viktigt led, därför att därigenom skulle ökade möjligheter för andra åtgärder härvidlag från riksdagens sida kunna vinnas.

Herr Råstock: Herr talman! Jag har icke varit i tillfälle att höra hela herr Olssons i Staxäng anförande, men jag tror mig kunna dra den slutsatsen, att det var av samma karaktär och samma innehåll som det han hade på statsutskottets fjärde avdelning. När han nu icke har gjort något yrkande kunde det vara onödigt att jag begärde ordet, men då jag tycker, att hans framställning borde något fullständigas, har jag ansett mig böra säga några ord.

Det är ju tack vare de olika främmande ländernas handelspolitik ett känt förhållande, att om affärer av någon betydelse skola komma till stånd, måste dessa komma till stånd genom avtal mellan de olika staterna; andra affärer, som nu kunna göras, äro av mycket ringa beskaffenhet. För att vi emellertid på avdelningen skulle få reda på huru läget för närvarande var i olika avseenden, bådo vi den ledande mannen i exportkreditnämnden att komma upp i utskottet, så att vi fingo resonera litet och höra hur detta system i stort sett verkat. Det befanns då, att riskerna för statens vidkommande voro ganska små, enär det visat sig att resultatet av nämndens verksamhet hittills lämnat överskott. Vi frågade också om andra saker, och då nu herr Olsson i Staxäng vädjar till handelsministern att ta under övervägande att höja garantibeloppet från 85 procent till 100 procent, kan det icke vara ur vägen att erinra om att ett effektivt resultat då bäst vinnas genom att gå den vanliga vägen

Ang. fortsatt statlig exportkreditgaranti. (Forts.)

och näringsutövarna låte sina respektive organisationer föra fram ett välmotiverat yrkande. Ty att komma med en framställning på så lösa boliner som här varit fallet är icke ändamålsenligt; jag vet att åtminstone statsutskottet för sin del icke är benäget att vara med på en sådan. Det måste åtminstone föreligga några akter i målet, som visa att vederbörande näringsidkare äro intresserade. Vi tyckte nog också — och jag vill säga det därför att jag för min del vet, att jag med lugnt samvete kan säga att jag för mitt vidkommande inom utskottet gjort vad som varit möjligt att hjälpa stenindustrien och dess folk — att den begärda garantien var i högsta laget, vartill dessutom kom, som jag nyss erinrade om, att det icke ens förelåg något formligt yrkande i riksdagen och ännu mindre från intressenterna själva. Den väsentliga grunden saknades för att göra någon jämkning. Ehuru ytterligare 15 procent ju kan sägas vara en ganska liten risk, tror jag dock att det i regel är ganska farligt att ge sig i väg och bevilja en dylik 100-procentsgaranti. Det kan tänkas att en annan industri kommer och gör samma propos; det kan också tänkas att ett bifall skulle dra med sig konsekvenser. Det är en princip som jag skulle vilja hålla på, och det är, att *någon* risk skola vederbörande taga själva. Att staten skall vara med, anser jag vara fullt naturligt, men som sagt, jag stryker under det än en gång, någon risk skola vederbörande taga själva.

Då säger man här, att jordbruket har på sina exportprodukter fått en garanti upp till 100 procent. Ja, på tal om den saken frågade vi verkligen vår expert, som var uppe hos oss, i vilken utsträckning denna möjlighet hade begagnats och huru detta utfallit, och vi fingo då det förbluffande svaret, att lantmännen icke alls begagnat sig av denna möjlighet. De hade alltså icke lämnat något exempel på huru det skulle utfallit, när man lämnat en kreditgaranti på 100 procent. Någon vägledning har man således icke därav, ifall herr Olsson i Staxäng vill åberopa detta. Man vet åtminstone icke huru det skulle komma att ta sig ut i verkligheten. Därtill skulle jag vilja framhålla, att när det gäller jordbruksprodukter få vi komma ihåg, att exporten av många av dem är förenad med vissa risker. De tåla exempelvis icke en tillfällig väntetid på grund av något missöde med en färja eller andra hinder som kunna inträffa vid långväga transporter. Den faran föreligger icke beträffande stenindustriens produkter, ty de hålla sig, åtminstone normalt, åtskilligt mycket längre än lantbruksprodukter och fisk.

Emellertid, herr talman, jag har icke begärt ordet överhuvud taget för att säga något emot att stenindustrien skall ha det stöd den kan få, utan jag begärde ordet för att framhålla, att jag tror att det finns en mycket rejälare utväg. Den består i att när vi behandla Kungl. Maj:ts proposition angående steninköp, vi då passa på att i väl valda ordalag skriva till Kungl. Maj:t och säga, att Kungl. Maj:t skall vara hygglig och beakta stenindustriens svåra läge vid blivande handelsöverenskommelser. På det tror jag det skulle bli flera underskrifter, och det skulle man ta mycket större hänsyn till, det bleve betydligt verksammare. Jag har den förhoppningen — jag ber om ursäkt, om jag förräder någon arbetshemlighet — men jag har den förhoppningen, att fjärde avdelningen skulle bli enig om ett sådant uttalande, och jag tror också, med den kännedom jag har om utskottets övriga ledamöter, att det icke skulle bli många reservanter emot ett sådant uttalande. Då kunde vi vara överens om, herr Olsson i Staxäng, att vi gjort det bästa vi kunnat i nuvarande situation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Jag är tvungen att här göra några erinringar emot det senast hållna anförandet. Jag vill först säga, att då herr Råstock betygar sin välvilja gent emot stenindustriens intressen, har jag för

Ang. fortsatt statlig exportkreditgaranti. (Forts.)

min del icke på något sätt bestritt en sådan välvilja, tvärtom erkänner jag gärna, att han vid flera tillfällen visat ett stort intresse därvidlag. Men jag vill också säga, att den fråga, som vi kanske senare få ta ställning till och som också statsutskottets ärade ordförande här berörde, är en mycket viktig sådan, och jag anser också för min del att det skulle vara till mycket stor fördel för stenindustrin, om man i den frågan kunde uppnå enighet. Men detta utesluter icke att även den nu förevarande frågan är mycket viktig för stenindustrin, och man kanske kunde ha rätt att vänta sig att ett bifall på den punkten skulle komma att öka effekten av de beslut som vi, hoppas jag, skola fatta litet längre fram. Jag vill i detta sammanhang också här påpeka, då statsutskottets ordförande framhåller att stenexporten är mycket beroende på de avtal man kan göra upp med olika länder, att det är alldeles riktigt. Det har emellertid visat sig, att bredvid dessa avtal har man kunnat få försäljningar till stånd, men därvid har man varit mycket beroende av att kunna kombinera dessa avtal med en stenexportgaranti, alltså med denna hjälp som vi i dag diskutera.

Herr Råstock framhöll, att det skulle vara svårt att kunna få fram en åtgärd på grund därav bara genom att en enskild framställning gjorts. Det skulle alltså vara riktigare — och jag kan ju hålla med därom till en viss grad — att denna industri själv gjorde en hänvändelse till Kungl. Maj:t om en utvidgning. Då vill jag bara erinra om, att vi för några år sedan beslutade en skrivelse till Kungl. Maj:t om möjliggörande i större utsträckning av kompensationsaffärer för denna industri, men denna skrivelse tillkom genom enskild motion, alltså utan att ha kommit den väg som här angives.

Slutligen vill jag också framhålla, att när jordbruk och fiske ha denna fördel i de avseenden som vi här diskutera, så anser jag att det är en fördel som man icke på minsta sätt skall bestrida eller anse vara orättvis. Tvärtom, men då statsutskottets ordförande säger, att dessa näringsidkare icke ha begagnat sig av denna möjlighet och att detta skulle i viss mån förringa det berättigade i min begäran här att stenindustrin skulle få samma möjlighet, så vill jag framhålla, att man visste väl icke detta, när man gav dessa näringsgrenar denna ökade möjlighet. Jag anser fortfarande, att det skulle vara till fördel för denna industri, om man i framtiden kunde ge den samma möjligheter i detta avseende som vi redan tillerkänt jordbruk och fiske.

Herr Råstock: Herr talman! Till herr Olsson i Staxäng vill jag bara säga det, att jag tror det leder till bättre resultat i denna fråga, om det göres ett samlat angrepp på en bestämd punkt och icke florettstötter på olika punkter då och då.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 161, angående anslag till Statens uppfostringsanstalt å Bona: Nybyggnadsarbeten m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av ett av Motala ströms kraftaktiebolag upptaget obligationslån; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Island för undvikande av dubbelbeskattning beträffande inkomst och förmögenhet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 16.

*Ang. förbud
mot import
av japanska
varor.*

Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av väckt motion om förbud mot import av japanska varor.

I en inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 52, hade hemställts, »att riksdagen för sin del förbjuder import av japanska varor».

Utskottet hemställde, att motionen II:52 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., om förbud mot import av japanska varor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Brädefors: Herr talman! Vi ha från den kommunistiska gruppen i tvänne motioner föreslagit alternativt, för det första, att riksdagen inåtte besluta förbjuda importen av japanska varor, och, för det andra, därest icke detta förslag vinner riksdagens bifall, att importörer av japanska varor måtte åläggas att på ett för allmänheten lätt kontrollerbart sätt utmärka ursprungslandet. Det sistnämnda alternativet har hänvisats till lagutskott, varför man i detta sammanhang icke behöver taga upp detta problem.

Vi ha med dessa förslag avsett att ekonomiskt försvaga den angripande staten, Japan, i dess överfall på Kina och, med hopp om att även andra stater vidtaga liknande åtgärder, försvåra Japans fortsatta rövertåg mot det kinesiska folket. Beträffande importförbudet mot japanska varor säger bevillningsutskottet i sitt betänkande, att utskottet finner sig icke kunna biträda motionärernas förslag, och utskottet hemställer därför, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Som motivering har utskottet upplagt en tabell, utvisande såväl importen från Japan som exporten till samma land. Om nu utskottet menar, att emedan i denna tabell exportsiffran är mer än dubbelt så stor som importsiffran, så finns det ingen anledning att stoppa importen, så visar utskottet därmed, att det sätter de svenska kapitalintressena före fredsintresset och före intresset att värna demokratien. Vidare anför utskottet såsom skäl för sitt avslagsyrkande, att Sverige har handels- och sjöfartstraktat med Japan, vilket avtal har en uppsägningstid av 12 månader. Jag må säga, att hade det verkligen funnits vilja hos utskottets ledamöter att i fredens intresse visa sin ovilja mot en anfallande stat, så hade de åtminstone kunnat föreslå uppsägning av detta avtal.

I Sverige, liksom i en hel del andra demokratiska länder, ha många stora organisationer tagit initiativ till en bojkottaktion och uppmanat allmänheten till individuell bojkott av japanska varor. En sådan bojkott blir emellertid icke så effektiv som staternas importförbud av varor från ett visst land. Detta ha även dessa organisationer insett, varför deras aktioner även hava sträckt sig till statliga åtgärder. »Världssamling för fred», som omfattar 400 miljoner medlemmar, höll en konferens i London den 12—13 februari i år under fredspristagaren lord Cecils ordförandeskap. Denna konferens var speciellt sammankallad för att behandla situationen i fjärran östern. Därvid avgåvo de olika kommissionerna sina resolutioner, varur jag skall anföra några citat. Konferensen arbetade nämligen uppdelad på flera kommissioner, vilka avgåvo sina speciella rapporter och förslag.

'Ang. förbud mot import av japanska varor. (Forts.)

I »De enskilda konsumenternas kommission» talas det bland annat om »bojkottens effektivitet som ett medel att utöva inflytande på regeringarna i riktning mot en officiell bojkott och embargo på japanska varor».

I fackföreningskommissionens resolution säges bland annat: »Fackföreningskommissionen förklarar sig enhälligt stödja den aktion, Världssamling för fred igångsätter enligt den generalresolution, som antagits av denna internationella församling», och understryker »att denna bojkott har rekommenderats av fackföreningarnas internationella federation, och att brittiska, franska, australiska och indiska hamnarbetare redan ha vägrat att lasta eller lossa laster på båtar från eller till Japan», samt talar om »att organisera samfällda aktioner med brev och brevkort till regeringarna, vari regeringsåtgärder begäras.»

Den kooperativa kommissionen säger bland annat: »Individerna och deras organisationer böra stödja alla strävanden att förmå deras nationella regeringar, a) att hindra deras landsmän från all import från och export till Japan av varor, råvaror och kapital; b) att giva Kina all den möjliga hjälp, som avses i folkförbundspakten, för att landet skall kunna försvara sina rättigheter; c) att stödja en så omfattande internationell aktion som möjligt för att genom Internationella kooperativa alliansen, N. F., Världssamling för fred och alla andra organisationer med samma syfte söka åstadkomma fientligheternas avslutande.»

Den parlamentariska kommissionen stöder den individuella bojkottens politik men tillägger följande: »Den parlamentariska kommissionen anser emellertid, att ett fullständigt regeringsembargo och vägran av alla krediter är det enda effektiva sättet att hejda det japanska angreppet, och att det är de regeringars plikt, som äro beslutna att upprätthålla internationell lag, att vidtaga sådana åtgärder. De medlemmar av olika länders parlament, som deltaga i denna kommission, besluta reservationslöst att verka för en sådan politik inom sina respektive parlament och att göra sitt yttersta för att samla de stora väljarmassorna bakom sig.»

Den religiös-etiska kommissionen vill bland annat »med eftertryck hävda den synpunkten, att denna bojkott bör vara en del av en större kampanj för fullständigt icke-samarbete ('non-cooperation') med Japan från alla regeringars sida».

Och i en annan resolution, som kallas för den tekniska kommissionens reservation, anföres följande: »Vi anse, att det är moraliskt förkastligt och politiskt lika med självmord för våra länder att fortsätta med denna hjälp till angriparen. Både heder och anständighet fordra, att vi avbryta vad Mr Stimson nyligen kallat 'vårt deltagande i detta mördande'.» Vidare säger samma kommission, att »intet försök får försummas att förmå regeringarna till det ingripande, som ensamt kan bli helt effektivt.»

En annan av dessa kommissioner, som kallades propagandakommissionen, sade bland annat: »Då politiken icke faller inom ramen för propagandauppgifterna, uttrycker kommissionen den förhoppningen, att generalkommissionen kommer att förklara sig för en politik, syftande till regeringsembargo.»

Dessutom säger man i huvudresolutionen om denna sak: »Särskilt begära vi av våra regeringar, att de avbryta samarbetet med Japan genom att tillse, att landet icke förses med krigsförnödenheter samt finansiellt och ekonomiskt stöd.»

Världssamlings för fred svenska kommitté, som enligt egen uppgift har över en miljon medlemmar, har också gjort ett uttalande i ungefär samma riktning, som den världsomfattande organisationen gjort i London. Landsorganisationens sekretariat samt styrelserna för socialdemokratiska partiet,

Ang. förbud mot import av japanska varor. (Forts.)

kvinnoförbundet och ungdomsförbundet ha vid gemensamt sammanträde även instämt i den engelska proklamationen samt därutöver gjort ett uttalande, vari det heter: »En slutlig och allmän samling till värn mot våld och rättslöshet blir en trängande nödvändighet, därest mänsklig odling skall ha en framtid. Den väckelseignal, som nyss utgått från Förenta Staternas president, stärker tillförsikten, att de krafter kommit i rörelse, som kunna bli starka nog att sätta en gräns mot våld och laglöshet. Sveriges demokratiska arbetarrörelse hälsar med glädje denna maning till samling och uttalar sin fasta vilja att medverka i en samfällid aktion till värn för lagbunden frihet, mellanfolklig rättsordning och tryggad fred.»

Men när man här kommer med ett första förslag i den riktning, som alla dessa stora organisationer hava uttalat sig för, då möter man ett bleklagt nej från bevillningsutskottets sida. Det är förvånansvärt, att även de socialdemokratiska utskottsledamöterna hava varit med om att med en gest om handelstraktat avfärda en motion, vars innehåll deras egen partiledning och landsorganisationens ledning tidigare uttalat sig för. Jag anser detta vara så pass anmärkningsvärt, att man bör göra det bekant för så stora massor av vårt folk som möjligt för att väcka en opinion även inom det svenska parlamentet, en opinion i den riktning, som den av mig omnämnda konferensen i London anbefallt alla de länder, som äro anslutna till denna s. k. Världssamling för fred.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till motionen.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Jag ber att utan motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lövgren**: Jag vill bara göra den anmärkningen, att det är säkert ingen av utskottets ledamöter, som gillar det rövertåg, som nu föres från Japans sida på Asiens fastland. Jag tror icke, att ett bifall till motionen härvidlag skulle ändra någonting i det, som är ett faktum. Och herr Brädefors kan ju begrunda den omständigheten, att enligt nu kända siffror uppgår den ryska importen från Japan till ett så pass högt belopp som 41 miljoner kronor för år 1937. Och när de senaste månadernas importsiffror (efter 1937) bli inräknade, blir det sannolikt en ännu högre siffra.

Herr **Brädefors**: Herr Lövgren påstår, att en sådan aktion som den jag föreslagit icke skulle hjälpa något i denna sak. Ja, det skulle man kanske kunna säga, därest alla dessa organisationers uttalanden endast vore tomma löften och ingenting annat. Men om i de olika länderna dessa organisationers uttalanden göras till verklighet — och vad är det som hindrar, att vi här i Sverige t. o. m. kunna vara de första att göra verklighet av dessa uttalanden? — då blir det till hjälp för Kinas folk, och då förhindras därmed Japans rövertåg mot Kinas folk.

Herr **Lövgren**: Jag vill fästa uppmärksamheten vid att det finns intet åliggande för någon människa att köpa japanska varor; varenda svensk medborgare kan underlåta att göra det. Men det är *en* sak, en *annan* sak är att engagera staten för ett importförbud.

Herr **Brädefors**: Jag måste tyvärr säga ytterligare ett par ord till herr Lövgren med anledning av att han säger, att det icke föreligger något tvång för någon att köpa japanska varor. Ja, det behöfve icke herr Lövgren säga, ty det veta vi förut allesammans; jag tycker, att det var ganska barnsligt sagt.

Ang. förbud mot import av japanska varor. (Forts.)

Det är icke alls detta som saken gäller. Vi anse, att även om man gör en aktion om frivillig bojkott, som t. ex. en del organisationer uttalat sig för, så är detta icke tillräckligt effektivt, därför att det finns en hel del människor, som icke bry sig om att taga reda på, varifrån varorna komma. En verkligt effektiv bojkott kan därför endast genomföras på det sättet, att det stadgas förbud mot att till landet införa varor från ett visst annat land.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Härpå föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om kommuners skattskyldighet enligt kommunalskattelagen för dem tillhöriga, inom andra kommuner belägna fastigheter; och

nr 7, i anledning av väckta motioner om viss ändring i 58 § kommunalskattelagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 18.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 12, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 13, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 14, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 21.

*Ang. utgifter-
na under riks-
statens nionde
huvudtitel.* Till behandling förelåg härafter jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. bidrag
till lokala
gödslings-,
sort- och
ogräsförsök
m. m.* *Punkten 23*, angående bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 23 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett anslag av 123,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 200 av herr *Domö m. fl.* och II: 312 av herr *Bagge m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen utöver det anslag å 123,000 kr., som Kungl. Maj:t äskat under posten: Bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök, måtte för samma ändamål anvisa ett förstärkningsanslag å 25,000 kr., att av Kungl. Maj:t disponeras helt till förmån för de fyra norrländska länen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 200 och II: 312, till Bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett anslag av 123,000 kronor.

I en vid punkten fogad reservation hade herrar *Sederholm, Gabrielsson, Hedlund* i Häste och *Liedberg* hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 200 och II: 312, till Bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett anslag av 148,000 kronor, därav 25,000 kronor för försök inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! På denna punkt har av herr *Sederholm m. fl.* avgivits en reservation, vari hemställts om bifall till de av högerpartiet avgivna motionerna nr I: 200 och nr II: 312. Det är ju kanske icke på denna punkt, som man bör upptaga någon längre debatt angående det komplex av motioner, som väckts för att främja jordbrukets utveckling inom Norrland. Då utskottet emellertid här vitsordat, att syftet med samtliga dessa motioner är behjärtansvärt, och att särskilda åtgärder för stödandet av Norr-

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.) lands jordbruk torde vara erforderliga, skall jag be att vid denna punkt få säga några ord.

Utskottet vitsordar, att detta även tidigare har beaktats av statsmakterna, och erinrar om det särskilda statsbidrag, som på grund av Kungl. Maj:ts förslag och motioner under föregående år i enlighet med det sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan lämnades av jordbrukets prisregleringsfond för att användas inom de fem nordligaste länen. Rätten att komma i åtnjutande av detta bidrag utsträcktes ju sedan även till Kopparbergs och Värmlands län. Dessa båda län hava ju tillsammans fått disponera ungefär den höjning av bidraget, som på särskild framställning kommit till stånd, då däremot de fyra nordligaste länen hava fått vidkännas — kan jag säga — någon sänkning enligt det förslag till bidrag, som av jordbruksnämnden har framlagts.

Jag är övertygad om, att detta anslag kommer — som utskottet här har uttalat — att vara till mycket stort gagn. Jag kan nämna, att det hushållnings-sällskap, i vilket jag har min verksamhet, av detta särskilda anslag erhållit ett extra bidrag för utökning av denna försöksverksamhet, som är synnerligen välbehövlig. Jag tror, att en ytterligare utökning av denna försöksverksamhet också skulle vara till mycket stort gagn, ehuru det givetvis kommer att visa sig först så småningom. Alla dessa bidrag, som det här är fråga om, äro ju avsedda att verka på så sätt, att det norrländska jordbruket så småningom skall kunna bli mera självförsörjande. Alla åtgärder i det avseendet måste man ju beteckna som synnerligen värdefulla. Att fortsätta med en näring, som för sin existens är beroende av bidrag, kan ju i längden icke vara lämpligt. För min del hyser jag den uppfattningen, att särskilt sådana bidrag, som avse att göra jordbruket mera bärigt och bärkraftigt och självförsörjande, äro till mycket stor fördel för hela utvecklingen inom Norrland.

Jag skall med dessa korta ord be att få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr Johansson i Björnlunda: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke taga upp någon debatt angående de väckta motionerna. Vi erkänna ju alla, att vissa stora behov göra sig gällande i Norrland och kanhända påkalla statsmakternas ingripande. Vi hava en hel knippa motioner från högerpartiet, vilka enbart medföra en utgift på huvudtiteln med sammanlagt två miljoner kronor. Räknar man sedan till vad som begäres utom huvudtiteln, kommer man upp till en siffra, som går på 3,700,000 kronor.

Kungl. Maj:t har i går enligt min uppfattning varit mycket frikostig. Det visar den ökning på huvudtiteln, som förekommit i förhållande till föregående år. Anslagen till jordbruket ha ju för övrigt stigit kolossalt under de sista åren.

Vi hava icke behandlat en del av dessa motioner. De vila för närvarande, men jag hoppas, att det skall bli möjligheter att tillgodose en del av dessa krav på annat sätt, nämligen genom det anslag, som kommer att av Kungl. Maj:t begäras för beredskapsarbeten.

Man blir litet betänksam, när man i en sådan motion, som gäller ökat anslag till ladugårdsförbättringar, läser, att man får icke räkna med bara material utan man måste räkna med, att ägaren skall kunna leva under den tid han utför detta arbete. Är det så, är det skäl att vila litet på hanen tills tider komma, då det saknas arbetsinkomster, innan man sätter i gång med dessa arbeten.

Vad nu denna sak gäller, har ju Kungl. Maj:t här följt vad myndigheterna begärt i anslag till dessa lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. Det

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
belopp, som begärts av centralanstalten, har Kungl. Maj:t tagit upp, det är således precis detsamma som myndigheterna begärt. Då dessa äro ansvariga för vad de kommit fram med, hava vi inom utskottsmajoriteten icke ansett oss böra gå längre än myndigheterna och Kungl. Maj:t ansett lämpligt.

Vidare är det en annan sak, som jag kommit att tänka på. Det är att anslaget utgår för detta kalenderår. Vi skola snart sätta igång med dessa försök. Då gäller det att hava dem planlagda. Vi hava ställt oss litet tvivlande, huruvida, ifall man utsträcker denna verksamhet så som motionärerna tänkt sig, det skall vara möjligt att i de norrländska länen anskaffa lärare för dessa försök och få det hela planlagt. Detta har gjorts, att vi i majoriteten stannat för Kungl. Maj:ts förslag, som således är detsamma som utskottets. Jag ber att få yrka bifall till detta förslag.

Herr Hage: Herr talman! Då man ser på de här föreliggande motionerna, åtminstone en del av dem, och reservationerna, kan man ju nästan få den uppfattningen, att det här gäller en partiifråga.

Jag skulle emellertid vilja mycket starkt markera, att här är icke fråga om ett partispörsmål, alltså icke fråga om ett spörsmål, som man från olika partier har anledning att betrakta från olika utgångspunkter, utan här föreligger ett spörsmål, som icke alls — tycker jag — berör partistriderna. Det är tvärtom en fråga, som man kan behandla och överhuvud taget bör behandla under hänsynstagande till de skäl, som tala för anslag i det ena eller andra fallet.

Jag skall från den utgångspunkten säga några principiella saker i denna fråga. Jag skall icke uppehålla mig speciellt vid det anslag, det här är fråga om, utan överhuvud taget syssla med hur man enligt mitt sätt att se bör principiellt bedöma dessa motioner, när det gäller Norrland och dess jordbruk.

Jag vill då säga, att jag är icke särskilt tilltalad av att högermotionerna hava tagit till utgångspunkt någonting, som man kallar en clearing mellan Norrland och de övriga delarna av landet. Det uttrycket kan missförstås — det har jag hört — på det sättet, att man anser, att vi skulle göra gällande, att därför att vi hava en del naturtillgångar, som giva stor avkastning, skulle vi hava anledning att från denna utgångspunkt begära mycket stora anslag från de inkomster, som komma från dessa naturtillgångar. Å andra sidan måste det ju sägas, att när det faktiskt förhåller sig på det sättet, att Norrland i mycket hög grad kontribuerar till landets export och försörjning, så är det rimligt att taga någon hänsyn till detta, när det är fråga om att giva anslag till Norrland.

Helt säkert torde det förhålla sig på det sättet, att Norrland, åtminstone vissa tider, i hög grad kontribuerar till den gemensamma inkomsten för landet. Om jag tänker på ett område, som ligger mig nära, är det bekant, att för 1937 inbringade statens järnvägar i redovisade inkomster 49.2 miljoner kronor, och av detta kom 16.9 miljoner, alltså nära 17 miljoner, från den s. k. malmбанan i Norrbotten. Vidare är det bekant, att staten och landet överhuvud, när det gäller trävaruindustrien och trävaruexporten, ha mycket stora inkomster av denna näring. Slutligen vill jag påpeka, att i det budgetförslag, som nu lagts fram, upptagas inkomster av malmen från gruvorna i Norrbotten till 16.5 miljoner kronor.

Jag menar, att detta är saker, som norrlänningarna i någon mån hava rätt att föra fram och peka på, när det göres framställningar om anslag för Norrland, som behövas och äro motiverade även från andra utgångspunkter. Jag måste ju säga, att det skulle vara ledsamt, om — när det gäller de kommande motionerna — det skulle tillämpas den där principen, som man anför i en

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
liten visa, som jag lärde mig under barndomen och där det heter: »Se men icke röra, det ska snälla barn göra.» Jag måste säga, att nog äro vi snälla barn i Norrland, men vi tycka att vi kunna få även »röra» något litet vid inkomster, som komma från de naturtillgångar, som finnas där uppe. Jag vill från den utgångspunkten göra gällande, att vi hava rätt att få litet tillskott och hjälp på punkter, där vi anse det behöfligt.

Jag vill för resten påpeka, att det verkligen fanns en tid, då riksdagen var med om att gå in för den principen. Det var så, att under någon tid, jag tror två år, fingo vi — det gällde särskilt Norrbotten — ett anslag av 100,000 kronor av malminkomsterna, som det ansågs, att vi borde kunna få med hänsyn till just dessa synpunkter, som jag tidigare varit inne på. Så småningom tog man emellertid bort detta anslag.

Nu vill jag dessutom säga, att det är vissa omständigheter, som göra, att vi hava särskild anledning att kräva litet hjälp, när det gäller att utvidga vårt jordbruk i Norrland. Det är bland annat den omständigheten, att när det gäller stora delar av Norrland, industrien är så labil. Malmen och träet giva ju under vissa tider goda inkomster och bidra till respektive läns försörjning. Men inkomsterna från detta äro ju så ytterst osäkra. Ett, tu, tre inträder en tid — som det inträffade för en del år sedan — då både malmen och träet gå i nedgångskonjunktur. Då måste man inse, att det skulle vara mycket rimligt, om vi överhuvud taget kunde utvidga vårt jordbruk och tillgripa denna utvidgning såsom en säkerhetsåtgärd, avsedd särskilt för sådana tillfällen.

Jag menar, att från den utgångspunkten måste särskilda åtgärder, som gå ut på att utvidga och förbättra jordbruket — åstadkomma självförsörjning för Norrland, som man också säger — vara oerhört värdefulla, särskilt för sådana situationer, som jag talat om.

Sedan är det dessutom på det sättet, att utöver de rena jordbruksbygderna existera i Norrland vissa delar, där jordbruket avkastar ofantligt litet. Det är vissa inre delar av bygderna. Med avseende å dessa bygder kan man gott säga, att även under högkonjunkturer råder fattigdom och viss arbetslöshet alltjämt. Jag menar, att man även med hänsyn härtill har anledning att ställa sig förstående för dessa krav, som kommit fram, främst i högermotioner, men bakom vilka krav står befolkningen — säkerligen oavsett vilken partiriktning den tillhör — där uppe i de norrländska bygderna.

Nu vet jag mycket väl, att även om riksdagen bifaller dessa motionsförslag om ökade anslag på vissa punkter bland annat under jordbrukshuvudtiteln, har man naturligtvis icke därmed löst den s. k. Norrlandsfrågan. Det är säkerligen på det sättet, att för att lösa denna fråga behöves det en hel del andra anordningar, skattelagstiftning med mera sådant. Men å andra sidan skulle jag verkligen vilja säga, att det ligger nog någon sanning i de farhågor som uttalats nämligen att om det nu vid denna riksdag skulle inträffa, att en del av dessa små anslagsökningar, som framförts, avvisas av riksdagen, detta skulle väcka ett visst missmod där uppe i bygderna. Jag vet i alla fall, att en hel del folk — det vet jag från människor, som jag träffat där uppe — fäster visst avseende vid ett bifall till dessa förslag. Alltid kunna dessa små anslagsökningar på en eller annan punkt åstadkomma en hel del gott. Framför allt tror jag att ett bifall till dessa yrkanden skulle åstadkomma en viss tillfredsställelse, en viss glädje och alstra en känsla av att man dock har sina blickar riktade på landet där uppe och vill göra någonting. Ett avslag däremot på de flesta punkterna skulle verka i rent motsatt riktning.

Jag vill ytterligare betona, att dessa skäl, som jag nu anfört, äro icke på något sätt partipolitiskt utformade, utan de äro rent sakligt motiverade så som

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.) jag ser saken. Jag vill sluta med att uttala den förmodan, att när vi komma fram till de olika anslagen, som man här har begärt, man då ställer sig välvillig. Det är ju möjligt, att på en eller annan punkt, där det gäller vissa anslag, det hela icke är så utarbetat utan att det kan behövas en utredning, och där bör man kanske komma fram till en riksdagsskrivelse eller någonting sådant. Men under alla förhållanden — vare sig man går denna väg eller någon annan väg genom att direkt giva anslag — är huvudsaken i alla fall, att man intar en positiv ställning till de yrkanden, som framkommit.

Den punkt det här gäller är ganska liten. Det är en del av de mindre betydande sakerna, som dessa motioner gälla. Men trots detta skall jag för min del, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Hedlund i Häste: Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av det yttrande, som utskottets ärade ordförande herr Johansson i Björnlunda fällde, att utskottet här följt den ansvariga styrelsens, sålunda centralanstaltens, anslagskrav. Det är ju mycket riktigt. Men anstalten säger, att vid beräkningen av det belopp, som den på denna punkt begär, har man utgått från, att kostnaderna för de olika lokala försöken skola vara lika över hela landet. Detta är dock icke fallet, utan styrelsen för centralanstalten säger, att det vore önskvärt, att ersättningen i Norrland på grund av större kostnader skulle utgå med något högre belopp än i övriga delar av landet. Det blir ju alltid mycket dyrare att utföra dessa försök där uppe på grund av de långa avstånden och svårigheterna i olika avseenden.

Jag vill likaledes instämma i vad herr Hage framhöll, att det här givetvis icke är någon sorts partifråga. Jag ser den icke alls på det sättet. Det gäller ju rent praktiska åtgärder, ett bedömande, ett övervägande av vad man skall göra i vissa hänseenden. Jag erkänner också liksom han, att denna punkt kanske icke är av så stor betydelse, men den är dock av en viss betydelse för att få igång dessa försök.

Jordbruksutskottets ordförande framhöll — det står ju också i utskottets utlåtande — att det icke skulle bli möjligt för vederbörande myndigheter och hushållningssällskap att i tid planera lokala försök i den ökade omfattning, motionärerna avse. Det är ju möjligt, att man icke skulle kunna hinna med allt. Men där uppe hava vi ju dock betydligt längre tid på oss för att ordna med dylika försök än t. ex. i andra delar av landet längre söderut. Vi hava ju ännu marken täckt med snö och sjöarna med is. Det dröjer rätt lång tid, innan det blir tid att utföra dessa olika försök.

När herr Hage framför den vikt, som vi från Norrland fästa vid, att där vidtagas åtgärder, som verkligen kunna åstadkomma någonting, så skall jag redan nu också påpeka, att detta har framförts i den motion, nr 305, däri den huvudsakliga motiveringen för de följande förslagen har framkommit. Då jag under en mycket lång följd av år haft min verksamhet i ett norrlandslän, torde det vara klart, att jag också fått en livlig uppfattning och kännedom om förhållandena, sådana de gestalta sig därstädes.

Det påpekas ju i denna motion en hel del. Jag skall bara taga upp några saker. Det talas om, hur födelsetalen särskilt i övre Norrland och Norrbotten äro synnerligen höga. Därigenom blir givetvis också familje- och försörjningsbördan för inkomsttagarna där uppe större än för övriga delar av landet. En sak, som är alldeles tydlig och klar, är ju, att brukningsdelarna äro för små för att en brukare av dem skall kunna hava sin fulla försörjning. Vi

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
hava ju en hel del jordbrukslägenheter, som äro skapade för att bara vara lik-som ett komplement till deras innehavares arbetsinkomster i övrigt och där-igenom möjliggöra en förbättrad försörjning för alla dessa, t. ex. arbetarsmå-bruken o. d. Men jag tror, att det är en alldeles särskilt viktig sak, att vi se till, att de redan existerande jordbruken utökas i en sådan omfattning, att de bliva mera självförsörjande. Därigenom kommer givetvis också så små-ningom kravet på bidrag för det norrländska jordbruket att sjunka högst väsentligt.

Jag tror, att man får iakttaga mycket stor försiktighet, när det gäller att skapa fram nya jordbruk, med vilka man avser att åstadkomma en full för-sörjning.

Ser man på det fåtal av bokföringsresultat, som man har uppe från Norr-land, finner man klart och tydligt ådagalagt, att de genomsnittliga inkomster-na från de norrländska jordbruken överhuvud taget äro ganska små och att de väsentligt understiga de riksmedeltal, som man har kommit fram till vid dessa bokföringsundersökningar angående jordbrukarnas inkomster.

Räntabiliteten är också mindre god på grund av dels klimatet och dels må-hända också jordbrukarnas mindre förmåga att tillämpa allt vad man söder-ut har möjlighet att göra.

De ha därigenom icke haft möjlighet att från jordbruket hämta tillräck-ligt stora inkomster för att kunna vidtaga de förbättringar, som skulle vara behövlige för att skapa en bättre räntabilitet. Deras möjligheter att erhålla lån för vidtagande av mera omfattande förbättringsarbeten äro också i mycket hög grad inskränkta. Beträffande de jordbruk, som redan nu till övervägande del äro hänvisade till lejd arbetskraft, gäller, att den lejda arbetskraften av ganska naturliga skäl är dyrare i Norrland än söder ut. Det är i många hän-seenden dyrare att leva däruppe, och det är ju då självklart, att jordbru-karna måste tillgodose sina medhjälpare i arbetet med relativt höga löner. Produktionskostnaderna bliva därför högre, och det blir svårare att få jord-bruket att gå ihop. Det kommunala skattetrycket är i många fall uppe i Norr-landssocknarna trots all den hjälp, som Kungl. Maj:t och riksdagen lämnat genom skatteutjämning och andra åtgärder, oerhört pressande. De rena stats-skatterna äro för en hel del jordbrukare ytterligt små och ibland så små, att de knappast äro att räkna med, men det kommunala skattetrycket är så mycket större. Det är därför av mycket stor vikt, att man vidtager åtgärder för att föra jordbruket upp på ett mera bärkraftigt plan, och detta är nu syftet med dessa motioner. Den norrländska befolkningen hyser en livlig önskan, att man skall kunna komma dithän, att man slipper att på det här sättet söka hjälp för att utöva sin näring.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det är alldeles riktigt som den siste ärade talaren sade, att det är många svårigheter, som föreligga, då det gäller landsbygden i Norrland lika väl som på många andra ställen. Jag har under hela den tid jag varit politiskt verksam förfäktat den uppfattningen, att man bör lägga så stor del av bördorna som överhuvud taget är möjligt på staten i stället för på kom-munerna. Jag vet ju icke, om den siste ärade talaren alltid velat följa mig på den vägen. Vid många tillfällen har det av olika anledningar ansetts, att en större del av kostnaderna borde läggas på kommunerna. Det är emellertid en sak, som icke hör hit i detta sammanhang, men eftersom saken förts på tal, har jag likväl velat beröra den.

Herr Hedlund talade om storleken av de norrländska jordbruken. Jag har rest omkring och studerat jordbrukets konstruktion i de norrländska länen.

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)

Det har sagts, att riksdagen icke förstår dessa saker. Med anledning härav vill jag framhålla, att de herrar, som handhaft jordstyckningen däruppe, mycket litet förstått sin uppgift. Vad jag tror är alldeles nödvändigt, om det norrländska jordbruket skall bliva bärigt, är att det tilldelas skog i tillräcklig utsträckning. De norrländska jordbrukarna kunna icke reda sig med att idka enbart jordbruk på sina större eller mindre åkertegar. Om skogen skötes bäst i större enheter, få vi fundera ut något system för bildande av större enheter, i vilka de olika jordbruken få del, så att de erhålla nödig skogstillgång. Det är en djupgående fråga. Jag hoppas att egnahemsutredningen framlägger förslag i ämnet. Vi ha räknat med att egnahemsutredningen kan vara klar innevarande år.

Sådant är problemet i Norrland för närvarande. Det råder ingen meningskiljaktighet, och jag är övertygad om att statsmakterna skola göra sitt bästa för att skänka dessa jordens brukare hjälp till självhjälp. Jag vill icke som herr Hedlund säga, att Norrlands jordbrukare icke kunna sitt yrke. Jag tycker, att en hel del av dem sköta sig alldeles utmärkt; det betyget kunna de gärna få. Jordbrukarna i Norrland äro naturligtvis liksom jordbrukarna i det övriga landet mer eller mindre framstående, men man bör icke misskreditera Norrlands jordbrukare och säga, att de äro mindre framstående än jordbrukare i allmänhet äro.

I detta spörsmål framlades ett förslag till 1937 års riksdag. Det hade pågått en utredning inom jordbruksnämnden, som till sin hjälp haft representanter från de norrländska länen. Nämnden kom till det resultatet, att statsmakterna borde för olika ändamål bevilja ett visst belopp att disponeras på sätt olika vederbörande institutioner i dessa län ansågo för jordbruket mest fördelaktigt. Jag föreslog i anledning av denna utredning, att riksdagen måtte av prisregleringsfonden bevilja 600,000 kronor. Av dessa 600,000 kronor skulle såsom utredningsmännen förordat intill 200,000 kronor få användas som bidrag till byggande av slakterier. I anledning av motioner bestämde riksdagen anslaget till 700,000 kronor men uttalade samtidigt, att det vore angeläget, att jordbrukarna i Kopparbergs och Värmlands läns skogsbygder, vilka arbetade under lika svåra omständigheter som jordbrukarna i de fyra nordligaste länen, finge del av anslaget. Man resonerade på detta sätt: om riksdagen anslår denna summa, ställer sig riksdagen icke som någon sorts förmyndare och bestämmer vad som är mest förenligt med det verkliga intresset inom dessa områden, utan områdenas representanter få komma in i med förslag angående sättet för pengarnas användande, varefter Kungl. Maj:t får pröva förslagen. Det dröjde ganska länge, innan de olika hushållningssällskapen inkommo med sina önskelistor. Som det för bedömande av storleken av de belopp, som borde tillkomma de olika länen, var nödvändigt att ha tillgång till en översikt över de framställda önskemålen, kunde ärendet icke expedieras förrän alla framställningar inkommit. För den händelse det kan vara av något intresse vill jag nämna, att Västerbottens län icke begärde ett öre av dessa pengar till sådana ändamål, varom vi nu tala. Jämtlands län begärde att få sammanlagt 100,000 kronor, varav endast 2,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Jag gick naturligtvis ut ifrån, att de, som i dessa län voro de främsta representanterna för jordbrukarna, hade de bästa möjligheterna att bedöma hithörande frågor, och jag följde följaktligen vid fördelningen av anslaget vederbörandes förslag med de prutningar, som nödvändiggjordes av anslagets begränsning till visst belopp. Till dessa län beviljades för ifrågavarande ändamål 50,000 kronor. Vid bedrivandet av den stora försöksverksamheten arbetar man i de olika landsdelarna med ringar. Man har bildat organisationer för att få statsbidrag. Samma belopp kan erhållas i statsbidrag, som influtit från respektive

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
orter. Till förfogande för bedrivande av försöksverksamhet i dessa län ö-
över ordinarie statsbidraget under 1938 stå 50,000 kronor. Reservanterna ha
föreslagit 25,000 kronor. Besluten formulerades på det sättet, att medel skul-
le stå till förfogande att användas efter de riktlinjer, som uppgjorts efter för-
slag från de olika landsdelarna, men med frihet för vederbörande att, om
så finnes lämpligt, mellan olika ändamål fördela resp. landsdel tillkommande
belopp på annat sätt än som ursprungligen avsetts. Till förfogande för för-
söksverksamheten stå 50,000 kronor i stället för de 25,000 kronorna, som re-
servanterna tala om, varigenom försöksverksamheten kan bli dubbelt så om-
fattande som reservanterna förutsätta. Nu kan man naturligtvis göra gäl-
lande, att det vore fördelaktigt, om de 50,000 kronorna utökades med ytterligare
25,000 kronor. Utskottet anmärker emellertid med fog, att försöksverksam-
heten måste planeras i relativt god tid. Varje praktisk jordbrukare vet, att det
tar tid, innan man kan få en organisation till stånd. Med kännedom om det
intresse, som finns att främja såväl det norrländska jordbruket som det sven-
ska jordbruket i allmänhet är jag övertygad om att om de, som representera
jordbruket i dessa län, kunna få i gång en organisation på detta område, kom-
mer varken Kungl. Maj:t eller riksdagen att ställa sig avvisande, ifall det
skulle erfordras större belopp för att i praktiken genomföra denna verksamhet.
Det föreföll mig därför litet märkvärdigt, då jag i en morgontidning, som ut-
kommer i Stockholm, läste, att man lämnat Norrland åt sitt öde. Det synes
mig, som om ett dylikt påstående icke dikterats av intresse för jordbruket i
Norrland, och det innebär en uppenbar överdrift.

Under de omständigheter, som nu äro tillfinnandes, skall man icke underlåta
att göra vad som överhuvud taget är möjligt, men, mina damer och herrar,
vi böra komma ihåg, att minst lika viktigt som det är att erhålla anslag, är
det att få till stånd en god organisation, så att man kan åstadkomma en ordent-
lig avsättning för den ökade produktionen. Kan man icke skapa en dylik or-
ganisation, vågar jag hålla tio mot ett på att de norrländska jordbrukarna
om en del år bli missnöjda, i fall produktionen ökat utan att organisationen
fortskridit så långt, att jordbrukets produkter kunna avsättas på ett tillfreds-
ställande sätt.

Jag kan som exempel nämna att mejeriorganisationen i Värmlands län hos
hushållningssällskapet anhållit att erhålla vissa belopp av anslaget ur prisreg-
leringsfonden för att anlägga skumningsstationer inom vissa mejeriområden,
där transportförhållandena äro sådana, att transportererna av mjölk till mejerier-
na draga alltför stora kostnader för de människor, som leva i skogsbygderna.
Jag anser detta vara det bästa av de förslag som framkommit för att hjälpa jord-
brukarna i dessa bygder. Vem som helst kan förstå, vilket oerhört förbilligande
av produktionskostnaderna det medför, att mjölken skummas så att endast
grädden, som utgör en obetydlig procent av mjölmängden, behöver transpor-
teras, medan skummjölken fördelas på platsen. Det kan göras ett smör, som
är precis lika bra som smöret från vilket stort mejeri som helst.

Om olika åtgärder samordnas så hjälper man bäst jordbrukarna i de skilda
landsdelarna. Jag är naturligtvis även i år beredd att tillstyrka ett förslag
till riksdagen om anslag för att fortsätta med detta arbete, men, såvida vi
icke skola släppa alla ekonomiska principer, bör man, innan större belopp an-
slås för anskaffande av olika erforderliga produktionsmedel, företaga en verk-
lig undersökning. Sedan grunden sålunda lagts, kan det komma i gång ett in-
tensivt arbete på detta område inom de norrländska länen. Om detta arbete
fullföljes, kommer det säkerligen att få betydelsefulla verkningar. Här råder en-
ligt min mening ingen skiljaktighet i åsikter. Alla det svenska folkets repre-

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
 sentanter äro övertygade om Norrlands betydelse för vårt gemensamma fosterland både som jordbruksland och som industriland. Därom finnas säkerligen inga delade meningar. Jag är därför övertygad om att denna verksamhet kommer att fortsättas. Jag skulle kunna instämma med en representant i första kammaren, som sade, att man egentligen icke borde belasta prisregleringsfonden med utgifter för dessa åtgärder. I fall därför riksdagen önskar, att budgeten skall belastas med ökade anslag, så kunna herrarna och damerna — jag sade det redan förra året — såvitt på mig beror, bliva bönhörda över hövan.

Herr **Bagge**: Herr talman! Som redan tidigare nämnts i debatten, är det här ju bara *en* motion av ett helt knippe av icke mindre än 12 stycken motioner, som vi ha lagt fram och som tillsammans utgöra ett helt program. Den ifrågavarande punkten är kanske av relativt liten betydelse. Jag hade för min del trott, att vi skulle komma till själva principdebatten, om jag så får uttrycka mig, vid en annan punkt, nämligen punkt 149, som förefaller mig vara av större omedelbar betydelse. När nu emellertid herr Hage och i någon mån även jordbruksministern ha tagit upp den mera allmänna debatten redan på denna punkt, skall jag be att få göra ett inlägg jag också beträffande de allmänna synpunkter, som legat bakom de partimotioner i Norrlandsfrågan, vilka jag varit med om att väcka.

Jag blev mycket glad över herr Hages anförande och särskilt när han sade, att detta icke är någon partifråga, utan att man kan vänta sig stöd från olika håll; även jordbruksministern var i någon mån inne på den saken. Om så är fallet, hoppas jag, att vi den här gången också skola få understöd från riksdagens olika partier för att kunna genomföra vad vi föreslagit och att det inte inträffar, vilket hänt så många gånger förut, att vi den ena riksdagen få avslag på våra motioner, medan nästa riksdag Kungl. Maj:t kommer med en proposition av samma innehåll, och då duger det.

De förslag, vi här framlägga, äro nämligen icke på något sätt extravaganta, utan de äro tvärtom av en begränsad, praktisk betydelse. Jag skall inte gå in på den föreliggande punkten och således inte heller bemöta herr jordbruksministern — det lär väl andra göra som äro mera inne i de praktiska detaljerna än jag — utan skall som sagt hålla mig till de allmänna synpunkterna.

Förslagen i fråga äro även blygsamma därutinnan att de ej draga så stora kostnader, som någon talare här velat göra gällande. Vi ha i år inom högern — som vi för övrigt alltid göra, det försäkrar jag, innan vi framlägga våra förslag för riksdagen — gjort upp en mycket noggrann plan och även ur finansiell synpunkt övertäkt, vad vi kunna komma med och icke kunna komma med. Därför ha vi begränsat oss i olika avseenden och stannat vid det belopp som här föreslås, de av oss föreslagna anslagen till försvaret samt slutligen den föreslagna skattesänkningen. Tillsammans utgör detta ett belopp på 19 miljoner kronor, en summa som finansministern i sin budget uppger såsom ett överskott, med vilket man eljest skulle kunna ytterligare öka utjämningsfonden.

Vi ha icke ansett detta vara nödvändigt. Jag föreställer mig att man, när riksdagen är mera framskriden, skall kunna se klarare härutinnan, och då kunna vi naturligtvis göra erforderliga jämkningar i fråga om det största beloppet, nämligen de 13 miljonerna till skattenedsättning, om så skulle visa sig nödvändigt på grund av vad som inträffat under riksdagen. Det förhåller sig alltså inte alls på det sätt, som man velat göra gällande, att dessa förslag skulle bero på någon sorts lättsinne hos högern och att de skulle kunna tagas

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
till intäkt för att vi inte skulle vara måna om rikets finanser; vårt partis hela historia visar väl, att detta icke kan vara sant.

Om jag nu går över till att säga några ord om de föreliggande motionerna, skulle jag först vilja betona, att den s. k. välfärdspolitik, som förts här i landet — den berömda »välfärdspolitiken»! — bland sina stora brister även haft den, att den förts mycket schablonmässigt, att man har genomfört vissa reformer utan närmare tanke på de speciella problem, som förefunnits, såsom att olika medborgargrupper och bygder kunde ha olika behov, etc. Det har i fråga om arbetslöshetspolitiken upprepade gånger från vår sida påyrkats en större differentiering av arbetslöshetshjälpen — och därvidlag har man inte kunnat gendriva det berättigade i våra krav; tvärtom har ju Kungl. Maj:t i detta avseende senare gått med på en del av de förslag, som vi framställt.

Här föreligger också ett sådant fall, då det kan vara riktigt att bedriva något, som man skulle kunna kalla för välfärdspolitik, men förd på sådant sätt att man tar hänsyn till realiteterna och till de olika behov, som göra sig gällande i olika landsdelar. Man kan kanske också säga så, som antyddes av herr Hage, ehuru möjligen från i någon mån andra utgångspunkter än mina, att när välfärdspolitiken kunnat klaras, så beror det på att nationalinkomsten vuxit så mycket som den gjort och att då det är uppenbart, att denna ökning av nationalinkomsten väsentligen har kommit från de norrländska exportindustrierna och de naturtillgångar, på vilka de äro baserade, så är det inte orimligt — om det i övrigt kan anses ekonomiskt klokt och tillrädligt — att man försöker se till, att också denna landsända får de krav tillfredsställda, som kunna befinnas vara berättigade och riktiga. Det ligger en sorts rättvisa i detta, det kan man inte komma ifrån.

Vidare skulle jag vilja säga, att här föreligger en social fråga av mycket stor räckvidd. Av en föregående talare ha redan framhållits de svårigheter i många avseenden, som föreligga för de norrländska jordbrukarna. Vi ha dessutom en befolkningspolitisk anledning att på allt sätt försöka stödja denna del av vår befolkning, som alltjämt bidrar med ett befolkningsöverskott, vilket man som bekant sannerligen inte gör inom andra delar av riket. Detta är således även en socialpolitisk fråga, och den är enligt min mening baserad på en sund princip, i motsats till mycket av det, som kallats för socialpolitik under de senaste åren, nämligen principen om hjälp till självhjälp, d. v. s. att man försöker ordna så, att folk skall kunna klara sig själva och inte öser ut pengar utan att ur olika synpunkter se till, vad det blir för konsekvenser.

Jag ser slutligen saken på det sättet, att detta icke heller är en sådan fråga, som man kan betrakta ur vad man brukar kalla snävt ekonomiska synpunkter. Frågan om omedelbar räntabilitet kan icke här bli avgörande. Vi stå inför den nya Norrlandsfrågan. Vår generation har sin Norrlandsfråga att lösa, liksom gångna generationer hade sin. Svenska folket var fattigt och hade det svårt förr i världen, men det var ett storverk som gjordes i och med Norrlands kolonisation och uppbyggandet av dess näringsliv. Nu när vi ha det så bra som vi ha det, frågar jag mig: skola vi i vår nuvarande rikedom inte försöka att för våra efterkommande utföra samma verk som våra förfäder gjort för oss?

Det gäller med andra ord en nationell fråga av allra största vikt. Främst är det fråga om de trakter, som ligga längst norrut, som äro gränsmarker för svensk odling och svensk bygd, som vi måste upprätthålla och skydda. De få inte läggas öde. Vi kunna icke skicka befolkningen där uppe till bättre försörjningskällor, vi måste se till, att den får något att leva av på platsen. Det gäller ett skydd för svensk kultur och odling, som vi måste betala något för, det kan inte hjälpas. Detta gäller även på sitt sätt om de andra delar

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
av Norrland, som vi ha tänkt på i våra motioner. Det är med andra ord en nationell fråga, och jag är glad, när jag hör här uttalas ifrån olika håll, att man inte vill betrakta den som en partifråga utan vill hjälpa till med att göra något för detta, som enligt min mening är ett av de största nationella problem, som vår generation har att brottas med. Det är också en fråga om rättvisa och om god socialpolitik. Vi äro inte några jordbruksromantiker, som vilja försöka kolonisera, där det inte går att kolonisera, utan vi vilja framför allt se till att de jordbruk, som finnas där uppe, också skola kunna bli bäriga och kunna försörja sina brukare. Och detta är en nationell fråga, jag ber att få understryka det ännu en gång.

De nu föreslagna åtgärderna kanske kunna synas kammaren skäligen enkla inför sådana perspektiv. Vi ha emellertid stannat inför det, som förefallit oss möjligt, rimligt och riktigt att göra i nuvarande läge. Frågan om Norrlands näringsliv i övrigt är ju av en så svår och invecklad karaktär, att jag förstår, om man drar sig för att utan vidare ge sig i kast med dithörande bekymmer. Men under alla förhållanden lär det bli nödvändigt att på något sätt försöka stärka Norrlands jordbruk, och det är därför som vi ha koncentrerat oss på denna fråga. Det är ju uppenbart, att jordbrukarbefolkningen har det så mycket sämre än den övriga befolkningen, att vi ha anledning att särskilt se till, vad vi därvidlag kunna uträtta.

Slutligen har jag mycket svårt att förstå, att de åtgärder, vi begärt att riksdagen skall överväga till hjälp för det norrländska jordbruket, skulle behöva hindras av några utredningar och ytterligare undersökningar. De behov, som föreligga här, äro konstaterade många gånger, både i utredningar och på annat sätt. När man talar om nya utredningar, har jag därför svårt att förstå det på annat sätt än att man önskar att tills vidare skjuta saken åt sidan och inte nu ge sig in på den under hänvisning till pågående egnahems- och andra utredningar, vilka det skulle vara nödvändigt att först slutföra. Detta är icke nödvändigt, såvitt jag kan förstå, och det är just därför som vi i våra motioner begränsat oss till att föreslå så relativt enkla och begränsade åtgärder.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen på den föreslagna punkten.

Herr Persson i Undersvik: Herr talman! På grund av de särskilda motioner som väckts om höjningar av anslagen på diverse punkter i jordbrukshuvudtiteln och med särskild hänsyn till stödåtgärder för det norrländska jordbruket, som i samband härmed föreslås, vill det synas, som om vi få en debatt om just den frågan på den här punkten, och tydligen även under en kommande. Jag skall inte ge mig in på någon diskussion om själva sakfrågan utan endast beröra sättet att behandla det ytterst invecklade och komplicerade problemet om stödåtgärder för det norrländska jordbruket. Det förefaller mig nämligen, som om debatten här i kammaren kommit en smula för tidigt, eftersom vi framdeles ha att vänta en proposition om särskilda stödåtgärder och i vilken vi väl få de resultat redovisade, till vilka man kommit inom olika hushållnings-sällskap.

Det är ju sant som här har sagts, att det i riksdagen icke torde föreligga några delade meningar om behovet av särskilda stödåtgärder för det norrländska jordbruket, men efter vilka linjer och på vilket sätt de skola kunna genomföras, därom torde nog meningarna vara ganska delade. Den föregående ärade talaren framhöll också, hur ytterst svårt och stort hela detta problem är. En omfattande utredning om stödåtgärder för det norrländska jordbruket har företagits genom statens jordbruksnämnd. Där har framlagts ett ganska omfattande material och där har förts fram en hel rad av förslag till särskilda

'Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
stödåtgärder, och vi se, att det är detta material som högern i sina motioner i stor utsträckning använt sig av. Vi veta emellertid också, att jordbruksnämnden inte vågade föreslå några anslag till särskilda ändamål utan stannade vid att föreslå riksdagen ett anslag till de olika norrländska hushållningssällskapen, så att dessa genom försöksverksamhet skulle kunna praktiskt ytterligare utreda frågan och på så sätt kunna söka sig fram till de linjer, efter vilka man borde gå, när det gällde effektivt stöd åt jordbruket. Vi veta, att jordbruksnämnden föreslog särskilt anslag till de olika hushållningssällskapen. Fjölårets riksdag beslöt också på förslag av det sammansatta jordbruks- och bevillningsutskottet att i huvudsak bifalla jordbruksnämndens förslag men gick inte med på förslaget om särskilt anslag till de olika hushållningssällskapen utan stannade vid en summa på 700,000 kr., att av Kungl. Maj:t fördelas inom alla de norrländska länen efter förslag från de olika hushållningssällskapen. Man räknade då med hela Norrland och dessutom med Värmland och Dalarna. Även om det inte utsades i riksdagsbeslutet, ligger dock den tanken bakom, vilket framhölls i diskussionen, att de trakter av Norrland, som äro i behov av särskilda stödåtgärder, icke kunna utpekas efter länsgränserna. Det största hjälpbehovet torde förefinnas inne i landet, i skogsbygderna, och i delar av Gävleborgs län, Värmland och Dalarna äro också förhållandena lika svåra som i övre Norrland. Den tanken låg då bakom, att anslaget skulle begagnas av de olika hushållningssällskapen på så sätt, att man i de tre sistnämnda trakterna framför allt skulle tillgodose skogsbygdernas behov.

Den tanke, som ligger bakom riksdagens beslut i fjol i enlighet med jordbruksnämndens förslag, är således, att denna fråga bör utredas. Siffran 700,000 var ingen slutsumma, som man stannade vid såsom varande tillräcklig för vad som här behövdes, utan den summan skulle användas för att möjliggöra ett påbörjande av försöksverksamheten, och av detta praktiska arbete skulle sålunda med tiden framgå, vilka summor som här skulle anses erforderliga. Detta skulle alltså endast utgöra en praktisk fortsättning av utredningarna, så att säga, vilka närmare skulle ådagalägga, på vilka linjer vi ha att söka oss fram, när det gäller verkliga åtgärder för stöd åt det norrländska jordbruket.

Nu få vi, förmodar jag, i en kungl. proposition en redovisning för vad som redan åtgjorts av de olika hushållningssällskapen och de vidare planerna. Det kan ju förmodas, att vi i år inte ha så mycket att hämta, emedan anslaget beviljades ett stycke in på förra året, varför hushållningssällskapen ännu inte hunnit sätta i gång med detta arbete, men med tiden skall det väl ådagaläggas, på vilka linjer vi ha att gå fram.

När vi således ha att vänta en proposition, varigenom vi få papperen på bordet och vari det kommer att visas, i vad mån fjölårets anslag lett till några resultat, synes det mig som om man vore en smula för tidigt ute både med motioner i saken och en stor debatt om dessa frågor; en sådan bör snarare komma till stånd i samband med denna särskilda proposition, då vi ha allt material framför oss. Anses det då, att större anslag är erforderligt för Norrlands vidkommande, kunna vi motionera och gå fram för en höjning av summan. Jag vill vidare framhålla — jag nämnde redan i början av mitt yttrande något därom — att fjölårets riksdagsbeslut om stödåtgärderna innefattade hela Norrland jämte delar av Värmland och Dalarna. I de motioner, som framförts härom, och i de reservationer, som finnas vid de olika punkterna i utlåtandet, gäller det stödåtgärder endast för de fyra nordligaste länen. Således går man här på förhand, utan att invänta utredningsresultatet, in på en annan linje även i detta avseende än den fjölårets riksdag följde. Också detta gör, att vi

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
böra stanna vid de summor, som för närvarande gälla i fråga om de speciella punkterna, och beträffande de norrländska stödåtgärderna invänta den kommande propositionen och de resultat och planer, till vilka hushållningssällskapet genom sin praktiska försöksverksamhet kunna komma till.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av att herr Bagge tagit upp hela frågan om det finansiella läget och menat, att det därvidlag inte finns något hinder för ett bifall till högerens motion.

Jag skall emellertid till en början påpeka, att jag inte tror det vore lyckligt, om representanterna för Norrlandsintresset skulle binda samman riksdagens och låt oss säga hela landets intresse för hjälp åt Norrland med vad Norrland i sin tur skänker åt hela folkhushållningen. Jag tror det är en ståndpunkt som inte är hållbar och som i många hänseenden skulle vara för Norrlandsintresset självt skadlig. Vi måste betrakta vårt land som helhet. Jag vet inte hur långt herr Hage sträcker ut låt mig säga äganderätten till de norrbottniska malmfälten. Om han anser, att inkomsten från dessa malmfält motivera åtgärder ned till Jämtland och Västernorrland, så är det ganska svårt att utesluta Gävleborgs och Kopparbergs län och hela mellansvenska bergslagen — ja, varför inte ta med Skåne?

På tal om inkomsterna av skogen påpekade herr Hage mycket riktigt, att man under goda tider även får goda inkomster från skogsindustrien, men han erinrade, att dessa inkomster vore mycket osäkra. Jag för min del skulle vilja säga, att under vissa förhållanden dessa skogsdistrikt långt ifrån att minska utgifterna för det övriga landet i stället öka kostnaderna och detta till belopp, som på grund av den ensidiga inriktningen av näringslivet stundom kunna bli mycket stora. Jag säger inte detta för att på något sätt underkänna den betydelse, som dessa delar av landet på grund av sina naturtillgångar kunna ha för hela det svenska näringslivet. Jag tror bara, att man är inne på oriktiga vägar, när man på sätt som här skett försöker motivera vidtagandet av vissa åtgärder för vissa landsdelar. Konsekvensen av ett sådant resonemang skulle utan tvivel bli, att man i en fråga, som vi gång på gång haft före här i riksdagen, nämligen frågan om vissa åtgärder till stöd för befolkningen i andra landsdelar, såsom i Bohuslän och Blekinge, måste säga, att dessa landsändar ge så litet bidrag till landets näringsliv att de inte kunna göra anspråk på hjälp i någon större omfattning. Jag tror att vi få tillämpa helt andra synpunkter när vi skola bedöma vad som är att göra i det ena eller det andra fallet. När vi inom regeringen haft att bedöma denna fråga, ha vi inte kunnat undgå att se anslagen — både de som här äro nämnda och de som komma senare — i ljuset av hela budgeten. Den utgångspunkt som varit den avgörande har varit att vi i denna budget försökt göra inskränkningar på sådana punkter, där utgifterna i stor utsträckning kunna anses såsom arbetsskapande, och som man därför under en kommande kris kan lägga så mycket mera på. Var man skall dra gränsen för hur stor en budget bör vara erkänner jag gärna som en sak, vilken man kan ha mycket delade mening om. Om herr Bagge sagt, att om man har en budget så stor som den nuvarande, skall man inte behöva dra sig för att lägga på ytterligare några miljoner, skulle jag för min del inte haft annat att säga än att detta påstående så till vida är en smaksak som att herr Bagge, om han suttit i min ställning, antagligen skulle ha gjort budgeten några miljoner större. Men när herr Bagge säger, att det här finns ett överskott på 19 miljoner kronor, och att det är en smaksak om man använder dessa 19 miljoner på det ena eller det

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
andra sättet, ber jag att på det allra bestämdaste få protestera. Om herr Bagge sagt, att det är en smaksak om man låter de 13 miljoner, som högern föreslagit i skattesänkning, stanna i skattebetalarnas fickor eller ligga i statens kassakista hade han naturligtvis kunnat anföra vissa argument för riktigheten av detta sitt påstående. Den saken kan man diskutera, men det är inte en smaksak om de återstående låt mig säga 6 miljoner, som herr Bagge vill använda till utgifter, skola sparas eller förbrukas helt eller delvis. Hans ståndpunkt i det avseendet kan jag inte dela. Jag vet inte om herr Bagge observerat, att det redan nu inte finns plats för hans 13 miljoners skattesänkning. För några dagar sedan framlades en proposition, vari meddelades, att 1936 års beräkningar av kostnaderna för uppsättandet av flygvapnet komma att öka med 50 procent eller från 44 miljoner kronor till 66 miljoner. Det kan vara anledning för kammaren att påminna sig detta såsom en tankeställare i fråga om våra utgifter. Av denna summa på ytterligare 22 miljoner kronor skulle på det kommande budgetåret falla över 7 miljoner. Om herr Bagge vill hålla fast vid sina 13 miljoner i skattesänkningssyfte finnes det inte någon plats vare sig för Norrlandsanslaget eller för de övriga ökningarna som högern föreslagit, såvida nu inte herr Bagge föredrar att minska på skattesänkningen.

Ser jag så på sakfrågan, är det alldeles riktigt, att det här inte föreligger några delade meningar om det önskvärda i en hel del av dessa utgifter. Jag fäster mig här inte vid de 25,000 kronorna, som den nu förevarande punkten avser. Den enda punkt som i dag har någon verkligt statsfinansiell betydelse är punkten om de 400,000 kronor, med vilka högermotionen vill öka budgeten. Således föreligger inte några delade meningar om att det här är fråga om någonting ur olika synpunkter önskvärt. Det hela är blott en avväggningsfråga och en fråga om hur mycket man vill ge ut i detta ögonblick. Herr Bagge ansåg, att han kunde åberopa sig på högerns kända sparsamhet, och att han på den grund var befriad från att svara på beskyllningarna för att vilja öka budgeten. Han hänvisade till sitt partis historia. Jag tror inte, att jag gör mig skyldig till överdrift om jag säger, att hans partis historia givit exempel på att man alltid före varje riksdag talat om nödvändigheten av att pressa ner statens utgifter för att sedan, så fort riksdagen samlats, i praktiken föreslå ständigt ökade utgifter. På den punkten har högern inte ändrat sig från sin tidigare historia.

Även om denna fråga inte är så stor, så kanske vi ändå kunna erkänna, att den kan sättas i paritet med andra. Jag erkänner att vi ha en stor Norrlandsfråga. Men vi ha också en stor bostadsfråga. Trots regeringens starka intresse för en förbättring av bostäderna ha vi ansett det vara rimligt, att man under en högkonjunktur gör starka nedskärningar i hithörande anslag, detta under uttrycklig hänvisning till att, om en kris kommer — och tyvärr måste vi räkna med en sådan — tiden är inne att öka dessa anslag. Tillsammans behöva de därför inte bli mindre. Är det verkligen oskäligt — jag vädjar till Norrlandsrepresentanterna att svara på den frågan — att i dessa frågor — både om dessa 400,000 kronor och det anslag, som det nu närmast gäller, och de anslag, som komma senare — tillämpa samma metod och säga, att man inte visar någon avoghet gentemot Norrlandsintressena, om man säger, att man i nuvarande ögonblick bör hålla något tillbaka, när man är fullt medveten om och fullt beredd på att, när tiderna bli sämre, öka ut dessa åtgärder, i själva verket kanske åtskilligt längre än vad högermotionärerna skulle vilja vara med om?

Att detta inte är någon partifråga är alldeles riktigt. Om herr Bagge skulle vilja göra det tillägget, att lika väl som han förutsätter, att detta inte

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Frfts.) är en partifråga för övriga partier — herr Bagge har ju redan observerat, att socialdemokrater från Norrland anse sig kunna stödja högern, vilket jag för min del inte finner på något sätt uppseendeväckande — det även från högerns sida här inte är fråga om någon partimotion utan att medlemmar av högerpartiet liksom av de övriga partierna komma att gå fram på olika linjer, skulle jag vara tillfredsställd.

Herr **Bagge** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag uppfattade inte det sista av herr finansministerns yttrande. Det var väl en lustighet, som gick mig förbi, ty jag såg att kammaren log.

Jag vill nu för min del endast säga, att när det här sagts, att detta inte är någon partifråga, så betyder väl detta ingenting annat än att man borde kunna bli ense de olika partierna emellan. Jag vet inte hur mitt parti kommer att rösta, men jag tar för givet, att det kommer att rösta för motionen, vilken är ett uttryck för vad partiet anser vara riktigt.

Sedan vill jag bara rätta ett par missförstånd i finansministerns anförande. Jag har inte sagt, att Norrland borde utgöra någon särskild finansiell eller ekonomisk enhet. Hela min argumentation gick tvärtom ut på raka motsatsen. Jag sade bara, att det är helt naturligt, att man finner det vara en rättvis synpunkt, att när man får mycket pengar från ett håll, så bör man också låta berättigade krav från det hållet bli vederbörligen tillgodosedda.

Jag har inte sagt, att det skulle vara en smaksak, huruvida man skulle vilja gå med på detta anslag eller inte. Jag har bara sagt, att det var en smaksak, om man ansåg, att utjämningsfonden skulle vara större än som föreslagits av finansministern. Och det vidhåller jag. Jag tror att det kan vara lagom att hålla den i 75 å 90 miljoner kronor. Det var vad jag vill säga i den saken.

Vidare vill jag framhålla, att jag direkt sade ifrån, att vi få se hur vi skola göra med skattesänkningen, när riksdagen lider mot sitt slut. Jag förstår därför inte finansministerns anfall mot mig på den punkten. Det är ju alldeles klart att man vid den slutliga budgetregleringen får se till, hur man bör göra i detta avseende.

Till slut beskyllde finansministern högern för något sorts dubbelspel i fråga om dess sparsamhetsintresse. Denna historieskrivning är oriktig, lika oriktig som den att högern skulle vara ett nej-sägarparti. Endera av dessa båda falska historieskrivningar få herrarna välja. Båda gå inte.

Herr **Hage**, som likaledes för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag skall inskränka mig till en replik till finansministern med anledning av hans polemik mot mitt yttrande om Norrlands naturtillgångar. Finansministern gjorde sig — naturligtvis inte avsiktligt — skyldig till en miss-tolkning av mitt yttrande i denna del. Jag inskränkte mig till att förklara, att den omständigheten, att det finns vissa naturtillgångar i Norrland, som i sin mån bidraga till landets försörjning gör, att man borde ta åtminstone *någon* hänsyn därtill, när det gäller anslagens fördelning, om det nämligen i övrigt kan anses sakligt motiverat att öka anslagen till Norrland. Så uttryckte jag mig. Utöver detta vill jag säga att när utav de naturtillgångar, som finnas i Norrland, en del finnes i Västerbotten och i andra delar av Norrland, så är jag för min del så vänligt inställd till Norrland i dess helhet, att jag gärna vill vara med att dela med mig åt övriga delar av Norrland, då det gäller anslagsgivandet.

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)

Vidare anförde:

Herr **Lindmark**: Herr talman! Först vill jag säga några ord till herr Persson i Undersvik. Han förmenade, att vi äro något för tidigt ute när vi nu taga upp en debatt om Norrland och norrlandsförhållandena och att vi borde spara med den saken tills den väntade kungl. propositionen om stöd åt jordbruket kommit på riksdagens bord och blivit föremål för utskottets behandling. Jag vill gentemot detta erinra därom, att det varom vi nu tala dock gäller ett par punkter under nionde huvudtiteln, vilka vi nu få lov att ta ställning till. Vi kunna inte vänta med debatten om försöksverksamheten eller om statsbidragen till nyodlingar och betesförbättringar m. m. tills den väntade kungl. propositionen kommer, utan den debatten måste hållas i dag.

Herr finansministern ansåg, att det var oriktigt att tala om ett motsatsförhållande mellan olika landsdelar, och att en på ett sådant motsatsförhållande skapad grund för ett resonemang inte vore bärig. Vi kunna vara med om detta i allmänhet sett. När vi likväl anse oss ha anledning att särskilt fästa uppmärksamheten på de fyra nordligaste länen beror detta därpå, att vi där uppe ha alldeles säregna förhållanden att ta hänsyn till. Dessa förhållanden äro så pass säregna att de kräva sin särskilda riksdagsbehandling. Vi kunna i detta sammanhang som en parallell nämna, att då det till exempel gällt arbetslösheten i Bohuslän så har denna bekymmersamma angelägenhet alltid blivit föremål för särskilda förslag från Kungl. Maj:ts sida och jämväl för en särskild behandling här i riksdagen. Bohuslän har i fråga om arbetslöshets-hjälp så att säga varit mest gynnat landskap. I fråga om de fyra nordligaste länen ha vi att ta hänsyn till de svåra förhållandena på jordbrukets område. Det är fullt motiverat att särskilda åtgärder vidtagas för att lätta dessa svårigheter. Det finns anledning, enligt mitt sätt att se, att tala om vad Norrland ger åt staten, och för övrigt åt en stor del av befolkningen i vårt land, och att man har att ta hänsyn till detta när man framlägger förslag till hjälp-åtgärder på detta område. Jag menar därför, att det resonemang som ofta höres, då det är fråga om en extra hjälp åt det norrländska jordbruket, nämligen att finansiella skäl lägga hinder i vägen för en sådan hjälp, är oriktigt. Ty vi ha dock rätt att peka på de inkomster, som staten till exempel på grund av den ökade malmexporten just nu inhöstar från övre Norrland och de i samband därmed stående i utomordentlig mån ökade inkomsterna av järnvägstrafiken mellan Luleå och Narvik. Enbart dessa tvenne omständigheter för att inte tala om inkomsterna från statens skogar och vattenfall där uppe motivera talet om, att man nu bör offra några miljoner kronor för en sak sådan som denna.

Det finns också andra omständigheter som göra att vi norrlänningar nu kunna ha anledning att föra på tal kravet på ytterligare några miljoner för Norrlands vidkommande. Hur förhåller det sig nämligen med avseende å jordbruket i övriga delar av landet? Hur många miljoner har staten inte offrat på spannmålsregleringen? Vi norrlänningar ha ju hitintills inte haft någon nytta av spannmålsregleringen och jordbruksskyddet, men vi ha fått vara med om att i betydligt större omfattning än vad det här är fråga om, nämligen dessa 2 miljoner kronor, bidra till dessa hjälpåtgärder. Det är alldeles givet att man bör väga de olika anslagen mot varandra. När högern å ena sidan talar om vikten av sparsamhet och å andra sidan motionerar om ökade anslag för vissa ändamål, som ligga partiet varmt om hjärtat, så är detta också en avvägningsfråga. Det är nämligen fråga om att väga de olika anslagsposter-na mot varandra och att konstatera vad som kan vara skäligt och rimligt och på vilka poster man kan pruta och på vilka man bör öka. Resultatet behöver

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
inte innebära en ökning av totalbudgeten. Det budgetförslag som framlagts för årets riksdag är ju i och för sig inte oroande. Det är ju tvärtom ett budgetförslag i högkonjunktrens tecken, en högkonjunktur som på ett lätt sätt ger oss många miljoner kronor. Ögonblicket är därför lämpligt att fästa riksdagens uppmärksamhet på de norrländska förhållandena och att påminna riksdagen om, vad den faktiskt är skyldig norrlänningarna.

Herr finansministern yttrade något, som förvånade mig inte så litet. Han sade, att när tiderna bli sämre skall staten rycka in; då skall riksdagen göra sin insats, och det måhända i en omfattning som högern inte skulle vilja vara med om. Ja, kanske han profeterar rätt, men i så fall är det då också säkert fråga om någon tillfällig åtgärd, som inte tar sikte på det väsentliga, nämligen en riktig utveckling av näringslivet där uppe, en utveckling som kan vara ägnad att häva krisens verkningar och göra det möjligt för människorna att i svåra tider föra en människovärdig tillvaro utan att staten i tider av nöd skall behöva vidtaga alldeles speciella hjälpåtgärder. Här gäller frågan om man vill ge befolkningen där uppe hjälp till självhjälp, att rycka upp näringslivet och — det framför allt avgörande — att hjälpa jordbruket där uppe så att det blir bärigt. Det gäller med andra ord att förbättra de små brukningsdelarna så att de få åkerareal nog att kunna föda sin man. Det är fråga om ytterst svårlösta problem, men problem som man kan lösa bara man vill.

Jag har inte nöjet att se jordbruksministern inne i kammaren just nu, men jag skulle gärna vilja säga några ord också till honom. Vad jag nu säger kommer ju till protokollet, och kanske han får någon anledning att titta i detta. Statsrådet Pehrsson-Bramstorp har mycket riktigt talat om vikten av, att de brukningsdelar som sakna skog få sådan i tillräcklig omfattning.

Men att tro, att genom att man löser detta problem man också har löst jordbruksproblemet för Norrland, är att se alltför sangviniskt på frågan. Ty det är att märka, att de hemman i länen, som ha att klaga över skogsbrist, utgöra en försvinnande liten del av hela antalet brukningsdelar. Det övervägande antalet har skog till husbehov och i regel också något till avsalu. En mindre del lider av den svårighet statsrådet pekade på, men, som sagt, icke löser man jordbruksfrågan för Norrlands vidkommande genom att giva en extra tilldelning av skog åt dessa som ha för litet skog på sina hemman. För övrigt skulle jag vilja ställa frågan: hur menar statsrådet, att man skall ordna den saken? Jag är mycket tacksam, om det finns en acceptabel lösning och om egnahemsutredningen kan komma med ett gott förslag. Men säkerligen kommer det att möta betydande svårigheter. Varifrån skall man taga dessa skogsmarker? Skall man taga dem från kronans skogar? I regel ligga dessa på områden, som icke lämpa sig för enskilda, på alltför långt avstånd ifrån byarna, så att man icke kan tala om någon praktiskt brukbar skog för dessa. Eller skall man taga dem från bolagens skogar? Då ger man sig in på att angripa äganderätten på ett sätt, som vi väl ändå icke äro mogna för här i landet. Det skulle i så fall bli ett expropriationsförfarande, som vi nog måste be att få slippa ifrån. Skulle det ligga så till, som statsrådet Bramstorp förklarade, nämligen att den viktigaste jordfrågan är skogsproblemet för dessa hemman, skulle förutsättningen vara, att de flesta brukningsdelarna sakna skog. Om denna förutsättning är riktig, varifrån skola vi då taga skogsmarken för de många hemmanen? Då räcka knappast ens kronans skogar. Lyckligtvis ligger problemet icke så till. Men drager man ut konsekvenserna av statsrådet Bramstorps resonemang, leder det till denna besynnerlighet.

Vidare säger statsrådet, att Kungl. Maj:t på föreliggande punkt — den som rör försöksverksamheten alltså — bjuder 50,000 kronor, under det att motionärerna och även reservanterna yrka endast 25,000 kronor. Han vill

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
därmed säga, att Kungl. Maj:t är betydligt liberalare i sitt anslagsbeviljande än motionärerna. Emellertid vill jag häremot erinra, att motionen liksom reservationen yrkar på en tilldelning av 25,000 kronor utöver den normala tilldelningen. Om vi då räkna som normal tilldelning Kungl. Maj:ts fördelning av anslaget i dess helhet, d. v. s. 50,000 kronor till Norrland, blir det ett plus på 25,000 kronor och det sammanlagda beloppet alltså 75,000 kronor.

Sedan talar man om att det är omöjligt att organisera försöksverksamheten, så att man kan utnyttja anslagen ifråga. Detta låter ganska bestickande, men det är att märka, att vad motionärerna och reservanterna velat är icke, att det skall bli en utvidgning speciellt av den vetenskapliga försöksverksamheten utan att det skall sättas i gång en jordbrukens egen försöksverksamhet, som skall komma i första rummet. Att organisera upp en sådan verksamhet behöver man icke någon synnerligen lång tid till. Vi ha den redan i viss omfattning. Det gäller endast att utvidga vad som redan finns. Och ett villkor för att få fart på denna form av försöksverksamhet är bl. a., att det blir en större tilldelning för varje försök, så att man kan stimulera intresset hos den enskilde jordägaren att ge sig in på dessa försök.

För övrigt kan om den föreliggande punkten sägas, att det är omöjligt att överhuvud taget komma till ökade anslagsbelopp, om icke initiativet tages från något håll. Om icke något göres, om icke från riksdagens sida initiativ tages, är det fara värt, att vi till ett kommande år stå vid de förutvarande beloppen. Just genom att väcka motion på sätt som nu skett och genom att föra en debatt efter de linjer vi göra ha vi skapat sannolikhet för att Kungl. Maj:t, om icke riksdagen *nu* bifaller vårt yrkande, likväl ett kommande år vill gå oss till mötes.

Statsrådet yttrade, att viktigare än allt annat är en förbättrad organisation. Häruti kunna vi naturligtvis med fullaste hjärta instämma. Men jag vill på den punkten framhålla, att vi ha nog egentligen redan genomfört en sådan organisation. Den viktigaste organisation, varom frågan kan gälla, är ju mejeriorganisationen. Den är för dessa fyra län, om vilka vi närmast tala, praktiskt taget genomförd. I Norrbottens län ha vi Producentföreningen, i Västerbottens län ha vi en mejericentral i södra och en i norra delen, och dessa centraler innesluta i sig de flesta mejerier, som tidigare funnits, med undantag av en del, som ha försvunnit och ersatts av ett mindre antal moderna mejerier. Till denna centralisering ha avlägset liggande småbyar också anslutit sig. Tack vare de goda kommunikationer, som numera finnas, är det ingen svårighet att frakta mjölk flera mil till centralen, och på detta sätt ha de olika orterna fått fördel av organisationen. Den viktigaste organisationen är följaktligen genomförd. — I detta sammanhang vill jag peka på, att av mjölkregleringen har Norrland haft mycket stor nytta. Den saken har kanske icke alltid så mycket understrukits. Det är tillfälle att göra det nu, ett tillfälle då man står inför att begära mera än vad man har. Man måste då erkänna vad man redan fått och vara tacksam för det. Mjölkregleringen har som sagt varit till nytta för Norrland. Man kan icke säga detsamma om spannmålsregleringen, och detta av naturliga skäl. Den har kommit södra och mellersta Sveriges jordbrukare till godo. Och vad den s. k. kraftfoderaccisen anbelangar, har Norrland icke heller haft någon särskild nytta av den — i annan mån än att man fått del av influtna medel för mjölkregleringens genomförande — detta på grund av att Norrland har svårigheter att producera sådant som kan ersätta kraftfodermedel.

Av vad jag redan sagt framgå till fullo de speciella problem vi norrlänningar ha att dragas med. Man behöver egentligen vara norrlänning för att riktigt kunna bedöma dem. Man erfar en känsla av lättnad, då man får ett

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
tillfälle som detta att tala om för riksdagen vad man önskar. En svårighet, som redan påpekats här, är de små brukningsdelar, som vi ha inom de fyra nordligaste länen. Den saken omnämndes i följ, men jag tror, att det kan vara nyttigt att erinra om den på nytt. Vi konstaterade då, att brukningsdelarna i Västernorrlands län ha en medelåkerareal av 4.2 hektar, i Jämtlands län av 4.7 hektar, i Västerbottens län av 4.4 hektar och i Norrbottens län av 3.7 hektar. Den praktiske jordbrukaren förstår till fullo vilka svårigheter, som föreligga just på grund av att enheterna äro så små. Till jämförelse kan nämnas, att Malmöhus län har en medelåkerareal av 15 hektar. Dyligt visar, vilka företräden på detta område den södra delen av landet har.

Låt mig till sist endast omnämna några viktiga synpunkter, som kunna utgöra motiv för riksdagen att göra något för övre Norrland. Av den Norrlandsutredning, som jordbruksnämnden utfört, framgår jordbrukets dåliga räntabilitet i övre Norrland. Produktiviteten är ringa på grund av de klimatiska förhållandena, födan är vitaminfattig och föga omväxlande. Det finns anledning att gripa in på dessa områden, ty man har möjlighet att skapa förbättrade förhållanden. Och åtgärder måste vidtagas från statens sida. Det kan nämligen icke fördöljas, att befolkningen däruppe är föga företagsam. Det är en utomordentlig befolkning, lik Sveriges övriga befolkning, men den lider måhända av vinternattens mörker, av den depression, som medför brist på företagsamhet. Det gäller att från statens och det allmännas sida rycka in och stimulera till en ökad företagsamhet.

Norrland är ett problem. Det gäller att tränga igenom detta problem och giva Norrland vad Norrland behöver. Det är en uppgift för riksdagen att göra detta. Nu gäller det, om riksdagen vill göra något för att lösa problemet. I detta sammanhang vill jag framhålla, att den riksdagsresa, som företogs sommaren 1937, väl lärde riksdagen något. Gång efter annan fingo vi höra från riksdagsmännens sida, hurusom de ansågo, att jordbruket i Norrland var av förhållandevis dålig beskaffenhet. Där kommo praktiska jordbrukare från övriga delar av landet och sågo, huru genomfattigt det norrländska jordbruket var. En svår torcka härskade då också i provinsen, vilket gjorde, att resultatet tedde sig mycket dåligt. När riksdagsmännen gjorde dessa iakttagelser, torde nog många också ha menat — under inflytande av detta förstahandsintryck — att något måste göras för Norrland och att det var anledning att gripa in. Skulle en riksdag då ha sammanträtt t. ex. i Umeå vid resans avslutning, hade man säkerligen icke varit så rädd att offra några miljoner till stöd och hjälp åt Norrland. Nu har man kommit några månader längre fram i tiden och tycks se politik i allt vad som görs. Och när man konstaterar detta, blir det liksom kortslutning i hjärnan. Man kan icke se reellt och praktiskt på frågan utan låter sig behärskas av rent partipolitiska synpunkter och glömmer de intryck man fick från riksdagsresan. Mina herrar! Låt oss lösgöra oss från sådana villfarelser! Låt oss betrakta dessa frågor så, som de böra betraktas, såsom viktiga problem för Norrland, vilka det svenska folket har skyldighet och tillfälle att lösa.

Herr Carlström: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet förrän vid behandlingen av ett ärende längre fram i detta betänkande, men redan av herr Hages anförande förstod jag, att det skulle bli en »principdebatt» vid den första punkt som berör hithörande frågor.

Då jag hörde herr Bagge tala om frågans vidd och nationella betydelse och kände med mig, att jag hörde till de syndare, som i likhet med regeringspartiernas representanter i utskottet uraktlåtit att påyrka något av det som i motionerna begärts, blev jag givetvis ganska betänksam. Jag har visser-

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
ligen läst högerns stora motioner, men jag har icke funnit, att de verkligen äro så stora och allvarliga, att det gällde nationens väl och ve, och jag trodde därför icke, att det skulle bli en sådan storstilad debatt i kammaren i dag. Det har betygats från skilda håll, att detta är icke någon partifråga, och det kan man väl också säga, att det icke är. Vid punkt 149 ha flera av mina meningsfränder motionerat i samma riktning som högermotionärerna, men jag har icke gått med dem, trots att jag hör till samma parti. Detta visar väl kanske i någon mån, att jag icke anser dessa frågor vara några partifrågor. Men då jag redan när jordbruksutskottets betänkande först blev tillgängligt såg en av de större huvudstadstidningarna försäkra, att »Norrländ var lämnat åt sitt öde», och häromdagen läste i en aftontidning, att det var partifanatismen, som dikterat utskottets betänkande, begrep jag, att det *var* en partifråga i alla fall. Det har deklarerats här, att vi icke ha några skilda meningar om att det norrländska jordbruket behöver ytterligare hjälp. Det tror jag heller icke att vi ha, då det verkligen är fråga om sådana linjer, som kunna leda fram till ett väsentligt bättre resultat för Norrlands jordbruk. Nu låter det nästan från visst håll, som om Norrland vore upptäckt i år. Det är det inte. Vi ha upptäckt det för länge sedan. Herrarna veta nog, att vi i riksdagen år efter år haft frågor uppe, som rört för Norrland speciella förhållanden, och vi ha då försökt att göra mera kanhända för det norrländska jordbruket än för jordbruket söderut. Men jag undrar verkligen, om man genom att på detta sätt plocka fram en del saker, som för all del i och för sig kunna anses nödvändiga och nyttiga, kan i stort sett göra så mycket för att främja Norrlands jordbruk. Det sitter ju nu en kommitté, som kallar sig för jordbruksutredningen. När vi på avdelningen kommo fram till punkt 149, som är en punkt med större ekonomisk räckvidd, diskuterade vi dessa saker ganska ingående — jag var också med, fastän jag sedan icke var med vid behandlingen i utskottet — och det upplystes då om att jordbruksutredningen snart kommer fram med ett förslag, som medför rätt genomgripande förändringar i avseende å stödåtgärderna, särskilt då det gäller nyodling och dylikt i Norrland. Vi ansågo därför, att det icke kunde vara nödvändigt att i år, då regeringen icke prutat på anslaget utan i någon mån ökat det, gå in för ytterligare utökning, utan att vi borde vänta och se det resultat, vartill utredningen kunde komma.

Det har sagts, att de norrländska brukningsdelarna äro för små — flertalet av talarna ha varit inne på det kapitlet. Man menar väl, att de begärda 400,000 kronorna vid punkt 149, vilka dock icke äro avsedda att enbart främja nyodling, skulle i väsentlig grad medverka till att göra dessa brukningsdelar större. Ja, det är ett problem, som sannerligen icke är lätt att lösa, om man nu menar att lösa det i den *utsträckning* den siste ärade talaren tycks mena, då han väl syftade på att man skall göra alla brukningsdelarna så stora, att de kunna ge bärgning åt sina brukare. Då vet jag verkligen inte, hur man skall gå till väga. Man kan givetvis genom att utvinna nya myrmarker o. s. v. lägga nya tunnland jord till brukningsdelarna, men skulle det bli någon effektiv anordning på detta område, finge man väl sätta i gång med ett helt lantmäteri och plocka sönder de gamla brukningsdelarna och få större nya till stånd. Nu slår herr Lindmark ifrån sig med båda händerna — ja, jag vet, att det lyckas icke, men då skall man icke heller tala så frimodigt om att göra alla brukningsdelar till bärkraftiga jordbruk. Det blir enligt min mening ganska besvärligt.

Jordbruksministern var inne på att innan man skall utöka produktionen i Norrland, skall man organisera avsättningen och veta, var man skall göra av produkterna. Detta kunde vara ett intressant kapitel att gå in på. Jag

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
 skall icke göra det i vidare mån än att jag vill säga, att statsrådet kan få det rätt besvärligt, sedan alla organisationerna kommit i gång och lyckats få fram en betydligt ökad produktion, när han då skall se till att jordbrukarna få betalt för sina produkter. Jag hörde någon från Mejeriernas riksförbund förklara, att Norrland redan nu har överskott på smör, som måste avsättas på utländsk marknad liksom överskott från andra områden här i landet. Det är uppenbart, att vi i detta hänseende undan för undan möta problem, som kunna bli allt svårare att komma till rätta med. Jag vill icke påstå, att Norrland icke skall ha samma rättighet som andra landsdelar att få en ökad produktion. Men då statsrådet talade om att det gäller att organisera och få en produktion, som blir lönande, måste jag säga, att det kanske inte blir så lätt att få den lönande, om den fortsätter i den takt, som den haft under de senare åren.

Det är inte ofta jag är med och stöder finansministern i hans uttalanden, men jag vill gärna stödja honom nu, när han själv tydligen är förskräckt för hur budgeten framdeles kommer att se ut, ty det har jag varit länge. Men när herr Bagge säger, att dessa 19 miljoner kronor, som räknas som överskott i år, kunna vi ha råd att ta av — jag lägger nu inte finansiella synpunkter på denna fråga, ty om vi skulle ta 400,000 kronor här, må det vara hänt, ty det har nog tagits lika lättsinnigt på andra områden — att det är inte så kinkigt om man sparar så mycket till kommande tider utan låter vart år svara för sig, då blir jag förskräckt. Ty skall det vara någon mening i finansministerns tal om att staten liksom den enskilde skall konsolidera sig under de goda tiderna, är det vår skyldighet att se till att det blir något av med detta, när det *är* goda tider.

Jag skall inte uppehålla mig längre denna omgång vid denna fråga. Vad gäller den punkt, som är före nu, vill jag bara säga, att då det heter i utskottets betänkande, »att utskottet vill erinra att Kungl. Maj:ts förevarande anslagsäskande helt överensstämmer med framställning i ämnet från styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet», detta säger en hel del, därför att våra styrelser och vederbörande bruka inte försumma att tala om, vad de vilja ha, och i regel är det ju på det sättet eljest, att när Kungl. Maj:t har prutat på vad en styrelse för en viss anstalt begärt, kommer man med en motion och säger, att här har nu vederbörande styrelse begärt att få så och så mycket, men det har den inte fått, och därför vilja vi försöka få upp summan till vad styrelsen anser sig behöva. Här har styrelsen ansett sig kunna nöja sig med detta, och vi ha också hört av herr statsrådet och chefens för jordbruksdepartementet utläggning, att det finns möjlighet att bedriva denna försöksverksamhet i ganska god utsträckning med de medel, som bli tillgängliga i enlighet med vad här blivit föreslaget. För övrigt är det så, att skulle en ökning ske redan under detta år, kanske det är litet sent nu att börja organisera för en utökad försöksverksamhet.

Ja, herr talman, jag har velat freda mitt samvete genom att säga detta, därför att det är uppenbarligen en anklagelse att vara i regeringens sällskap här i dag, då man ifrån högerhåll påstår, att detta är så nationellt stora och viktiga frågor, som man inte vill gå med på. Jag tror att man har drivit upp den här saken till litet större proportioner än den bör ha, ifall det inte är en partimotion med partiintressen.

Jag var ju i fjol jämte andra motionärer med om att vilja hjälpa upp Kungl. Maj:ts förslag, då det gällde ett par punkter på denna titel, där vi ansågo det kunde vara skäl att öka en liten smula, men det togs ganska onådigt upp då från departementschefens sida, och jag förstår, att när han har finansminister Wigforss med som pekar på, vad det kommer att kosta, är det inte

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
så lätt att tillgodose alla anspråk, som man skulle vilja. Jag tror, att om man i år har gått igenom jordbrukshuvudtiteln, som högern nu säger sig ha gjort, så nog skall man finna att kanhända viljan varit tillfinnandes på dessa punkter att göra vad man ansett vara för närvarande det bästa möjliga. Jag tror också, att när vi fått se jordbruksutredningens förslag, som behandlar Norrlandsproblemet och för övrigt en del förslag, som torde komma längre fram under riksdagen, skola vi nog kunna enas om att göra vad som verkligen bör göras i ett större sammanhang och, jag måste säga, litet mera metodiskt än vad som här skulle kunna ske genom bifallande av de här motionerna. Det är anledningen till att jag inom jordbruksutskottet inte kunnat göra annat än ansluta mig till det förslag, vartill man här kommit och till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag tror, att den debatt, som här i dag pågår i norrlandsfrågan, har sitt goda med sig och torde i sin mån bidraga till att öppna ögonen för de spörsmål, som det här gäller, och kanske också i någon mån öka intresset för de statliga uppgifter, som det här är fråga om. För mig och för dem som med mig upprepade gånger skrivit sina namn på motioner, avseende åtgärder av denna art, där vi ha gått fram för att hävda norrlandsintressena, har det inte varit fråga om att driva någon partipolitik. Vad man eventuellt kan ha för spekulationer på andra håll lämnar jag därhän. Jag talar för min egen och mina medmotionärers del.

Vi ha emellertid, som jag nyss nämnde, från norrlandshåll en lång följd av år hävdad, att den landsändan bör vederfaras större rättvisa och erhålla den hjälp till näringslivets stärkande, som behövs för att Norrlands invånare skola kunna få leva under någorlunda lika goda förhållanden som landet i övrigt.

Dessa åtgärder, som vi önska, äro ju i stort sett av två slag, dels sådana, som det gäller att vidtaga oberoende av huruvida det råder kris eller inte i landet, och dels sådana, som ha anknytning till de speciella krisåtgärderna och syfta till att göra dessa mera lämpade efter de olika landsdelarna, alltså avpassade på ett sätt att de icke, såsom nu i så hög grad, oskäligt betunga Norrlands jordbrukare. Jag ber därför att få säga gentemot finansministern, som sade något om att man skulle under andra tider, då kris råder, gå in för kraftiga åtgärder för Norrland, att så kan man givetvis inte handla. Här är det inte fråga om att vidtaga åtgärder endast under en kristid. utan här är det fråga om att vidtaga åtgärder, som även under vanliga förhållanden äro i högsta grad påkallade och som tjäna till att stärka näringslivet där uppe och göra det mera motståndskraftigt, då en kris kommer. Till dessa åtgärder hör just sådana saker som främjande av nyodling, ökande av väganslagen, ytterligare medel till förbättrad skogsvård, avdikning m. m.

Den punkt vi nu diskutera är ju av mera underordnad betydelse, men man har ju dock i detta sammanhang tagit upp hela problemet och sålunda även gått in på frågan om nyodling. Herr Lindmark var inne på detta. Jag ber att få instämma i vad han sade. Herr Carlström berörde saken nyss, och jag ber med anledning av hans uttalande få säga några ord på denna punkt.

Herr Carlström menade, att det skulle vara omöjligt att tillgodose önskemålet att skapa bärkraftiga jordbruk i Norrland genom ökade bidrag till nyodling, betesförbättring och stenröjning på ofullständiga jordbruk. Ja, det kan hända att man nog får utfinna även andra åtgärder och att lösningen icke kan ske enbart på den väg, som det här är fråga om. Jag vill dock bestämt framhålla att det för ett mycket stort antal jordbruk skulle vara av avgörande betydelse, om ägarna genom statens hjälp erhöles möjlighet att uppodla några

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Förts.)
hektar. Det kanske just är detta som behövs för att jordbruket skall komma i en klass, som gör det mera ekonomiskt bärigt. Tidigare hade jag ett jordbruk på 7 hektar åker. Jag saknade all möjlighet till nyodling men jag kom i tillfälle att inköpa ett jordområde på 3 hektar åker, och jag kan omvittna, att det har betytt en hel del förbättring i de ekonomiska möjligheterna för mitt jordbruk. Jag bor vid kusten, där odlingsmöjligheterna i regel äro utnyttjade, men för länet i övrigt råder det förhållandet att tillräckliga möjligheter till nyodling i regel förefinnas vid varje jordbruk, i det att lämplig odlingsmark finnes å ägolotten, och den nödvändiga utvidgningen kan lätt åstadkommas om blott statsbidrag erhålles.

Jag började med att säga att jag trodde, att denna debatt i dag sannolikt skulle komma att ha sin goda verkan såsom ett led i arbetet för större förståelse för norrlandsfrågorna. Jag måste säga att det har varit ett segt och svårt före i detta avseende under årens lopp. I regel har det blivit avslag å de yrkanden, som vi från norrlandshåll ha ställt. Jag tycker mig dock skönja en viss ljusning i förhållandena under den sista tiden, dels genom vad som åstadkommits på grundval av Norrlandsutredningen, som framfördes i fjol, och dels på grund av att det i allmänhet synes röra sig fram till en allmänare och riktigare uppfattning av norrlandsfrågornas betydelse. Jag ber att få understryka vad herr Lindmark yttrade, att vi ha det intrycket i Norrland, att vi efter de erfarenheter, som man gjorde under riksdagsresan, borde kunna få räkna med att riksdagen ställer sig förstående till de krav, som det här gäller. Och den förståelsen borde vi ha kunnat få möta redan i dag. *Vi måste komma till en bättre ordning beträffande Norrlands jordbruk och Norrlands näringsliv och det norrländska folkets levnadsstandard.*

Jag ber också att få säga några ord med anledning av något, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet yttrade. Han talade om det av fjolårets riksdag beslutade anslaget å 700,000 kronor till Norrland och detta anslags fördelning. Han sade att det dröjde ganska länge, innan hushållningssällskapen kommo in med begäran om tilldelning ur anslaget i fråga, och man kunde nästan få den uppfattningen att det var hans mening, att sällskapen inte hade visat något större intresse för saken. Jag vet inte, hur det kan vara i de andra länen. För Västerbottens län kan jag emellertid säga, att så snart vi fingo anmodan att komma in med förslag till dessa medels användning, gjorde vi upp våra planer och inlämnade dessa omedelbart till Kungl. Maj:t, jämte begäran om anslag. Men det dröjde ganska länge innan vi från Kungl. Maj:t fingo meddelandet, att vi finge komma in med vår framställning. Sedan dröjde det ganska länge innan Kungl. Maj:t fördelade anslaget till de olika hushållningssällskapen.

Han nämnde också, att från Västerbottens län hade man inte avgivit något förslag om medel för den sorts verksamhet, som avses med anslaget under den punkt, som vi nu diskutera. Jag minns inte detaljerna i vår framställning. Det kan hända, att det förhåller sig som herr statsrådet säger. Vi hade emellertid gjort en, som jag tror, väl motiverad framställning om en rad anslag för olika ändamål, tillsammans 122,000 kronor. Av detta belopp har Västerbottens län tilldelats 95,000 kronor, således omkring 77 % av de begärda medlen. Jag kan i detta sammanhang nämna, att medelstilldelningen till Kopparbergs län och Gävleborgs län gått upp till 100 % av vad man begärde. Därmed vill jag inte säga, att jag inte unnar dem de medel de ha fått. Saken är dock värd att notera i detta sammanhang.

Jag skall på denna punkt i debatten inte taga upp tiden med att gå vidare in i detaljer. Här har ju för övrigt det väsentligaste redan förut sagts. Jag skall alltså nöja mig med det anförda och yrkar på den föreliggande punkten

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
bifall till den vid utskottets betänkande av herr Sederholm m. fl. fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av finansministerns anförande.

Jag finner det alldeles naturligt att finansministern vid ett tillfälle som detta anser sig böra uppträda och varna för anslagshöjningar, som gå åtskilligt över statsverkspropositionen. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att finansministern måtte med samma bestämdhet och samma skärpa vända sig mot anslagsäskanden, som gå ut över statsverkspropositionen, från vilket parti de än komma, även när de komma från honom politiskt närstående håll.

Jag har således ingenting i princip att invända emot finansministerns argumentering här, men då han har riktat en del beskyllningar mot det parti, som jag tillhör, och då han har gjort det i en i mitt tycke onödigt tillspetsad form, anser jag att hans anförande icke kan få stå oemotsagt.

Han riktade mot högerpartiet den beskyllningen, att vi under hösten och före riksdagen ideligen tala om sparsamhet och sedan när riksdagen sammanträder äro de första att komma fram med motioner, som gå ut på anslagsäskanden vida över vad Kungl. Maj:t föreslagit, och att det således inte finns något sammanhang mellan högerens sparsamhetspolitik i vardagslag och högerens anslagspolitik i riksdagen. Herr Bagge har redan inlagt en gensaga mot denna framställning. Jag skall be att få göra det med några få ord till.

Under de senare åren har högerpartiet sorgfälligt bemödat sig om att se till att de anslag, som högeren som parti för fram motionsvis, hålla sig inom budgetens ram. Vi ha vid ett par tillfällen anvisat utvägar att göra besparingar på andra områden och därmed få möjlighet att finansiera de anslagsäskanden, som vi ansett vara nödvändiga. I ett par andra fall ha vi samtidigt med våra motioner om anslagsäskanden också sökt ge anvisning på inkomstkällor för att skaffa de nödvändiga medlen. Om finansministern går mycket långt tillbaka i tiden skall han kanske kunna för enstaka tillfällen påvisa, att högerens anslagsmotioner ha stigit till belopp, som icke ha kunnat motsvaras av anvisningar på motsvarande inkomstposter, men under de senare åren borde han kunna iaktta en bestämd strävan från högerpartiets sida att när motioner väckas med anslagsäskanden också ge anvisning på, hur dessa anslag skola finansieras.

Jag vill också erinra om att de flesta motioner, som från högerhåll framlämnats med krav på ökade anslag, ha gällt anslag till försvaret. Jag skulle vilja fråga, om man inte med de erfarenheter man nu har för ögonen ändå bör erkänna, att det hade varit lyckligt, om dessa högerens försvarsmotioner i större utsträckning hade kunnat tillmötesgås tidigare. Då hade man bl. a. — det är jag ganska övertygad om — kunnat undvika en sådan kalamitet som nu har inträffat och som finansministern nyss åberopade gentemot herr Bagge, när finansministern pekade på att de stegrade omkostnaderna för flygvapnets utbyggande hade nödvändiggjort en begäran om ett extra anslag på 7 miljoner kronor vid innevarande års riksdag. Hade vi tidigare satt i gång, såsom från högerhåll föreslagits, med åtgärder för utbyggande av vårt flygvapen, hade det kunnat ske under sådana förhållanden, att åtminstone detta anslag kunnat undvikas. Det förefaller mig åtminstone sannolikt, att så varit fallet.

Nu menar finansministern tydligen, att de 7 miljoner kronorna ha rubbat budgetläget och omöjliggjort i första hand de förslag om skattesänkning, som från högerhåll ha framlagts. Ja, det är mycket möjligt. Jag anser inte att tidpunkten nu är lämplig att diskutera skattesänkningen. När vi framlade vår motion var denna avfattad mot bakgrunden av de förhållanden, som rådde

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Förts.)
i början av januari och under de förutsättningar, som angåvos i årets statsverksproposition och finansplan. Från de förutsättningar, som där angåvos, var en skattesänkning möjlig att genomföra. Huruvida en skattesänkning är möjlig att genomföra, när riksdagen står inför sin avslutning någon gång i maj eller juni månad i år, vet väl nu ingen, men när finansministern pekar på en omständighet, som enligt hans förmenande skulle tala mot möjligheten till skattesänkning, må det tillåtas mig att framhålla, att det kanske inträffat under riksdagens lopp en del omständigheter, som gör att man inte i denna stund bör anse en skattesänkning utesluten. De uppgifter, som dagligen förekomma i tidningarna om våra bolagsresultat för år 1937, visa ju, att bolagens inkomster komma att förete en mycket betydande stegring. Här ha vi sålunda att vänta en förstärkning av skatteunderlaget, som kan stiga till betydande belopp. Vidare är det inte heller obekant, att skattemyndigheterna ha under senare delen av förra året igångsatt en aktion i syfte att få en riktigare värdering av icke börsnoterade aktier. Efter vad jag förspott kommer denna aktion att medföra en mycket betydande ökning av förmögenhetsbeloppen. Jag skulle tro, att denna ökning blir så betydande, att man enbart på grund av denna åtgärd kan vänta en stegring av förmögenhetsskatten med avsevärt belopp. Jag säger inte detta för att här väcka några förhoppningar om ett utomordentligt gynnsamt budgetläge och därmed kanske också på vissa håll väcka förhoppningar att man här skulle kunna under återstående delen av riksdagen genomföra den ena eller den andra anslagskrävande åtgärden, som skulle ytterligare pressa upp budgeten. Jag är lika angelägen som finansministern att framhålla, att man endast i nödfall, endast under tvingande omständigheter skall gå utöver de anslagsaskanden, som framförts från Kungl. Maj:ts sida, och jag har under olika regeringar, under skiftande politiska regimer givit uttryck för denna uppfattning så ofta, att ingen tvekan om min personliga ställning på den punkten kan råda. Jag tror mig också kunna försäkra, att denna inställning även är högerns.

När man nu gör så utomordentligt stor affär av det anslag som det här gäller, förefaller det mig, som om detta tillfälle knappast är lyckligt valt, om finansministern önskar hålla moralpredikningar för andra partier. Det är nog så, att man behöver inte bara en gång utan många gånger under riksdagen för riksdagens medlemmar framhålla, att man skall visa återhållsamhet i fråga om anslagsaskanden, men det skall, som sagt, ske inte bara mot ett parti utan mot olika håll. Och det kommer nog att visa sig att det även vid denna riksdag ges tillfällen, då en sådan varning från finansministerns sida är mera befogad än i dag.

Till sist framhöll finansministern, att för honom är huvudsynpunkten vid behandlingen av dessa anslag den, att det här gäller åtgärder av sådant slag, att de vore synnerligen lämpliga att tillgripa under en lågkonjunktur. Ja, han vet, att jag delar hans uppfattning, att man bör så mycket som möjligt spara arbetsobjekt av olika slag för kommande tider med försämrad konjunktur. Men man kan inte heller förbise — och det har redan påpekats av flera talare, senast av herr Sandberg — att just de åtgärder vi här diskutera under denna punkt äro av sådant slag, att de taga sikte på att stärka produktionskraften i den landsdel det här gäller. Och såvitt jag kan förstå äro sådana åtgärder ägnade att verka förebyggande mot arbetslösheten. Från samma utgångspunkt som finansministern kommer jag sålunda till den uppfattningen, att synnerligen goda skäl tala för att riksdagen redan nu — om man överhuvud taget anser dessa åtgärder kloka och försvarliga — genomför dem och inte uppskjuter dem till en senare tidpunkt. Om man verkligen vill, att vi skola rusta oss för sämre tider, skall man se till, att just sådana åtgärder, som

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Förts.)
äro ägnade att stärka motståndskraften vid lågkonjunktur, vidtagas i så god tid, att de hinna göra sig gällande innan denna lågkonjunktur kommer. En framsynt arbetslöshetspolitik måste taga sikte på att vidtaga förebyggande åtgärder och inte vänta med åtgärder på varje punkt till dess ofärden är över oss.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall be att få säga ytterligare några ord, ty jag vill inte gärna ha sagt mera än jag kan stå för i det angrepp jag fullt medvetet gjort mot högermotionerna.

Jag skall ge herr Anderson i Norrköping alldeles rätt i — och jag skall säga det även till herr Bagge — att när jag omnämnde högerens tal om sparsamhet men sedan också dess motioner om utgiftsökningar, kunde jag givetvis icke syfta till, att detta skedde ständigt och jämnt varje år och allra minst att var och en av högerens riksdagsmän eller högerens ledare skulle vara ansvariga därför. Men jag värdjade till alla, som följt den allmänna diskussionen i pressen, och jag gick ut från att det som skrives dagligen och stundligen i högerpressen, i huvudstadspressen och landsortspressen, inte kan fundamentalt strida mot den uppfattning, som hyses av riksdagshögern. Och jag vågar påstå, att där sprider man den föreställningen, att den nuvarande regeringen och den förra regeringen och inte minst deras finansminister hållit och hålla på att förslösa landets tillgångar genom en politik, som förr eller senare kommer att leda oss i fördärvet, och att den enda hållhaken mot detta är, att riksdagen sätter stopp för en sådan ansvarlös politik, vilket i första rummet säges vara högerens uppgift.

Mot en sådan bakgrund är man verkligen frestad — man borde kanske inte falla för frestelsen — att säga, att i praktiken förhåller det sig inte på det sättet. Den ena riksdagen efter den andra — jag säger inte varje riksdag — väckas förslag från högerens sida, som skulle medföra ökning av de utav regeringen föreslagna anslagen. Jag bortser från vår kristidspolitik. Var och en vet, att den motiveras på annat sätt. Här är det fråga om de permanenta utgifterna. Jag tror, att år 1936 var det inte regeringen, som bar ansvaret för att budgeten blev så stor som den då blev. År 1937 var det inte högern, som hade förtjänsten av att budgeten höll sig inom den ram, inom vilken den då höll sig. Jag vet mycket väl, att högern då röstade emot en dyrortsgruppering av folkpensionerna, men att, det oaktat, om högern fått sin vilja igenom där, det skulle ha blivit en budget av samma omfattning som det blev. Vid denna riksdag föreligga endast förslag till höjningar. Jag säger inte detta som en invändning mot att högern vill ha ökade utgifter. Huruvida dessa skola läggas på det ena eller det andra hållet är en sak, varom vi kunna ha delade meningar. Men jag kan inte se, att det är riktigt att sprida den allmänna föreställningen, att högern representerar sparsamheten i landet, medan socialdemokratiens representerar ett oerhört slöseri. Herr Anderson i Norrköping säger nu, att det kanske hade varit bättre, om vi följt högern, när det gällt vissa försvarsanslag. Jag vill i förbigående säga, att jag inte anförde denna proposition om dessa sju miljoner som ett bevis för att det inte finnes möjlighet att öka statens utgifter. Jag ville bara erinra om vilka ökade utgifter som komma redan på grund av tidigare fattade beslut och därigenom ge åtskilliga i kammaren en tankeställare. Jag erkänner mycket gärna, och jag har sagt det flera gånger, att vill man göra utgifter och anser dem nödvändiga för landets bästa, så kan man nog skaffa medel. Men jag är inte alldeles säker på, att

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
 herr Andersons exempel var det bäst valda. Den utgiftsökning, som föreligger ifråga om flyget, är visserligen, säges det, till ungeför 50 % beroende på den kostnadsökning som gjort sig gällande under det sista året, men resten är beroende på, att de tekniska framstegen äro sådana, att om man hölle fast vid de maskiner man tänkte sig år 1936, skulle vårt försvar bli ineffektivt på den punkten. Det kan tänkas, att om vi anskaffat maskiner av ännu äldre typ, skulle det inte vara till förmån för försvaret utan tvärtom. Sådana förhållanden kunna ju inte föranleda att man skjuter upp saker hur länge som helst. Men jag menar, att detta är intet argument, som det duger att anföra.

När herr Ivar Anderson i sitt försvar för högerns politik erinrar därom, att man från högerhåll under senare år varit mycket omsorgsfull med att klargöra, varifrån medel skola tagas, så erkänner jag att han har rätt, och jag tror, att inte minst herr Ivar Anderson inlagt förtjänster därvidlag. Men om jag föreslår utgiftsökningar och samtidigt föreslår, varifrån medel därför skola tagas genom skattehöjningar eller dylikt, är det visserligen en ansvarsmedveten politik, men det är inte sparsamhetspolitik. Och t. o. m. om jag föreslår utgiftsökningar på vissa håll och samtidigt föreslå utgiftsminskningar, vilka jämnt täcka dessa utgiftsökningar, är det också en försvarbar politik. Men det är inte sparsamhetspolitik, ty sparsamhetspolitiken måste, när den riktas som kritik mot en regering och dess budget, gå ut på att pressa ner den samlade utgiftssumman under den, som i regeringens förslag föreligger.

Jag tror, att jag med dessa ord ungefär har svarat på vad herr Ivar Anderson yttrat utom vad beträffar det sista av vad han anförde.

Det är riktigt, om man bara förde diskussionen till de båda anslag det här är fråga om. Det första gäller ju bara en ökning av 25,000 kronor. Jag tror inte, att någon anser, att Norrlands väl och ve hänger på detta och knappast på de 400,000 kronorna. Hade det bara gällt dessa 400,000 kronor, hade diskussionen inte kunnat taga den form den nu tagit. Man hade inte, som jag gjort, kunnat hänvisa på en kris, där man kan komma att ge ut pengar för åtgärder som skapa arbetsmöjligheter. Det syftades nämligen på resten av högermotionerna, vilka nu här inte föreligga till avgörande. Men om diskussionen bara rört sig om dessa 400,000 kronor till utökning av jordbruk och betesförbättring o. s. v., vågar jag förutsätta, att man inte heller från högerhåll hade kunnat anse, att detta är den stora norrlandsfråga om vilken man nu talar.

Herr **Bagge** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Om finansministern är missbelåten med vad han kallat motsättningen mellan den diskussion, som förts i pressen före riksdagen, och det läge, vari vi nu befinna oss, beror denna inte på pressen och i varje fall inte på mig utan på herrarna själva. Denna diskussion fördes nämligen under intrycket av herr Möllers och statsministerns tal om vad som komma skulle; på grundval av dessa tal hade man all anledning att antaga, att det behövde varnas för de »härskaror av reformer» som bebådades och deras finansiella konsekvenser. När sedan statsverkspropositionen kom, blev den en överraskning i många avseenden, och jag erkänner, att det var en angenäm överraskning även för mig. När man beskurit de bebådade förslagen så mycket som regeringen gjort, är det uppenbarligen rätt litet utrymme för besparingar. Men vi kunna naturligtvis inte därför på något sätt avstå från att komma fram med sådana förslag, som vi anse vara lämpliga och nödvändiga.

Slutligen skulle jag vilja be finansministern att, innan han kommer med påståenden om högerns finansiella inställning, göra en ordentlig undersökning. Då kan det hända, att det kommer att te sig något annorlunda för honom. Så har jag gjort och kommit till annat resultat. Jag tycker inte att det är

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
riktigt att komma med ett sådant påstående som finansministern gjort utan att framföra några som helst bevis.

Vidare anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag vill erinra herr Bagge om, att alla de förslag, varom jag talade vid det möte i Auditorium, vilket herr Bagge åsyftade, som skulle medföra utgifter, förefinnas i regeringens framställningar till denna riksdag med undantag av ett förslag, varom jag talade, nämligen angående s. k. skolfrukostar, där jag också nämnde en kostnadssumma, men beträffande vilket det redan var upplyst att förslaget inte skulle framläggas för årets riksdag. Högerns ändrade mening måste därför bero på, att man finner förslagen mindre avskräckande när de framläggas än när de omtalas.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av ett yttrande, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet fällde. Han sade här, att vi skulle i Norrland tillse, att jordbruken där bleve mera bärkraftiga genom att skog tilldelades desamma. Det är en sak, som också har uppmärksammats, och i visst hänseende har man också försökt vidtaga åtgärder i den riktningen. Men det är givetvis förenat med mycket stora svårigheter att genomföra något sådant, och överhuvud taget är det beroende på den jorddelning vi ha däruppe, som har kunnat möjliggöra, att i många fall jordbruk ha skapats, som inte varit tillräckligt bärkraftiga. Jag vill för min del bestämt säga, att jag är övertygad om, att när stenogrammet blir utskrivet, man inte i detsamma skall kunna av mitt anförande leda sig fram till något sådant som herr statsrådet ansåg sig kunna göra, nämligen att jag skulle ha yttrat mig på sådant sätt, att därav framginge, att jag ville degradera jordbrukarna i Norrland. Det skulle naturligtvis vara fullkomligt orimligt att göra något sådant, när man i över 30 år haft sitt arbete där huvudsakligen för att främja jordbrukets utveckling. Det skulle ju vara att säga, att man utfört ett undermåligt arbete. Det är ju ett sådant betyg, som man i regel inte vill åsätta sitt eget arbete. Och jag är övertygad om, att jordbrukarna i det län, där jag haft mitt arbete, inte heller komma att göra ett sådant uttalande.

Men vad jag ville säga var, att vi däruppe behöva upplysning i högre grad — och det är helt naturligt — än vad som kan vara erforderligt söderut, därför att vi ha alla dessa små jordbruk, dessa nyskapade jordbruk, vilkas innehavare inte ha samma erfarenhet som äldre jordbrukare ha. Det är ju alldeles naturligt. I den kungl. propositionen säges ju också, att Norrland skall få vissa belopp av det särskilda anslaget till stödåtgärder enligt den av hushållningssällskapen avlämnade planen. I första hand framhålles starkt och kraftigt just att upplysningsverksamheten där skall främjas, och för det ändamålet var ju också det belopp närmast avsett, som vi begärt. Vi äro sålunda fullt överens i det avseendet, herr statsrådet och de norrländska hushållningssällskapen, när det nu gäller att vidtaga åtgärder för att främja upplysningen om de åtgärder, som böra vidtagas för att komma fram till ett verkligt resultat.

Herr statsrådet nämnde också, att det var viktigt, att vi vidtog åtgärder för att främja de ekonomiska sammanslutningarna. Det har redan förut utav herr Sandberg framhållits och av herr Lindmark likaså, att under en lång följd av år ett målmedvetet arbete ägt rum på detta område. Jag är för min del också övertygad om, att man med fog kan säga, att de norrländska jord-

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Frcts.) brukarna därvidlag i nära nog alla avseenden kommit lika långt i sina strävanden som jordbrukarna i andra delar av vårt land.

Herr Persson i Undersvik ville för sin del framhålla, att det inte alldeles förhöll sig på det sättet, att de anslag som i dessa motioner föreslås äro avsedda att användas enbart inom de fyra nordligaste länen. På de punkter det här gäller är det emellertid bara fråga om tilläggsanslag, om jag nu får använda den termen, för Norrlandsläna till nyodlingar, betesförbättringar etc., medan landet i övrigt får i fullt ut lika stor utsträckning som förut vara med om att dela de anslag, Kungl. Maj:t begär. Det är som sagt här fråga om ett tilläggsanslag för de fyra nordligaste länen, för vilka det förefinns ett alldeles särskilt starkt krav på åtgärder till avhjälpande på ett mera varaktigt sätt av jordbrukets svårigheter.

Herr Eriksson i Frägsta: Herr talman! Denna fråga tycks ha fått alldeles oanade proportioner. Jag hoppas nu för min del att denna debatt skall bära utomordentligt goda frukter för hela det svenska jordbruket och inte bara för de län varom här är fråga. Mig veterligen har knappast någon fråga tidigare under denna riksdag rört upp en sådan debatt som denna.

Det var emellertid inte för att säga detta som jag begärde ordet. Min avsikt var att i likhet med vad flera talare redan gjort fästa uppmärksamheten på, att både utskottet och finansministern sagt, att åtgärder sådana som de här föreslagna skola sparas för att vid behov användas till skapande av arbetstillfällen. Detta är, så vitt jag förstår, inte en riktig synpunkt på saken som sådan. Det är här tvärtom fråga om att vidtaga sådana förbättringar, som så att säga stärka grunden för vissa brukningsenheter i syfte att skydda dem på ett tidigt stadium mot svårigheter, som de eljest förr eller senare skulle råka i.

Det var också ett par ord av jordbruksministern som jag fäste mig vid. Han sade, att anslagen till hushållningssällskapen voro så och så stora. Bland annat framhöll han på tal om ett anslag till hjälp åt några jordbrukarorganisationer på så och så många tusen kronor, att endast några tusen tagits i anspråk för ändamålet i fråga. Så vitt jag fattat innehållet i motionerna rätt, avse de att stödja just de små jordbruksenheter. Det gäller nämligen att skapa större möjligheter för de brukare, som ha blott omkring tre hektar mark, som alltså i närvarande stund knappast ha några produkter till avsalu, och som därför, efter vad det vill förefalla mig, inte ha någon större glädje av en förbättrad försäljningsorganisation. Det framgick av herr Lindmarks yttrande, att i kustlandet, där ju något mera betydande jordbruk finns, försäljningsorganisationen, vad gäller vissa produkter åtminstone, är tämligen välordnad. De åtgärder som här föreslagits äro emellertid avsedda för de små i samhället, de som äro bosatta i fjällområdena och i skogstrakterna och som knappast få någon hjälp genom de medel, som äro anslagna till hushållningssällskapen.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat fästa uppmärksamheten på ett par detaljer, som jag anser ha ett visst intresse i detta sammanhang.

Herr Andersson i Tungalsta: Herr talman! Debatten på förevarande punkt har ju kommit att röra sig om huvudtiteln i dess helhet nära nog. Man har sålunda sysslat med samtliga de punkter i vilka motioner väckts om ökade anslag och då framför allt till förbättring av ofullständiga jordbruk.

Reservanterna föreslå en ökning av anslaget för ifrågavarande ändamål med 400,000 kronor avsett utslutande för de fyra nordligaste länen. I själva verket är det ju dock så att behovet av förbättring av ofullständiga jordbruk

'Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
är minst lika starkt framträdande i övriga delar av landet som i Norrland, ja, kanske allra störst i de verkliga jordbruksbygderna i vårt land. Av egna-hemsutredningen verkställda utredningar visa, att detta problem är minst lika aktuellt för landet i dess helhet som för Norrland. När det gäller vidta-gande av effektiva åtgärder till förstärkning av de ofullständiga jordbruken torde man få gå fram på olika vägar. Man får bland annat försöka förstärka de ofullständiga jordbruken genom inköp av jord från närgränsande jordbruk. Man kan också förstärka de ofullständiga jordbruken på sätt som avses med här ifrågavarande anslag till nyodlingar, betesförbättringar m. m. Man torde i en del fall få gå fram på den linjen att man, där det inte finns någon möj-lighet att stärka ett mindre bärkraftigt jordbruk på annat sätt, slår samman några mindre. Enligt min mening måste denna verksamhet bedrivas mera planmässig än som hittills skett och mera planmässigt än man i de motioner, som här äro framlagda, anser den böra ske. Det är ju me-ningen att dessa anslag skola fördelas efter de vanliga grunderna. Det torde också vara angeläget att man ser till att det skapas garantier för att de anslag, som från statens sida ställas till vederbörandes förfogande, verkligen bli använda på ett sådant sätt, att man med dem vinner det syfte, som man från statsmakternas sida avser att vinna. Undersökningar som gjorts av egna-hemsutredningen visa, att man i vissa avseenden torde böra ge stöd och hjälp från det allmännas sida på ett annat sätt och efter andra grunder än som nu sker. Att det därvid kan komma att ställas större krav på det allmänna i fråga om anslag äa som nu ifrågasättes torde bli oundvikligt. Då nu en utredning pågår, som torde föreligga färdig redan under innevarande år, och riksdagen alltså eventuellt redan nästa år kan komma att få taga ställ-ning till detta problem i ett större sammanhang, tycker jag, att alla skäl tala för att man vid denna riksdag bör följa Kungl. Maj:t och stanna vid det av Kungl. Maj:t äskade anslaget. Man kan då, när det gäller eventuella ökningar av detta anslag, få möjlighet att ta ställning till de ändrade grunder, som eventuellt komma att föreslås för användningen utav de medel, som staten på detta sätt ställer till förfogande.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att knyta några reflexioner till den långa debatt som här förts.

Det är ju här inte fråga om något avslagsyrkande på Kungl. Maj:ts propo-sition. Tvärtom har denna tillstyrkts hela vägen igenom. Förhållandet är nu, att på den föreliggande punkten föreligga motionsvis framförda förslag om visst stöd av vital betydelse för det norrländska jordbruket. Det visade sig redan från början, att de åtgärder, som statsmakterna vidtogo till skydd för jordbruket, inte vore till samma hjälp och nytta för jordbrukarna i Norr-land som för jordbrukarna i övriga delar av landet. Den saken är ju känd och har ju även diskuterats här under alla dessa år. Den har också fram-förts i dagens debatt av flera olika talare.

Under fjolåret beslöt som bekant riksdagen att bevilja anslag till en resa för riksdagens ledamöter genom de norrländska bygderna för att de skulle bli satta i tillfälle att på ort och ställe bilda sig en uppfattning om förhål-landena där uppe inte blott på jordbrukets område utan även på industrien och andra näringsgrenar. Av uttalanden av olika riksdagsmän under själva resan och i tidningspressen blev det klart, att resan som sådan var väl befogad, och att det var synnerligen nödvändigt att man på ort och ställe fick närmare kännedom om förhållandena i dessa bygder. Vi fingo också den uppfatt-

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
ningen, att vederbörande nu hade fått denna närmare kännedom, och att vi såsom en följd av resan skulle kunna vänta oss ett ökat intresse från riksdagens sida vid behandlingen av det norrländska jordbrukets intressen.

Under den punkt som nu föreligger till behandling återfinnes en motion av grundläggande karaktär för en varaktig och verklig hjälp på jordbrukets område i Norrlandsbygderna. Den går inte ut på något stort anslagsäskande men den är dock av den beskaffenheten, att man genom ett bifall till densamma, d. v. s. genom en mera ingående undersökning på försöksväsendets område, såvitt angår de säregna förhållandena i Norrlandsbygderna, kan grundlägga en mera varaktig insikt och kännedom om vad man har att göra för att hjälpa upp jordbruket i Norrland. Debatten här har ju även rört sig om ett par andra punkter i utskottsutlåtandet. Jag vill för min del fastslå, att det lilla anslag som här begäres är av ofantligt stor betydelse, och att det därför kan vara skäl för kammaren att visa sig välvillig. Detta framgår också av det faktum, som redan tidigare erkänts och framhållits i denna debatt, nämligen att Norrland behöver en särskild upplysningsverksamhet, ett särskilt försöksväsende, för att jordbruket skall kunna bli mera bärigt. Då man, såsom här skett, lett debatten in på de finansiella förhållandena och för deras skull varnat för detta anslag, synes man driva den synpunkten väl långt. När det gäller en så stor landsända som Norrland, som verkligen är i behov av hjälp för att kunna gå framåt på jordbrukets område, borde man kunna fastslå, att det anslag som här begäres är synnerligen rimligt, för att inte säga litet. Det har inte från något håll framhållits, att de medel som här äskas utgöra något stort anslag. Tvärtom! Man har nu lett in hela debatten på det statsfinansiella läget och de risker, som skulle vara förenade med överskridande av de anslag, som föreslagits av Kungl. Maj:t. Om det nu hade varit någon mening med att erkänna vikten och värdet av vad man lärde känna under riksdagsmännens Norrlandsresa, vill det förefalla som om man också i praktiken borde ge Norrland ett handtag till jordbrukets upphjälpande. Jag menar sålunda, att om man, såsom här rekommenderats, skulle skjuta på frågan till ett sämre konjunkturläge, så har man därmed också skjutit undan möjligheterna för den hjälp till självhjälp, som är ett av önskemålen i de framförda motionerna. Den hjälp som man sålunda behöver kan man vid en inträdande lågkonjunktur inte få. Jag menar sålunda, att ju förr man tar itu med att stödja den näring, som här äsyftas, desto större nytta blir det för landet i dess helhet därav, när lågkonjunkturen kommer. Det synes mig därför som om huvudfrågan här är, inte om vi vilja stödja Kungl. Maj:ts och utskottets förslag på den förevarande punkten, utan om vi vilja vara med om att förbättra det norrländska jordbrukets förhållanden och verkligen ge det ett stöd i rättan tid, så att det kan hjälpa sig självt.

Herr talman! Jag vill för övrigt bara säga på tal om den invändning, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet här kom med om den olämpliga jordfördelningen i Norrlands jordbruksbygder, och att det vore ett större önskemål att rätta dessa felaktigheter än att vidtaga de åtgärder som här föreslås, att en sådan åtgärd icke komme att verka på det sätt och på de förhållanden, som med de här föreslagna åtgärderna avsetts. Av vad som sagts här i debatten om punkt 149 framgår, att det innerst inne är fråga om att skaffa innehavarna av små obetydliga brukningsdelar insikt om hur de skola kunna vinna ut det mest möjliga av sin jord.

Det var, herr talman, dessa reflexioner jag ville låta komma till uttryck i denna debatt. Det är här inte fråga om ett politiskt ställningstagande. Under debattens gång ha Norrlandsrepresentanter av olika politisk inställning framträtt och förklarat sig beredda att stödja dessa strävanden. Av än större

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Forts.)
värde vore det, om alla gemensamt ville gå in för att stödja det norrländska jordbruket, ty därigenom gagnade vi landet vid en inträdande lågkonjunktur.

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Med anledning av den siste talarens yttrande anser jag det nödvändigt med en liten replik.

Det framgick ju av hans anförande, att det nu gäller om vi verkligen vilja göra någonting för Norrland eller ej. Som jag förut sökt framhålla är min syn på denna sak den, att det här gäller vilka vägar vi skola gå, och vilka metoder vi skola handla efter, då vi gå att vidtaga hjälpåtgärder för Norrlands vidkommande. Fjolårets riksdag gick ju enhälligt på den linjen, att det knappast var lämpligt att bevilja ökade anslag till exempel till förbilligande av konstgödsel och dylikt. På den ena punkten efter den andra ha under årens lopp och jämväl under sista riksdagen förelegat en massa motioner i dessa frågor. Riksdagen har emellertid velat gå den vägen att man skulle öka anslaget till de norrländska hushållningssällskapen, vilka ju dock äro de organ, som stå förhållandena där uppe närmast och som i praktiken också bäst kunna utreda på vilket sätt stödet åt det norrländska jordbruket bör ges. På så sätt kunna vi få kännedom om de vägar vi skola gå. Under fjolårets riksdag voro alla, som nu tala för en förhöjning av anslaget på dessa punkter, eniga om, att man borde gå just den vägen. Innan vi sett vilka metoder och vilka vägar de sakkunniga på området, nämligen hushållningssällskapen, kunna komma att föreslå, har man här yrkat på en förhöjning av de av Kungl. Maj:t på olika punkter begärda anslagen. Jag anser detta inte vara en riktig metod, när det gäller att komma norrlandsproblemet in på livet. Nu sägs det här, att det förslag om ökade anslag till betesförbättringar och stenröjningar o. s. v., som framförts i olika motioner, berör en Norrlandsfråga, och att vi böra vara på det klara med, att det på den punkten behövs alldeles särskilda insatser, vilka vi böra diskutera just nu i samband med jordbrukets huvudtitel. Det är väl emellertid på det sättet, att vi först sedan vi fått in hela materialet och sett de vägar hushållningssällskapen ha att anlita, som vi kunna sätta in hjälpen på bästa möjliga sätt. Det är så jag ser saken. Jag menar sålunda, att man gagnar Norrlands intressen bättre, om man går metodiskt fram än om man anser sig själv utan vidare sakkunnig och som enda utväg endast har att föreslå en förhöjning av de olika anslagen. Vi böra därför som sagt vänta tills vi ha hela materialet framför oss, så att vi kunna bedöma anslagsbehovet i olika avseenden.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Hedlund i Häste, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkt 23:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet.

Ang. bidrag till lokala gödslings-, sort- och ogräsförsök m. m. (Furts.)

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Hedlund i Häste begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 55 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 25—44.

Lades till handlingarna.

Punkten 45.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. understöd åt lant-hushållningsseminariet å Rimforsa.

Punkten 46, angående understöd åt lant-hushållningsseminariet å Rimforsa, föredrogs härefter; och yttrade därvid

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Om jag tar kammarens tid i anspråk några minuter, är det icke för att yrka någon ändring på utskottets hemställan utan för att göra vissa påpekanden.

Vid lant-hushållningsseminariet å Rimforsa samt vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala utbildas som bekant våra lant-hushållningslärarinnor samt våra skolkökslärarinnor. Dessa lärarinnor verka sedan ute i bygderna, där de hålla sina skolkökskurser och undervisa i våra lant-hushållningsskolor. De komma därigenom i nära kontakt med det praktiska livet, och det är också klart, att den av dem meddelade undervisningen tilldrar sig en viss uppmärksamhet och omfattas med mycket stort intresse. När det då kan visa sig, att dessa lärarinnor ha en viss underlig uppfattning om våra hemmaproducerade livsmedel, är det klart, att det blir en reaktion ute i bygderna. Det har hänt otaliga gånger, och jag skall be att få relatera ett sådant fall. Vid en avslutningstillställning efter en skolkökskurs på en plats hemma i vårt län, där en tämligen nytutexaminerad lärarinna undervisat, gjorde en av kommunens ledamöter vederbörande lärarinna uppmärksam på att vissa uppgifter, hon i sin undervisning lämnat, icke voro riktiga, och han frågade, varifrån hon fått dessa uppgifter. Lärarinnan meddelade då, att de meddelats henne vid undervisning i ett av dessa seminarier — vilket av dem kan jag icke säga — och att hennes kunskaper härutinnan stödde sig på en bok, utgiven av f. d. skolköksinspektrisen Gertrud Bergström och f. d. biträdande föreståndarinnan Ingeborg Schager, vilken lärobok varit grundläggande för undervisningen vid seminariet. Hon var emellertid tacksam för att ha blivit uppmärksamgjord på detta förhållande och meddelade, att hon skulle företaga en rättelse. Vederbörande inrapporterade saken till Hallands län hushållningssällskap, och hushållningssällskapet gick i författning om att få fatt i läroboken samt gjorde en kommentar över densamma. Sedan satte man upp en skrivelse till skolöverstyrelsen med hemställan om att skolöverstyrelsen skulle företaga rättelse eller också gå i författning om utarbetande av en ny lärobok. Skolöverstyrelsen meddelade emellertid, att den överlämnat påpekande till vederbörande författare, men förklarade i övrigt, att skrivelsen icke skulle föranleda någon åtgärd.

För kammarens ledamöter och även för att det av protokollet skall kunna framgå vad jag egentligen här menar, skall jag be att få läsa upp en liten bit

Ang. understöd åt lanthushållningsseminariet å Rimforsa. (Forts.)
ur berörda lärobok. Man skulle kanske populärt kunna säga, att den går ut på vad man kallar margarinpropaganda. Framställningen där gäller icke endast smöret utan även andra födoämnen, som produceras i vårt jordbruk. Den gäller exempelvis äpplen, om vilka denna lärobok säger, att de innehålla i mindre mängd vitaminer. Den gäller också i viss mån om ägg, som förklaras vara ett bra men i allmänhet för dyrt födoämne. Den gäller även i viss mån fläsk, som man säger kan vara farligt att förtära, därför att det ofta innehåller parasiter såsom dynt, trikiner m. m. Min väsentligaste anmärkning riktar sig emellertid mot lärobokens uppgifter om margarinet. Jag skall be att få läsa upp vad man där säger:

»I vårt land är fabrikationen», d. v. s. margarinfabrikationen, »underkastad sträng kontroll, och överträdelse mot förordningar rörande tillverkning, inpackning och handel med margarin straffas med böter. Vid försäljning skall varans namn angivas genom tydliga skyltar och genom stämpel på omslagspapper och låda. Smörtillverkningen står däremot ej under lagstadgad kontroll, varför smör ur hygienisk synpunkt kan stå efter margarin. — — Näringsvärde hos smör och margarin! Fett är huvudbeståndsdel ($\frac{5}{6}$). Resten är vatten och något koksalt samt spår av kärnmjölksrester. Näringsvärdet är sålunda detsamma hos båda fettarterna. Dock anses smör med sin finare smak vara något mera lättsmält, vilket kan ha sin betydelse, när det gäller sjukkosten.

I smöret finnas gräddens vitaminer. Margarin innehåller i regel mycket litet vitaminer, för så vitt det ej kärnats med grädde eller är blandat med smör. Numera tillsätts dock ofta eller framställas, genom en särskild behandling av fett, vitaminer vid beredningen av växtmargarin, vilket gör detta mera värdefullt, särskilt när det gäller kosten för barn.

Med den skicklighet man vunnit i fråga om margarintillverkningen bör detta fett numera utan större försakelse kunna ersätta smör. Visserligen bör det ligga i allas intresse att öka konsumtionen av vårt lands jordbruksprodukter, men i detta fall kan ett sparande av den inhemska produkten lända till en ökad export, vilket för landets ekonomi är synnerligen viktigt. Tillverkningen av margarin sysselsätter ju dessutom ett stort antal svenska arbetare.»

Vad jag här läst upp innehåller ju så pass stora felaktigheter, att man tycker, att en kommentar egentligen skulle vara obehövligen. Om jag i alla fall skulle komma med en sådan, vill jag understryka lärobokens uppgift, att smörtillverkningen icke står under lagstadgad kontroll, vilken ju är så uppenbart felaktig, att samtliga riksdagens ledamöter utan vidare inse det. Om jag icke missminner mig var det 1936 års riksdag, som antog den s. k. mejeristadgan, vari ju föreskrives, hur mejeri skall vara beskaffat i fråga om utrustning och att samtliga, som arbeta i mejeriet, skola vara underkastade läkarkontroll. Det finns alltså en mycket noggrann kontroll över att smöret icke skall stå efter margarinet i hygieniskt avseende.

Sedan komma författarinnorna — som vi hörde — med den gamla satsen, att det skulle vara så bra att äta margarin, därför att det i så fall kan bli större export av smör. Samtidigt med att denna sats inläres vid ett rätt betydelsefullt seminarium och kunskapen därom sprides, så har riksdagen dock all möjlig möda att försöka göra smörexporten så litet förlustbringande som möjligt.

Nu skulle man kanske här försöka leta fram en orsak till att den ifrågavarande undervisningen på detta sätt icke har följt med sin tid. Det är icke på minsta sätt min mening att sätta dessa skolköks- eller lanthushållslärarinnor i någon ofördelaktig dager. De kunna säkerligen icke rå för att de icke fått denna undervisning. Man måste i stället skylla på dem, som ha ansvaret för

Ang. understöd åt lanthushållningsseminariet å Rimforsa. (Forts)
dessa seminarier. När riksdagen på denna punkt anslår närmare 30,000 kronor och därtill på åttonde huvudtiteln kommer ett anslag på 70,000 kronor till fackskolan i Uppsala eller tillsammans i runt tal 100,000 kronor, så är det ju icke heller mer än riktigt, att riksdagen tar del av den undervisning, som meddelas. Eftersom skolöverstyrelsen meddelat, att den icke tar befattning med en ändring av läroboken, har jag ansett, att saken borde bringas till riksdagens kännedom. Jag hoppas för min del, att Kungl. Maj:t skall gå i författning om vidtagande av erforderlig rättelse härutinnan.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m. då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 22.

Herr *Lundqvist* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 125, angående anslag till anordnande av tjänstebostäder vid Gotlands kustartillerikårs förläggning i Fårösund.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.29 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 2 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt föredragning jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. utgifterna under riksstansens nionde huvudtitel.
(Forts.)

Punkterna 47 och 48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 80 och 81.

Lades till handlingarna.

Punkterna 82—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkterna 87—90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkten 92.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 93.

Lades till handlingarna.

*Ang. ordnad
bokföring
vid mindre
jordbruk.*

Punkten 94, angående befrämjande av mindre jordbruk: ordnad bokföring vid mindre jordbruk.

Under punkt 94 av nionde huvudtiteln hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att till Befrämjande av mindre jordbruk: Ordnad bokföring vid mindre jordbruk för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 25,900 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 217, av herrar *Janson* i Frändesta och *Liedberg*, vari hemställts, dels att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor att av kungl. lantbruksstyrelsen användas till främjande av bokföringsverksamheten vid jordbruk upp till 50 hektar och i övrigt enligt de grunder som anförts i motionen, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag till åtgärder för en snar och kraftig utvidgning av bokföringsverksamheten på lantbrukets område.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 217, till Befrämjande av mindre jordbruk: Ordnad bokföring vid mindre jordbruk för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 25,900 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Sederholm*, *Manner-skantz*, *Hedlund* i Häste och *Liedberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 217 till Befrämjande av mindre jordbruk: Ordnad bokföring vid mindre jordbruk för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor;

B) med bifall till motionen II: 217 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till åtgärder för en snar och kraftig utvidgning av bokföringsverksamheten på lantbrukets område.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Janson** i Frändesta: Som jag är en av undertecknarna till den motion, på vilken utskottet under denna punkt har yrkat avslag, ber jag att under några minuter få ta kammarens tid i anspråk.

Vi ha här i dag under nionde huvudtiteln bifallit en rad av anslag för jordbrukets befrämjande. Hela den vidlyftiga regleringsapparaten, vi ha på jordbrukets område, syftar ju till att åstadkomma en nöjaktig förräntning av vår jordbruksnäring. Meningarna äro emellertid ganska delade, då det gäller att bedöma, vilken inverkan alla dessa stödåtgärder ha i förräntningshänseende.

Från konsumenthåll göres t. ex. gällande, att jordbrukets räntabilitet är god. I sista numret av tidskriften »Vi», konsumentkooperationens organ, konstaterar man i en artikel, att jordbrukets förräntning undan för undan har för-

Ang. ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Förts.)

bättrats jämfört med åren 1925—1929. Man konstaterar samtidigt, hur jordbrukets försäljningsinkomster ha ökats undan för undan. För år 1936 var denna försäljningssumma ungefär 100 miljoner kronor större än för år 1929. Man gör gällande, att denna inkomstökning huvudsakligen faller på sådana odlare, som bedriva sockerbets- och brödspannmålsodling, medan däremot producenterna av de animala produkterna endast i mindre utsträckning skulle ha blivit delaktiga av denna inkomstökning.

Tar man däremot del av de uppgifter, som lämnas i senaste numret av »Jordbrukarnas föreningsblad», konstateras där, att denna inkomstökning inte varit så stor. Man säger, att det visserligen har inträtt en förbättring i prisnivån sedan perioden 1925—1929 men att å andra sidan priserna under denna period inte varit så särskilt tillfredsställande ur jordbrukets synvinkel utan snarare tvärtom.

Om man sedan granskar de indexsiffror, som framlagts av lantbrukssällskapens marknadsbyrå för år 1937, så finner man därav, att index för jordbrukets produkter stigit från 123 år 1936 till 129 år 1937 och att generalindex för förnödenheterna stigit från 143 till 145 under samma tid. För arbetslönerna har index stigit från 157 till 192. De sista stiftfrorna avse oktober månad 1937. Det är emellertid att märka, att efter denna tid en ytterligare prisstegring har inträffat. Jordbrukets produktpriser ha sedan dess stigit med 6 enheter, medan dess förnödenheter stigit med ytterligare 12 och löneindex med 17. Om man ser på dessa siffror, får man nog en känsla av att »Jordbrukarnas föreningsblad» har tolkat situationen rätt. Själv har jag såsom jordbrukare även det intrycket. Det vore ju synnerligen tacknämligt, inte minst ur jordbrukets egen synvinkel, om man hade tillgång till en siffra, som påtagligt och klart visade, hur stor jordbrukets förrättning i verkligheten är, så att denna i och för sig mycket naturliga diskussion mellan konsumenter och producenter icke behövde ifrågakomma, åtminstone icke i så tillspetsad form.

Vilka möjligheter har man då att på ett tillförlitligt sätt bedöma jordbrukets räntabilitet? Man har ju därvid huvudsakligen att rätta sig efter de siffror, som framkomma som resultat av de undersökningar, som professor Nannesson på uppdrag av lantbruksstyrelsen under flera år bedrivit. De sista resultat, som finnas tillgängliga, gälla räkenskapsåret 1935—1936 och bygga på 538 bokslut.

Professor Nannesson, som är vår mest framstående sakkunnige på detta område, har som medlem i en kommitté, tillsatt av hushållningssällskapens ombudsmöte, genomarbetat detta problem och kommit fram till det resultatet, att man skulle behöva ungefär 1,000 bokslut för att få ett något så när tillförlitligt material för bedömande av jordbrukets räntabilitet. Dessutom har statens jordbruksnämnd i sitt yttrande av den 12 januari i år angående förslag rörande fortsatta prisreglerande åtgärder på jordbrukets område framhållit som önskvärt »att en undersökning komme till stånd för utrönande huruvida och i vad mån det kunde finnas skäl att framställa en annan prisnivå å jordbruksprodukter som eftersträvansvärd än den, som innebure en återgång till före jordbrukskrisen rådande förhållanden». Jordbruksnämnden påpekar också, att »bland annat bör undersökas, i vilken utsträckning den förbättring av lönsamheten inom jordbruket, som enligt tillgängliga räkenskapsresultat» — det sista för bokföringsåret 1935—1936 — »skett sedan tiden före jordbrukskrisens inträdande, betingas av den inom jordbruket fortskridande rationaliseringen, av senare års goda skördeutfall samt av andra på utvecklingen inverkan omständigheter». Jordbruksnämnden tillägger vidare: »Särskild uppmärksamhet bör vidare ägnas åt produktionsförhållandena inom det

Ang. ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)
mindre jordbruket samt jordbruksregleringarnas inverkan på dess lönsamhet och utvecklingsmöjligheter.»

Jag nämnde nyss, att professor Nannesson grundar sina räntabilitetsberäkningar på ett bokföringsmaterial av 538 bokslut. Undersöker man hur dessa bokslut fördela sig på olika storleksgrupper inom jordbruket, finner man, att jordbruk under 10 hektar endast äro representerade med 0.08 procent av all jord. Det är visserligen sant att man får med även mycket små brukningsdelar, då man räknar på detta sätt. Det blir i alla fall en synnerligen låg siffra, som inte kan ge något tillfredsställande uttryck för hur det verkligen står till med förräntningen vid det mindre jordbruket. Vi känna ju alla till, att den uppfattningen har framkommit, att det mindre jordbruket fått sämre utbyte av de vidtagna stödåtgärderna.

Vi ha hört av jordbruksministern, att jordbruksnämndens framställning kommer att effektueras och att en utredning kommer att sättas i gång. Man måste då ställa sig ganska frågande till på vilka vägar man genom denna utredning skall kunna få fram ett tillförlitligt material särskilt med hänsyn till det mindre jordbruket och få ett klart uttryck för hur detta bär sig. Det är denna tanke, som har föresvävat motionärerna, när det framlade denna motion. Vi ha menat, att det vore ett statsintresse av första ordningen att få fram ett tillräckligt stort material från mindre jordbruk för att åstadkomma något så när tillförlitliga siffror för bedömande av detta jordbruksräntabilitet. Nu finnas i hela landet bokföringsbyråer, och många hushållningssällskap ha även tagit upp denna verksamhet. Skulle detta bidrag på 50,000 kronor, som motionärerna ha begärt, ställas till förfogande, har man från sakkunnigt håll sagt, att man kunde ha mycket goda förhoppningar att relativt snabbt få i gång bokföringsverksamhet vid de mindre jordbruken.

Mot detta anslag kan ju den invändningen riktas, att jordbrukarna vid de mindre jordbruken praktiskt taget helt skulle slippa ifrån att bidra till kostnaderna och att detta på sätt och vis inte är försvarligt. Men å andra sidan måste man säga — som jag även tidigare framhållit — att det är ett statsintresse av första rangen, att man verkligen får påtagliga siffror för det mindre jordbrukets lönsamhet.

Det är alltså den ena punkten, som vi motionärer ha tryckt på. Den andra är, att bokföringsverksamheten vid jordbruket har utvecklats oerhört långsamt i vårt land. Under femårsperioden 1912—1917 hade man 123 bokslut, tillgängliga för bearbetning vid bokföringsbyråerna. Under bokföringsåret 1935—1936, alltså praktiskt taget 26 år senare, har man inte kommit upp till mer än 538 bokslut. Under den kritiska tid, som vårt jordbruk genomgår, är det naturligtvis en grundförutsättning att varje jordbrukare för att han överhuvud taget skall kunna bedriva sitt jordbruk, har klart för sig hur han handlar i ekonomiskt avseende. Detta är omöjligt för honom, om han inte har böcker och bokföring att stödja sig på. Han kan under sådana förhållanden inte lägga upp en förhandskalkyl, han kan inte uppgöra en budget eller bedöma de resultat han kommit till och icke heller få fram jämförelser med andra jordbruk. Vi motionärer anse, att detta är ett verkligt viktigt spörsmål och att det är en av de angelägnaste uppgifterna med tanke på vårt jordbruks framtid, att denna bokföringsverksamhet kommer till stånd.

Utskottet har emellertid yrkat avslag på motionen. När man läser motivering, så blir man glad i egenskap av motionär; den är ju synnerligen välvillig. När man läser klämman, blir man inte förvånad. Det hör ju till regeln nu här i riksdagen, att motioner, som komma från oppositionshåll, skola avslås. Vi motionärer uttrycka i alla fall den förhoppningen, att utskottets

Ang. ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)

förtröstan på att Kungl. Maj:t kommer att ta upp denna fråga med det snaraste, måtte visa sig riktig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Denna motion grundar sig dels på en utredning, som professor Nannesson har verkställt och dels på ett utlåtande, som avgivits av jordbruksnämnden. Detta utlåtande avgavs så sent som den 12 januari, d. v. s. sedan riksdagen börjat. Omedelbart därefter kom en motion i frågan. Det spørsmål, som jordbruksnämnden har tagit upp, har Kungl. Maj:t icke varit i tillfälle att pröva. Vi ha ju sett, att jordbruksnämndens yttrande är ställt till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t kan därför göra gällande att frågan icke skall underställas riksdagens prövning och motionen bifallas, innan frågan prövats av Kungl. Maj:t.

Vad sedan beträffar bokföringen vid de mindre jordbruken förhåller det sig nog så, som herr Janson i Frändesta påpekat. Det är sorgligt, att det är så liten anslutning till denna bokföringsverksamhet, och jag tror inte, att anslutningen kommer att ökas, om man får bokföringen gratis. Jordbrukarna föra inte sina böcker som vanliga affärsmän; en del av dem ha siffrorna i huvudet men ha ändå bra reda på sina affärer. Jag har även påträffat bokföring på vissa håll; om inte förr så vid frånfalle och vid bouppteckning. Då har den visat plus minus noll i behållning. Nu är det ju meningen, att man skall försöka få en mera omfattande bokföring till stånd.

Jag tror inte att det råder någon meningsskiljaktighet om att jordbruket behöver stöd i fortsättningen och hoppas, att Kungl. Maj:t tar upp denna fråga i samband med den utredning, som kommer att sättas i gång, så att vi redan till nästa års riksdag kunna få en omläggning av det invecklade system, som vi för närvarande ha och få en enklare form för stödåtgärderna åt jordbruket. Att vi böra bidraga allesamman till att hålla vårt svenska jordbruk uppe, där-om äro vi nog alla ense.

Kungl. Maj:t har i detta fall liksom i ett föregående, som vi ha behandlat, bifallit myndigheternas anslagskrav. Man begär här 25,900 kronor, och det finns kvar en reservation på 4,000 kronor från föregående år, som således icke har tagits i anspråk. Det blir alltså 29,900 kronor, som bliva för ändamålet disponibla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Jag skall be att få lämna några kompletterande upplysningar till det förslag, som föreligger från Kungl. Maj:ts sida.

Det är självfallet, att en ordnad bokföringsverksamhet för de mindre jordbruken, som beröres under denna punkt, har en mycket betydelsefull uppgift att fylla. Detta gäller givetvis under den förutsättningen, att de uppgifter, som lämnas till bokföringsbyråerna, äro fullt överensstämmande med de verkliga förhållandena. Vare sig vederbörande jordbrukare själv sköter sin bokföring eller anförtror den åt andra, måste det vara ett avsevärt arbete att föra nödiga anteckningar och sköta bokföringen på ett så tillförlitligt sätt, att man kan grunda ett säkert omdöme på dess slutresultat.

Den framställning, som i denna fråga föreligger från Kungl. Maj:ts sida, grundar sig på ett av professor Nannesson utarbetat förslag. Professor Nannesson hade av lantbruksstyrelsen fått i uppdrag att bearbeta det statistiska materialet och inkomma till lantbruksstyrelsen med ett förslag till petita, som kunde framläggas för 1938 års riksdag. Vid utarbetandet av detta förslag

Ang. ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)

räknade professor Nannesson med att detta anslag för 1938 skulle utgå till 650 fastigheter, och kom då fram till det belopp, som lantbruksstyrelsen föreslår i sina petita och som upptages i den kungl. propositionen.

Sedan lantbruksstyrelsen avgivit sitt förslag till Kungl. Maj:t, inkom en framställning i samma ämne från hushållningssällskapens ombud, i vilken de begärde ett ökat anslag för samma ändamål. Jordbruksdepartementet remitterade denna framställning till lantbruksstyrelsen för avgivande av yttrande, såsom vi alltid brukat och även i fortsättningen äro angelägna att göra. Jag tror, att dylika remisser allt framgent ha sitt värde, så länge vi ha ämbetsverk, som ha till uppgift att granska frågorna objektivt och ur alla synpunkter. Lantbruksstyrelsen avgav också ett yttrande, daterat den 20 november, som på grund av vissa omständigheter — utskrivandet kräver en viss tid och även andra omständigheter kunna inverka försenande — inkom till jordbruksdepartementet den 14 december. Jag antager, att såväl damerna som herrarna förstå, att inemot den 14 december måste nionde huvudtiteln i likhet med andra huvudtitlar i huvudsak vara klar. Det var därför icke möjligt att upptaga något ökat anslag i propositionen till årets riksdag.

Lantbruksstyrelsen meddelar i sitt yttrande, att den kommer att upptaga frågan om förnyade bidragsgrunder i sitt förslag till riksdagspetita för nästa år. Hushållningssällskapens ombud ha uttalat önskemålet, att dessa bidrag skola utgå efter andra grunder än hittills. Det är klart, att det måste prövas, huruvida de grunder för fördelningen av anslaget, som hushållningssällskapen eller någon annan institution eller sammanslutning hemställt om, äro sådana, att de stå i samklang med vad man från statsmakternas sida anser vara riktigt.

Den ärade motionären, som nyss hade ordet, har i jordbruksdepartementet tagit reda på frågans läge och är således fullständigt underrättad om hur det hela ligger till. Även om man anser det önskvärt, att något mera bör göras i denna sak utöver vad som tidigare gjorts, bör det vara en angelägen uppgift att försöka penetrera de olika förslag, som avgivits beträffande grunderna för bidragsfördelningen i dess helhet. Detta är så mycket mera angeläget, om man icke vill överge den princip, som herrarna från det hållet tidigare så starkt hävdad, nämligen att man icke bör uppamma understödstagarandan. Från högerhåll har man ju tidigare varnat mycket kraftigt mot detta. En dylik anda kan tydligen frammanas såväl från den ena gruppen som från den andra.

Medan jag har ordet, skall jag även bemöta herr Janson på en annan punkt. Herr Janson återgav den statistik, som förekommit i »Jordbrukarnas föreningsblad». Man kan som bekant läsa statistik på många olika sätt, och man kan ibland läsa den, som en viss potentat läser bibeln. Det kan ifrågasättas, om inte herr Janson har läst på det sättet. Om man i likhet med herr Janson använder 1937 års priser på jordbruksprodukter och jordbruksförnödenheter som jämförelsematerial, borde man samtidigt, förefaller det mig, ha tillfogat ett observandum, att 1937 års priser på jordbruksprodukter icke grunda sig på 1937 års riksdagsbeslut mer än för sista kvartalet 1937. Det är först efter det första halvåret 1937 som de nya beslut, som fattades vid 1937 års riksdag, trädde i kraft, och detta endast i den mån de sammanslutningar, som ha fullmakt att verkställa beslutet, t. ex. jordbrukarnas ekonomiska föreningar, ha hunnit med att sätta det i kraft för att priserna skulle kunna höjas till den nivå riksdagen medgivit.

En prisförhöjning på smör ägde exempelvis rum i augusti månad 1937, och den sista skedde så sent som i december samma år. På grund av dessa omständigheter kan man icke få fram någon tillförlitlig jämförelse mellan

Ang. ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Förts.)

priserna på jordbrukets produkter och förnödenheter, som grundar sig på 1937 års riksdagsbeslut. Det är först under senare tid de priser på jordbruksprodukter, som fastställdes genom 1937 års riksdagsbeslut, kommit i allmänare tillämpning.

Det är visserligen ett allmänt intresse, att man får tillgång till så många bokslut som möjligt från olika fastigheter i skilda delar av landet, ty ju fler man kan få, desto fler finns det att välja på och desto säkrare genomsnittstal kan man få. Men även om man skulle komma upp till 1,000 bokslut, är det en relativt liten siffra, vad angår det svenska jordbruket som helhet betraktat.

Nu förefaller det mig tvivelaktigt — riksdagen har icke brukat handla så tidigare — om riksdagen skulle vara beredd att utan vidare höja anslaget och överlåta åt Kungl. Maj:t att bestämma grunderna för anslagets utgående. Det är möjligt, att den nuvarande oppositionen har så stort förtroende till Kungl. Maj:t, att den tycker att det spelar ingen roll, om riksdagen på detta sätt beviljar en klumpsumma. I så fall har Kungl. Maj:t inte anledning att vara missnöjd, ty det är ett förtroende från oppositionens sida, som man inte räknat med.

Herr Liedberg: Jag har ingenting alls att invända mot herr statsrådets sista uttalande, att Kungl. Maj:t skulle kunna inkassera ett visst förtroende från oppositionens sida, om det högre anslaget beviljades.

Jag begärde emellertid närmast ordet med anledning av herr statsrådets uttalande, att motionärerna voro på väg att ytterligare främja en tendens, som kanske är ganska allmän, nämligen utvecklingen av understödstagarandan. Det är nämligen inte alls av den anledningen, som motionärerna ha väckt motionen — jag tror, att det redan är sagt av min medmotionär — det är inte alls för att åstadkomma bokslut billigt eller rentav gratis för dem, som själva inte ha intresse för saken, utan det är helt enkelt så, att ett tillgodoseende av detta krav på ökat bokföringsmaterial, på vilket man kan föta beräkningar, som ge en översikt över jordbrukets ekonomiska läge, är ett kategoriskt statsintresse.

Jag skall inte heller taga upp någon debatt med herr statsrådet i en annan fråga, som herr statsrådet tangerade, nämligen frågan om jordbrukets aktuella ekonomiska läge, alltså förhållandet mellan produktpriser och omkostnader. Emellertid skulle jag vilja påpeka, att yrkandet från vår sida inte grundar sig bara på professor Nannesons utredningar och uppfattning, även om de i och för sig kunde vara vägande nog. Det är även jordbruksnämndens framställning, som har aktualiserat frågan, liksom det uttalande, som gjorts av den utredningskommitté, som hushållningssällskapens ombudsmöte tillsatt och i vilken professor Nannesson också varit ledamot.

Det har sagts, att jordbruksnämndens framställning inkommit till departementet i november månad och att man inte kan begära att folk skall sitta på nätterna och bearbeta en sak, som en gång ansetts klar och blivit avlämnad till Kungl. Maj:t etc. Om detta vill jag endast säga, att det har väl i alla fall funnits och finns fortfarande tillfälle att taga ställning till ett förhållande, som i någon mån blivit ändrat efter november 1937 och blivit belyst av sedan dess åstadkommen utredning.

Vi ha i motionen dels begärt en utredning dels även yrkat på omedelbara åtgärder. Hur omedelbara de åtgärderna kunna bli, beror givetvis på Kungl. Maj:t, och vilken utredning Kungl. Maj:t kan anse nödligt företaga, ha vi inte ansett oss böra yttra oss om. Det är emellertid inte säkert, att den utredningen behöver taga så lång tid, att Kungl. Maj:t först till nästa riksdag kan komma fram med ett förslag och kan förfoga över nödiga medel först efter den 1 juli 1939. Vi ha förmenat, att om Kungl. Maj:t har dessa ytter-

Ang. ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)
ligare 25,000 kronor till sitt förfogande, bör Kungl. Maj:t också ha möjlighet att vidtaga åtgärder på ett tidigare skede. Jag är för min del övertygad om, att Kungl. Maj:t långt före den dag, då nästa riksdag eventuellt kan taga ställning till denna sak, kan finna möjlighet att förverkliga vad vi syfta till.

Jordbruksutskottets ärade ordförande yttrade, att framställningen till Kungl. Maj:t kommit för sent, och då var det ingenting att göra åt saken. Han spann även på samma tråd som statsrådet, att man inte får gå Kungl. Maj:t i förväg. Jag vill inte polemisera mot hans uppfattning, men jag har alltid levat i den föreställningen, att riksdagen haft både möjlighet och rättighet att taga ställning till saker och ting, även om Kungl. Maj:t icke, mot vad som i regel är fallet, varit den, som har angivit, hur det hela skall utföras.

Utskottets ordförande var också inne på, huruvida bokföringen överhuvud taget var nödig och nyttig för det mindre jordbruket, som vi särskilt ha tänkt på. Siffrorna visa emellertid, att det mindre jordbruket framför allt brister därutinnan. Utskottets ordförande sade, om jag hörde rätt, att för de mindre jordbrukare, som ha sina siffror i huvudet, går det bra, men för dem, som inte ha dem i huvudet utan i böckerna, går det inte så bra. Det där får stå för herr ordförandens egen räkning. Jag betvivlar ingalunda, att utskottets ärade ordförande själv har denna möjlighet att hålla allt i huvudet — så mycket känner jag honom — men jag betvivlar i högsta grad, att flertalet jordbrukare ha samma förmåga som han.

Vi syfta i vår motion till att åstadkomma det efter vår uppfattning nödiga och vederhäftiga räkenskapsmaterial, som skall kunna ge både statsmakterna och andra den nödiga översynen över jordbrukets utveckling. Man räknar ju med prisnivån 1925—29 och 1909—13, och man har ingenting annat att hålla sig till än sådana siffror som äro grundade på ett relativt bristfälligt material. Vi ha ingen möjlighet att successivt och något så när aktuellt följa den utveckling, som betingas av rationaliseringen, jordbrukets ökade kultur och jordbrukarnas ökade insikter etc. Vi veta, att det försiggår en successiv förändring av det ekonomiska läget, hänförande sig till dessa omständigheter, men vi ha inte belägg för det närmare än årtal bakåt i tiden. Detta är enligt vår mening alldeles nödvändigt att få fram. Om man sedan kan av en utredning, som givetvis måste syfta litet längre, även få fram en allännare anslutning till en ordnad bokföring, mena vi, att det är av stort värde, men det är inte ett statsintresse i samma grad som det att få vederhäftigt belägg för jordbrukets ekonomiska läge. Det är detta vi velat få fram.

Visserligen är utskottsutlåtandet, som herr Janson i Frändesta påpekat, relativt välvilligt mot vår motion, men det skjuter fram frågan ytterligare ett år, och det har det allmänna enligt vår åsikt under inga förhållanden råd till. Dessa 25,000 kronor äro en fullständig bagatell i förhållande till det värde, som står på spel, nämligen det värde det skulle ha för statsmakterna att kunna bedöma den ekonomiska utvecklingen av jordbruket på ett bättre och vederhäftigare sätt än för närvarande är möjligt.

Jag ber att få ansluta mig till bifallsyrkandet å reservationen.

Herr Janson i Frändesta: Herr statsrådet sade, att jag läste statistik som en viss potentat läste bibeln. Han grundade detta uttalande på att jag inte skulle ha tagit hänsyn till att förra årets riksdagsbeslut inte hunnit verka i nämnvärd grad. Jag ber om ursäkt, om jag kom att beröra en öm punkt. Jag skall be att få understryka, att jag överhuvud taget inte alls yttrade mig om verkningarna av förra årets riksdagsbeslut på dessa siffror utan endast anförde siffrorna såsom de givits från lantbrukssällskapets marknadsbyrå.

Utskottets ärade ordförande sade, att det går bra att hålla siffrorna i huvu-

Ang. ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)

det, när det gäller mindre jordbruk, och han påpekade, att han hade sig bekant, att dessa mindre jordbrukare klara sig ganska bra i många fall. Det är mycket glädjande att höra detta, att de mindre jordbrukarna enligt utskottets ordförande klara sig bra. Vi ha kanske haft en annan uppfattning under sista tiden. Jag skulle vilja säga, att det är bra, om de mindre jordbrukarna själva kunna ha siffrorna i huvudet, men det vore bättre, om vi kunde få dessa siffror i huvudet på en hel del, som skriva i konsumentkooperationens tidskrift.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr Liedberg missuppfattade mig förmodligen. Jag sade nämligen inte, att framställningen inkom till departementet i november utan först den 14 december. Det är en viss skillnad i tid. Den senare tidpunkten ligger mycket närmare årets slut. Om framställningen inkommit till departementet i november månad, hade departementet haft möjlighet att överarbeta och taga ställning till förslaget.

Vidare vill jag påpeka, att det naturligtvis förhåller sig så, som jordbruksnämnden har sagt — vilket alla äro överens om — att det är nyttigt att ha ett visst bokföringsmaterial, under förutsättning att det grunder sig på anteckningar, som äro fullständigt riktiga. Jag säger detta, inte för att jag skulle vilja göra gällande, att några uppgifter från uppgiftslämnarnas sida skulle vara oriktiga, utan därför att hela värdet av resultatet och det väsentliga arbetet är förändrat av dagbok, som kan lämna de uppgifter, som äro erforderliga för att få det rätta räkenskapsresultatet.

Jag tror emellertid inte, att herr Liedberg menar, att vi skulle vänta med den utredning vi måste ha, ty ju längre vi komma från perioden 1925—29, ju svårare blir det enligt mitt förmenande att bilda sig ett omdöme om hur förhållandena gestalta sig nu, jämfört med den perioden. Dessutom är det ingen som vet, om priserna voro riktigt avvägda under perioden 1925—29. Följaktligen anser jag, att en utredning bör komma till stånd för att få klarhet om dessa saker. Vid sådant förhållande kan väl ingen av herrar motionärer göra gällande, att ett beslut nu om en ökning på 25,000 kronor — ty märk väl, bokföringen avstannar ju inte — skulle få fram resultat, som skulle vara tillförlitliga att grunda ett omdöme på i och för den utredning, som måste företagas inom den närmaste tiden. Den utredningen borde kanske ha varit igångsatt tidigare. Emellertid har på detta område förekommit löneförhöjningar och social lagstiftning, som belasta denna produktionsgren liksom andra produktionsgrenar. När man får göra jämförelser och kan överblicka det hela, kan man enligt mitt förmenande vid en utredning bilda sig ett bättre omdöme om vilka konsekvenser denna utveckling har ur ekonomisk synpunkt. Då har man en säkrare grund att stå på, när det gäller denna utredning. Det kan i varje fall inte detta ökade bidrag till bokföringsverksamheten åstadkomma.

Herr Liedberg: Herr förste vice talman! Jag kan verkligen inte säga, huru mina ord föllo om november eller december, men om jag tolkar herr statsrådets uttalande rätt, skulle det förhålla sig så, att om denna framställning kommit in till departementet i november, hade herr statsrådet varit benägen att taga hänsyn till dessa önskemål. Det är en sak, som jag noterar med stor tillfredsställelse.

Vad sedan utredningen beträffar är det klart, att utredningen måste syfta till två ting. Det ena är att snarast möjligt åstadkomma det primära, nämligen ett bokföringsmaterial av den omfattning expertisen förordat, nämligen minst 1,000 bokslut mot omkring 500 nu. Den andra sidan av utredningen är att överse hela området och se efter i vad mån man kan främja en mera allmän

Ang. ordnad bokföring vid mindre jordbruk. (Forts.)
 utbredning av en ordnad bokföring särskilt för det mindre jordbruket. Jag kan icke finna, om utredningen sättes igång, som herr statsrådet välvilligt utlovade, om jag fattade honom rätt, snarast möjligt, att icke denna utredning kunde avsätta resultat, åtminstone på det ena området, mycket snart, på det område, där det gäller att utvidga det bokföringsmaterial, som man måste ha, till ett åtminstone representativt antal jordbruk, låt oss säga 1,000. Och jag kan icke finna annat, än att om utredningarna skulle avsätta detta resultat, de vore bättre att i så fall ha 25,000 kronor ytterligare, disponibla redan under det kommande budgetåret, i stället för att man skulle bli nödsakad att gå till riksdagen först nästa år och först budgetåret 1939/40 kunna genomföra någon av dessa åtgärder, som vi syfta till.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr Liedberg och jag tala om var sin utredning — och det kan ju vara bra, att vi ha var sitt att prata om — ty herr Liedberg talar om att erhålla ett vidgat bokföringsmaterial, medan jag avser en utredning om jordbrukets lönsamhet och jordbrukets produktionskostnader. Denna utredning kan icke grunda sig på den bokföringsverksamhet, som skulle bli en följd av den föreslagna anslagsökningen med 25,000 kronor.

Så gjorde herr Liedberg vidare en fråga, huru jag skulle ställt mig, om här ifrågavarande framställning kommit in under november månad, som jag nämnde. Jag har icke därmed sagt, att förslaget varit moget att lägga fram, utan endast att det då varit möjligt att pröva förslaget för att se, om det enligt min uppfattning var så förnuftigt, att jag velat lägga fram det. Herr Liedberg sade förra gången, att oavsett om Kungl. Maj:t lägger fram ett förslag eller icke, så kan riksdagen taga ställning och fatta beslut. Ja, det är självfallet, att det kan och bör riksdagen göra, därest riksdagen anser det förslag vara förnuftigt, som man skall fatta ståndpunkt till.

Herr Liedberg: Jag får säga, herr talman, att det må så vara, att herr statsrådet och jag tala om olika utredningar. Men då statsrådet talar om en utredning angående jordbrukets lönsamhet och jordbrukets produktionskostnader, så förstår jag fortfarande inte, huru denna utredning skall kunna genomföras, utan att man har något så när tillräckligt räkenskapsmaterial att fota den på.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 95—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101.

Lades till handlingarna.

Punkten 102.

Utskottets hemställan bifölls

Punkterna 103—107.

Lades till handlingarna.

Punkterna 108—117.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 118—120.

Lades till handlingarna.

Punkterna 121—123.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 124.

Lades till handlingarna.

Punkterna 125 och 126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkterna 128 och 129.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 134 och 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—143.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 144—148.

Lades till handlingarna.

Punkten 149, angående grundförbättringar: bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk.

Under punkt 149 av nionde huvudtiteln hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att 1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1939 bevilja statsanslag intill 2,000,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk; 2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

- 1) I: 193 av herr *Domö m. fl.* likalydande med II: 305 av herr *Bagge m. fl.*;
- 2) II: 10 av herr *Herou m. fl.*;
- 3) II: 11 av herr *Herou m. fl.*;

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk.

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

- 4) II: 213 av herr *Sandberg m. fl.*; samt
5) II: 219 av herr *Gustafsson* i *Lekåsa m. fl.*

I motionen II: 10 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslaget för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning, måtte höjas till 3,500,000 kronor.

Utskottet hemställde:

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 193 och II: 305, II: 10, II: 213 och II: 219,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge under 1939 bevilja statsanslag intill 2,000,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 2,000,000 kronor;

B) att motionen II: 11 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Sederholm*, *Gabrielson*, *Hedlund* i Häste och *Liedberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 193 och II: 305,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i enlighet med vad utskottet anført, under 1939 bevilja statsanslag intill 2,400,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 2,400,000 kronor;

B) att motionerna II: 10, II: 213 och II: 219 måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet här ovan anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

C) att motionen II: 11 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Hedlund i Häste: Herr talman! Vid denna punkt har av herr *Sederholm* m. fl. avgivits en reservation, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Det är ju beträffande denna fråga av mycket stor vikt, att man, såsom det står i motionen II: 305, »skapar bättre betingelser för de jordbruk, som redan finnas, och att den önskvärda nyodlingsverksamheten företrädesvis må avse att utvidga de små jordbruken och därigenom vidga underlaget för deras bärighet». Det är denna uppfattning, som gör, att jag för min del har varit med om att begära, att ett högre anslag skulle stå till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas för dessa ändamål.

Vi ha delat upp anslaget i dels en summa för de fyra nordligaste länen och dels en summa för landet i övrigt. Jag vill ingalunda bestrida, att det även inom andra län kan förekomma ungefär liknande förhållanden som inom de fyra nordligaste. Men jag är övertygad om att när Kungl. Maj:t redan nu på grund av de ansökningar, som inkommit från de olika länen, har lämnat dessa län relativt stora bidrag, så kommer detta att alltjämt bli förhållandet. Och om man då delar upp detta anslag, så skulle man måhända med hänsyn till de skäl, som jag i ett anförande på förmiddagen i dag angav, få större

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
möjlighet än vad för närvarande är fallet att ge dessa jordbrukare något ökade bidrag.

I reservationen förekommer en passus, där man talar om huru anslaget skulle fördelas för landet i övrigt. Jag tror, att denna punkt lämpligen skulle kunnat vara helt och hållet utesluten. Att den kommit med har sin orsak däri, att man vid beräkningens uppgörande har gått in för en viss procentuell höjning av de olika anslagen, varigenom man kommit fram till dessa siffror. Jag är alldeles övertygad om att Kungl. Maj:t äger den allra bästa möjlighet att kunna fördela anslaget inom de övriga delarna av landet, så att ett högre bidrag kan användas för stenröjning, än vad som enligt motiveringen i vår reservation skulle vara avsett därför.

Dessa bidrag, som avse rena grundförbättringar och därigenom skapa större möjligheter för jordbrukarna att kunna bli självförsörjande, äro givetvis av allra största betydelse. Jag kan även tacksamt erkänna, att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i år har ökat dessa bidrag med ett belopp av 50,000 kronor, vilket är avsett huvudsakligen såsom hjälp till stenröjningsarbeten inom de delar av landet, där dylika grundförbättringsarbeten äro särskilt lämpliga. För oss där uppe i Norrland måste huvudsakliga viken läggas på nyodlingsarbeten, så att jordbruken bliva mera bärkraftiga. Det är denna synpunkt, som motiverat min anslutning till den föreliggande reservationen, vilken grundar sig på motioner avgivna inom såväl andra kammaren som första kammaren.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till vad jag förut sagt i dessa frågor få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Herr Sandberg: Herr talman! Även undertecknad och åtskilliga andra av riksdagens ledamöter, hemmahörande i de norrländska länen, ha väckt en motion berörande den nu ifrågakvarande punkten. Vi ha däri föreslagit, att anslaget skulle höjas med 430,000 kronor och att dessa pengar skulle användas såsom en extra tilldelning till de fyra nordligaste länen, för att utgå i mån av ansökningar och behov till de olika ändamål, som detta anslag avser att främja. Enligt vår beräkning skulle det därigenom göras möjligt att tillgodose ansökningar intill ungefär 80 procent av de inkommande ansökningarnas summa. Hittills har anslaget icke räckt till att tillgodose mer än ungefär hälften, 50 %, av summan av de ansökningar, som inkommit till hushållningssällskapen.

Emellertid hänvisar utskottet till den pågående egnahemsutredningen och påpekar, att denna bl. a. har till uppgift att undersöka vilka anordningar, som från det allmännas sida kunna vidtagas för att främja de ofullständiga jordbruken. Och i avvaktan på denna utrednings resultat, vilket man förmodar skall föreligga ganska snart, avstyrker man nu någon höjning av detta anslag. Jag vill då säga, att i allmänhet ha vi här i riksdagen mycket stor respekt för pågående utredningar, framför allt om det ligger så till, att ett beslut skulle komma att ändra något i fråga om grunderna i den sak det gäller. Här är det emellertid alldeles tydligt, att om man skulle följa de linjer, som vi i vår motion uppdragit, så skulle man därmed, utan att föregripa utredningens resultat, kunna öka anslaget för att möjliggöra vad vi från Norrlandshåll anse vara synnerligen angeläget i detta sammanhang, nämligen att något snabbare än vad nu sker tillfredsställa den stora efterfrågan på dessa bidrag. Vi skulle därmed kunna i någon mån avverka den stora arbetsbalans, som nu finnes i form av väldiga travar av ansökningar, som ligga hos hushållningssällskapen och vänta på att bliva behandlade, ansökningar, i vilka fullständiga planer finnas upprättade, och där allt är i sin ordning, men där vederbörande kunna få vänta ett, två eller tre år och kanske längre, innan de

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
kunna komma i tur. Det är detta tråkiga förhållande, att man får vänta så ofantligt länge på bidrag till ett ändamål, som dock för Norrland och de småbrukare det här gäller har så ofantligt stor betydelse, som gör, att vi anse det vara befogat att vidtaga en höjning av detta anslag, trots att utredning i saken, såsom nyss nämnts, pågår.

Det är ju dessutom så, att trots denna utredning har likväl anslaget av departementschefen föreslagits bliva höjt i viss utsträckning, nämligen med 50,000 kronor, såsom herr Hedlund nyss nämnde. Dessa pengar avses huvudsakligen för att tillgodose den starkt ökade efterfrågan på medel till stenröjning. Detta är en sak, som vi norrlänningar icke ha så stor nytta av, vilket emellertid icke hindrar, att vi anse det vara väl befogat, att denna höjning kommer till stånd, och gärna unna de landsdelar, som det gäller, att få nytta av dessa medel. För Norrland är det emellertid nyodlings- och betesförbättringsverksamheten som kommer i första hand. Men om man höjer anslaget på detta sätt, så att det bättre kommer att tjäna sitt ändamål inom de sydligare landsdelarna, så vore det, mena vi, ännu större skäl att höja anslaget så, att det bättre kommer att tjäna sitt syfte för de nordligare delarna av landet.

Jag erinrar om den utredning, som nyligen har gjorts — den har visst blivit färdig i somras — angående beredskapsarbeten. Där säga utredningsmännen i sitt förslag, att man borde inskränka en smula på nyodlingsverksamheten i den sydliga delen av landet men bibehålla den oförändrad för Norrland. Man gör sålunda där ett undantag för Norrlands del. Om man höjer anslaget på det sätt, som departementschefen här föreslagit, och med den verkan, att ökningen huvudsakligen kommer att tillgodose de sydliga delarna av landet, så innebär detta alltså ett förfaringsätt i rakt motsatt riktning mot vad nyssnämnda utredning förordar. Det är därför vi mena, att man i stället eller därjämte borde gå till en kraftig höjning av anslaget, som samtidigt med en rimlig medelstildelning för de sydliga länen kunde möjliggöra, att nyodlingsverksamheten i Norrland kunde bedrivas i ett något raskare tempo, än vad hittills varit fallet.

Beträffande sedan själva den sak, som det här gäller, nämligen främjande av nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning, så ha vi tidigare under dagens debatt berört detta ämne, och det är för den skull kanske icke nödvändigt att nu närmare utveckla denna sak. Jag vill därför nöja mig med att så kraftigt jag kan understryka, att nyodlingsverksamheten i Norrland är berättigad, att det är på ett auktoritativt sätt fastslaget och erkänt, att denna verksamhet i Norrland bör främjas, och att den har en utomordentlig stor betydelse för att förhjälpa de små jordbruken till ett bättre läge och till en större bärighet, och att allt detta bör beaktas vid ifrågavarande anslags beviljande.

Beträffande denna sak skall jag be att få citera några ord ur Norrlandsutredningens utlåtande, som offentliggjordes för ungefär ett år sedan. Där erinrar nämnden om den jordbruksutredning, som vi här nyss talat om, varefter den fortsätter: »Nämnden anser sig dock böra framhålla, att av vad som framkommit vid överläggningar med representanter för de norrländska länen synes framgå, att man på många håll hyser den uppfattningen, att en av de mest verkningsfulla åtgärderna för att öka sysselsättningsmöjligheterna inom jordbruksnäringen i Norrland är att bidra till uppkomsten i allt större utsträckning av jordbruksenheter, som kunna lämna innehavarna den väsentliga delen av deras bärgning. *Det synes därför nämnden angeläget, att i avvaktan på vad nyss nämnda utredning kan komma att ge till resultat omförmälda anslag tillmätas så, att nyodlingen i Norrland enligt hittills fastslagna riktlinjer samt den särskilda jordanskaffningsverksamhet, varom ovan förmåles, kunna erhålla effektivt stöd.*» Jag tycker, att man kan tolka detta uttalande

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

om att man vill ha effektivt stöd så, att man önskar ökad medelsanvisning åt denna nyodlingsverksamhet i Norrland, även fastän den omtalade utredningen för närvarande pågår.

Vi hade, som jag i början av mitt anförande nämnde, i vår motion anvisat en något annan väg än den, som förordats i högermotionen beträffande sättet att ordna med detta anslag så, att det skulle kunna tjäna de norrländska länen litet bättre än de övriga. Jag tror, att den metod, som undertecknad och mina medmotionärer förordat, hade varit enklare och inneburit mindre förändring i bestående förhållanden — vilket jag anser, att man bör taga hänsyn till under pågående utredning — än det sätt, som föreslås i högermotionen och nu i reservationen. Men då det för oss motionärer är det viktigaste, att medel ställas till förfogande, så att verksamheten kan pågå och främjas starkare än hittills, medan de former, varunder detta sker, äro av mindre betydelse, kan jag för min del förena mig med dem, som tillstyrka den vid denna punkt föreliggande reservationen av herr Sederholm m. fl., varför jag, herr talman, ber att få sluta med att yrka bifall till densamma.

Herr Lindmark: Herr talman! Om jag icke tar fel var det herr finansministern som under förmiddagens debatt uttalade sin förvåning däröver, att högern såsom parti betraktat visade intresse för Norrland endast vid tider som finansministern sannolikt menade vore valår. Han tyckte att högern icke tidigare hade visat intresse för Norrland. Liknande uttalanden, att högerpartiet saknat sådant intresse för Norrland, ha också förekommit i vissa Stockholmstidningar.

Emellertid vill jag inte låta detta uttalande stå oemotsagt. Jag kan erinra därom att det gjorda uttalandet är synnerligen malplacerat just på denna punkt, ty högern väckte redan 1927 en partimotion med yrkande om anslag just för detta ändamål, och den blev upphovet till statsbidraget till nyodlingar och betesförbättringar m. m. 1927 års riksdag var den första, som gav anslag för detta ändamål, och högern har icke legat på latsidan i strävandet efter att få anslagsbeloppet undan för undan höjt.

Herr Carlström uttalade även under förmiddagen sin undran över huru man skulle kunna utnyttja detta anslag och överhuvud kunna skapa bättre möjligheter för de små enheterna att kunna giva åt ägaren en bättre självförsörjning. Han utgick tydligen ifrån att det på de olika små ägototterna icke fanns någon odlingsbar jord, och att man därför måste för varje särskilt fall verkställa inköp av jord. Herr Sandberg har redan tidigare bemött denna åsikt, men jag vill ytterligare påpeka och understryka, att som regel finnes på de olika ägototterna odlingsbar jord, som vederbörande mycket gärna vilja och med fördel kunna uppodla för att därigenom öka åkerarealen. Att så icke har kunnat ske i önskad omfattning är ju beroende på att vederbörande ägare råka befinna sig i en svag ekonomisk ställning och äro hänvisade till andra utkomstmöjligheter, och på grund härav får nyodlingen anstå.

Herr Hedlund i Häste har redan tidigare varit inne på den tankegången, att det vore lämpligt med en annan uppdelning av anslaget mellan nyodling, betesförbättring, stenröjning m. m. än den som finnes angiven i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Det var icke heller motionärernas mening att den fördelning som finnes upptagen i motionen nödvändigt skulle ligga till grund för ett beslut. Vi finna ett uttalande i motionen, som jag ber att få citera, som tvärtom understödjer den fördelning som finnes angiven i den kungl. propositionen. Uttalandet är av följande lydelse: »Vad jordbruksministern anför om stenbrytningens betydelse för småbrukarna i de kargare jordbrukstrakterna synes oss väl grundat. Højningen av andelen till stenbrytning

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

till 450,000 kr., tillstyrka vi därför, under förutsättning att jordbruksutskottet vid sin justering gör under anslagsposten för landet i övrigt motsvarande reduktioner å de andra rubrikerna.»

Med anledning av detta uttalande såväl som för att tillmötesgå de intressen som säkerligen förefinnas i övriga delar av landet, som icke tillhöra de fyra nordliga länen och som ha speciella önskemål när det gäller stenbrytning, skall jag be att få föreslå en ändring i motiveringen i den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen på ifrågakvarande punkt. Ändringen avser sista satsen i sista stycket som börjar med orden »Statsanslaget till landet i övrigt» och skulle erhålla följande lydelse: »Statsanslaget till landet i övrigt torde fördelas sålunda, att 300,000 kronor avses till nyodling, 400,000 kronor till betesförbättring, 425,000 kronor till stenröjning och 75,000 kronor till jordkörning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till föreliggande behov och ansökningar verkställa den slutliga fördelningen.»

Som herrarna torde finna stämmer detta yrkande mycket väl med motionens tankegång.

I övrigt är icke mycket att tillägga på denna punkt. Under det tidigare av mig hållna anförandet har jag framfört synpunkter som stärka kravet på att staten på ifrågakvarande område verkligen lägger sig vinn om att komma jordbruket i Norrland till hjälp. Det är ett av de mest verksamma och effektiva medlen att utvidga, förbättra och stärka det norrländska jordbruket.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna, till utskottets utlåtande fogade reservationen på ifrågakvarande punkt med den ändring, som jag här föreslagit.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman, mina herrar! Även på denna punkt råder en enig mening om att från statens sida måste vidtagas effektiva åtgärder för de ofullständiga jordbruken. Det pågår nu en utredning, och enligt de uppgifter utskottet fått in angående denna utredning, väntas den bli färdig inom en nära framtid, så att ett förslag skulle kunna föreläggas 1939 års riksdag. Att då, som i motionen föreslås, ändra de grunder, som nu äro gällande, torde icke böra ske.

Nu säger man, att blir det bara nyodlingar, så får man självständiga jordbruk. Det finns en statistik i motionen, som visar att hela Södermanlands län, det län jag representerar, har fått 290 kronor under år 1937 för nyodling. Vad visar detta? Att det finns självständiga jordbruk? Nej, visst icke, det är avstyckningar som skett, innan den nuvarande jorddelningslagen tillkom. När det finns 4, 5, 6 kanske 10 tunnland öppen jord, vilket är hela arealen, finnas inga möjligheter att utvidga. Det måste till andra åtgärder: antingen får man lägga ned och sammanslå eller också får man försöka bereda möjligheter till tillköp av jord.

Hela denna fråga ligger som sagt nu under utredning, och därför förvånar det mig mycket, när jag ser, att en av utredningsmännen står som reservant här. Han bör vara mycket medveten om hur denna fråga ligger till. Grunderna för statsbidrags utgående måste naturligtvis ändras, så att kontrollen skärpes, och detta ha ju även statsrevisorerna påpekat, då det gäller betesförbättring. Nog får man in ansökningar, det tvivlar jag icke på, i stor mängd, och den allmänna uppfattningen har utvecklats dithän, att man anser, att bidraget skall utgöra en ersättning för arbete, som man utför på sin egen jord. Detta har dock aldrig varit statsmakternas mening med detta anslag, vilket, då det kom till, motarbetades från högerhåll. Jag minns särskilt, hur det förhöll sig, då det var fråga om utökning av anslaget för bidrag till stenröjning

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

och jordkörning. Man ansåg då, att det som utfördes på egen torva skulle man icke kunna få någon ersättning för; och det var, som jag sade, aldrig meningen, utan meningen var att stimulera dem som voro liknöjda till att vidtaga åtgärder och ge dem en uppmuntran för att de arbetade på sina egna ställen. Nu har det gått så långt, att om man icke kan dela ut det högsta bidraget, så förklara jordägarna, att få de icke det högsta, bry de sig icke om något anslag.

Vad gäller betesförbättring behövs naturligtvis en kontroll, så att det som skall göras verkligen blir gjort. Skogsvårdsstyrelserna komma ofta i kontakt med betesfrågor. Det visar sig i allmänhet vara så, att när en jordägare misskött sin skog i sådan grad, att han fått avverkningsförbud, blir han hastigt intresserad av betesfrågan, — om han möjligtvis har några marker, som äro beväxta med så god ungskog, att den duger till massaved. Han vänder sig då till jordbrukskonsulenten och kommer efter hand in med ett stort förslag att marken skall omvandlas till bete, och då får han tillstånd att avverka; det kan skogsvårdsstyrelsen icke gärna hindra, då han kan framlägga en plan härför. Men hur fullföljes det? Jo, i de flesta fall säljes kanske fastigheten någon tid efteråt, och den som inköpt den kan man icke ålägga att utföra vad som upptages i planen. Det har även visat sig, att man tagit med marker som äro olämpliga, där kostnaderna bli så höga, att det vore mera värde i att låta skog växa därpå. Men den saken får väl ordnas på annat sätt. Vi ha inom Södermanlands läns skogsvårdsstyrelse gått den vägen, att när vederbörande kommit in med en dylik stor plan, ha vi visserligen icke kunnat motsätta oss dess realiserande, men vi ha låtit dem taga en bit i sänder och så fortsätta vidare, tills hela planen blivit genomförd. Men då har det visat sig i de flesta fall, att de avstått från alltsammans, då har intresset för betesfrågan upphört.

Vi äro, som sagt, alla ense om att åtgärder böra vidtagas, och att de böra vara kraftigare än vad hittills kunnat ske genom detta anslag. Då emellertid frågan ligger under utredning och då man har att vänta ett förslag redan nästa år, så har utskottsmajoriteten ansett, att vi icke kunna gå längre än vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Efter den debatt, som har förts här i dag, är det icke lätt att i dessa spörsmål komma med några nya synpunkter, och jag skall icke försöka mig på det heller. Jag skall nöja mig med att understryka en del av vad som redan framhållits.

Jag vill då först säga, att när jag tog del av jordbruksutskottets utlåtande, kände jag mig ledsen och pessimistisk till mods, och det har man ju på visst sätt anledning att vara. Det var dock en ljusglimt, när jag hörde herr Hage i början av debatten uppträda här och ansluta sig till i stort sett de yrkanden, som vi i våra motioner ha framställt. Det var en ytterligare uppmuntran, när man hörde herr jordbruksministern tala, då han till och med sade, att han var rädd för att vi slutligen skulle bli bönhörda över hövan — det är jag nu icke så rädd för att vi bli, ty man har blivit illa bränd av alla dessa resone-mang och alla de löften och försäkringar som avgivits.

Jag erinrar om att under föregående riksdag fingo vi mottaga en ingående utredning rörande jordbrukets läge i Norrland. Däri konstaterades alldeles riktigt jordbrukets betryckta läge, den jordbrukande befolkningens svaga ekonomi, dess mycket låga levnadsstandard, som ansågs vara lägre än i något

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
 annat befolkningsskikt, o. s. v. Jag för min del och många med mig väntade då och glädde oss åt, att det kanske skulle bli någonting av, att några åtgärder skulle vidtagas, och man ansåg att regeringen borde anse sig både förpliktad och befogad att vidtaga kraftigare åtgärder än som hittills skett i anledning av detta konstaterande. Men det blev ingenting av. Man väntade och hoppades förgäves på det. Någon mera ingripande åtgärd vidtogs icke för upphjälpande av det nödläge, vari jordbruket och jordbrukarna i övre Norrland befunno sig.

För egen del säger jag, att hoppet hade icke svikit mig. Jag hade icke uppgivit det. Jag hoppades emellertid, när jag fick besinna mig litet, att vår jordbruksminister, när han fick tid på sig, skulle till denna riksdag framlägga ett stöd- och hjälpprogram, som toge sikte på eliminera de i utredningen konstaterade missförhållandena.

Så har emellertid, såvitt jag kan se, icke skett. Jag finner statsrådets inställning ganska negativ, så negativ, att han till och med på vissa poster sänkt de anslag, som anses vara och äro nödvändiga för jordbrukets upphjälpande i övre Norrland. Under sådana omständigheter bör det väl icke förvåna, att vi motionsvägen sökt vidtaga vissa åtgärder för att få fram förslag, som äro ägnade att giva jordbruket där uppe det stöd, som det oundgängligen och ovedersägligen behöver.

Jag säger öppet, att jag är själv en av upphovsmännen till att dessa yrkanden framförts, och jag säger, att jag gjort det av ärlig övertygelse om behovet. Själv intresserad lantbrukare känner jag, var skon klämmer. Det har icke, såsom det har antytts från åtskilliga håll här i dag, varit politiska synpunkter och spekulationer, som drivit mig till detta. Det har varit omsorgen om det helas väl, om jordbrukets höjande i övre Norrland och därmed en starkare ekonomi för jordens brukare, allt saker, som den förenämnda utredningen fastslog som oundgängligen nödvändiga.

Det är inga orimliga krav vi hava framfört. De äro, såvitt jag kan förstå, väl motiverade och väl övervägda, ja, så väl, att man tycker, att alla och en var borde kunnat stödja dem. Så har tyvärr icke skett.

Jag blev ganska förvånad, när jag fick se utskottets utlåtande. Bland reservanterna hittar man icke någon representant för de övriga borgerliga partierna. Detta är förvånansvärt; det kan jag ej hjälpa.

Vad kan vara anledningen därtill? Anser ni, att vad vi här begärt är onödigt och opåkallat under förhandenvarande situation, under de förhållanden, som faktiskt råda där uppe? Har ni något annat och bättre förslag, och i så fall: varför har ni icke lagt fram det, så att vi bliv i tillfälle att stödja detta förslag? För egen del skulle jag av hjärtans lust hava gjort det, om något sådant förslag framkommit från något annat politiskt parti.

Ja, sådana frågor uppstålla sig alldeles osökt. Jag måste säga, att jag grundat icke så litet på detta. Men hur jag vänder och hur jag snor på det, kommer jag slutligen åter och finner ingen annan godtagbar förklaring för er avvisande hållning än att då förslagen kommit från högerpartiet såsom högermotioner, kunna de icke godtagas, hur behjärtansvärda och väl motiverade de än äro. Det är ledsamt — jag säger det — att behöva erfar sådant, men det måste likväl påpekas.

Då jag antar, att några ytterligare motiveringar utöver vad som redan har framförts här i dag äro lönlösa, skall jag nu icke göra några större försök att komma med något nytt, vilket ju är nästan ogörligt.

Man kunde kanske påpeka befolkningsförhållandena i Norrbotten och övre Norrland. De äro vidrörda förut i dag. Vi hava det högsta födelsetalet i landet just i övre Norrland. Det borde därför gälla att i tid vidtaga åtgärder

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
för kommande släktens försörjning. Det är en mycket viktig social synpunkt.

Vidare är Norrland en gränstrakt, en del av vårt land, som vid ett eventuellt fredsbrott säkerligen blir utsatt för stora påfrestningar. Vore det då icke välbetänkt att i tid hava vidtagit åtgärder för att stärka Norrlands ekonomiska och sociala ställning och därmed hela landets förmåga till självförsvar och självförsörjning? Det vore en säkerhetsanordning av rang.

Och vidare — det har också berörts tidigare i dag — vill jag ytterligare framhålla, att landet har etthundra miljoners vinster årligen från Norrland. Vad vi begärt, är en ringa, ringa bråkdelen eller procent av det hela. Även den synpunkten torde det vara berättigat att framhålla.

Borde vi icke kunna vara överens om att försöka handla så, att vi i fortsättningen och allt framgent i all den mån som på oss ankommer akta och vårda om denna landsända något allvarsammare och bättre än vi hittills gjort? Jag tycker, att det vore väl motiverat.

Mina damer och herrar! Det går icke i längden — jag vill betona detta — att bara taga och taga. Om jag har en åker — den må vara aldrig så god — går det ändå icke i längden att bara taga därav. Det förbjuder naturen. Det kommer att återverka även här. Jag måste också giva någonting, om jag i fortsättningen skall få hämta något därifrån. Så är det även med andra näringar. Om befolkningen där uppe anser sig styvmoderligt behandlad, är det ingenting alls att förvåna sig över.

Den ena utredningen före och den andra efter åberopas nu som ett motiv för avslag. Den utredning, som nu pågår, skall väl även konstatera behovet, men inte är detta något motiv för avslag på våra motioner! Emellanåt får man höra löftesrika tal och läsa löftesrika tidningsartiklar. Men när det kommer till kritan och man vill försöka vidtaga någon åtgärd i den riktningen, då blir det status quo, i vissa fall icke ens det. Det är verkligen beklämmande, det är tröstlöst.

Jag hoppas, att jordbruksministern infriar sitt löfte och kommer med några förslag, där vi, som han uttryckte sig, kunna hotas att bliva över hövan bönhörda. Jag är icke så rädd för det, ty då skall det vara mycket.

Förutom vad jag nu har sagt vill jag säga några ord om skogsfrågan, vilken även jordbruksministern berörde. Han betonade, att det borde bliva skogstilldelning för de byar och hemman, som sakna husbehovsskog och än mera stödskog. Herr Lindmark var inne på denna fråga. Jag tyckte, att han gjorde den så invecklad. Det är därför jag vill säga några ord om den.

Han började tala om, var vi skola taga skogen. Dessa människor, som sakna skog till husbehov, bo i kustbygden. Där finnas inga skogar tillgängliga för tilldelning, säger herr Lindmark. Det vet jag väl. Jag har varit i tillfälle att tala med såväl statsministern som också jordbruksministern några ord om denna sak. Jag har väl förutsett detta. Men jag utgick från exemplet med avseende på allmänningarna, som man har uppe i lappmarken. Jag tog för givet, att det måste bliva sådana allmänningar även för de byar, hemman och trakter, som icke hava skog till husbehov. Sak samma — höll jag på att säga — var de ligga, bara de få något stöd av skogen. Det förenklar saken betydligt, herr Lindmark!

Herr Lindmark undrade, om man skall börja expropriera från bolagen. Det behöver man ej. Staten förfogar över 65—70 procent av skogarna i Norrbottens län. Det finnes att taga av. Vidare vill jag påpeka, att skogen är kvar. Den är icke försvunnen! Den kommer att skötas lika bra, kanske bättre än statsskogarna nu skötas, om den kommer i enskild ägo i form av skogsallmänningar för vissa byar och trakter, som behöva densamma.

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Jag har diskuterat med herr Lindmark förut om denna sak. Han har ställt sig avvisande, när jag ville hava honom med på motionen. Det är kanske därför att herr Lindmark icke känner till, var skon klämmer. Han har säkerligen tillräckligt med skog till husbehov och mera till själv. Men tänk, om herr Lindmark vore jordbrukare i översta Norrland och icke hade någon skog! Jag är själv bland de större hemmansägarna i Antnäs by. Så fort jag skall bygga något, måste jag köpa grövre behövt virke. Har herr Lindmark varit utsatt för något sådant?

Jordbruksministerns löften och uttalanden är jag mycket tacksam för, om han bara gör något åt detta, så att det icke blir enbart löften.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den ifrågavarande reservationen med den ändring, som herr Lindmark föreslagit.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Den fråga det gäller i den nu föredragna punkten är säkerligen liksom flertalet andra frågor av intresse för representanter ifrån olika delar av landet. I nionde huvudtiteln har jag under de två sista åren föreslagit höjning av detta bidrag från 1,500,000 till 2,000,000 kronor. Det har jag gjort därför att man skulle försöka avarbeta balansen i viss utsträckning.

Vad som emellertid gjort mig förvånad, när jag nu hört, huru varmt högerrepresentanternas intresse är i dessa dagar, är att icke herrarna tänkt på problemet vid den tid, då det verkligen var arbetslöshet i Norrland och det icke var möjligt i Norrland liksom annorstädes att skaffa arbete även för mindre jordbrukare, som hava sin utkomst genom annat arbete. Det sades i medkammaren — jag vet ej om någon sagt det här — att de norrländska jordbrukarna äro efterblivna. Men fastän jag icke är norrlänning, protesterar jag på det bestämdaste, ty jag har sett olika delar av norrländskt jordbruk. Jag har fått den bestämda uppfattningen, att det är där så, som i övriga delar av landet, att det finnes väl skötta och att det även finnes dåligt skötta jordbruk. Men det är självfallet, att om människorna hava en mindre areal och äro till stor del beroende för sin utkomst på arbete utanför jordbruket, är det många gånger så, att jordbruksdriften blir eftersatt. Av den anledningen skola vi icke kritisera de norrländska jordbrukarne, därför att de i vissa fall icke lyckats driva rationaliseringen så långt som man lyckats i andra delar av landet.

Emellertid, då dessa olika åtgärder upplagts, hava vi varit eniga om, att vi skulle utöka statens medverkan på olika områden för att sätta in ett krafttag, när arbetstillgången i övrigt minskas. För detta fanns alltså ett stort utrymme under den tid, då arbetsmöjligheter i stor utsträckning saknades. Tidigare har åtminstone från det håll, där man nu är mycket intresserad av motionen och efter en mycket sakkunnig utredning åstadkommit motionen — nu är sakkunskapen mycket olika men det är icke tal om annat än att det varit sakkunskap till hjälp för att få ihop motionen — man hela tiden varnat för detta och sagt, att man skall minska anslagen för arbetens utförande, så att man icke tar arbetskraft från annan produktiv verksamhet. Av den anledningen menar jag, att det är skäl för att just under en depression med en större arbetslöshet öka dessa bidrag.

Nu är det måhända sant, som det har sagts, att det finnes partiell arbetslöshet. Där skulle alltså finnas möjligheter att utföra detta arbete. Om Kungl. Maj:t prövar behovet av anslagsökning vara nödvändigt, är icke Kungl. Maj:t bunden att säga, att de fyra nordligaste länen skola få behålla den proportion av anslagen som de haft tidigare. Är det verkligen så, att det föreligger större behov i de norrländska länen, kan Kungl. Maj:t öka den andel av anslagen, som göres tillgänglig för de norrländska länen.

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Jag förstår icke heller, varför reservanterna i detta fall varit angelägna att dela upp Sverige i två delar: de fyra nordligaste länen och de övriga länen. Det förstår jag icke. Medan reservanterna velat öka detta anslag i dess helhet med 400,000 kronor, hava de föreslagit en minskning av anslaget till stenbrytning till 200,000 kronor för det övriga landet, trots att det blivit blott 25,000 kronor för de nordligaste länen. Nu har det ändrats genom ett särskilt yrkande. Herrarna hava väl blivit på det klara med, att det stämde icke överens med resonemanget i övrigt. Ty eljest skulle väl herrarna hava menat, att här vore icke något behov av pengar till den stenbrytning, varom är fråga.

Den proportion mellan de olika anslagsbeloppen, som angivits i propositionen, grundar sig bland annat på ansökningar, som förefunnits. Men Kungl. Maj:t är icke bunden av dessa siffror som endast äro förslagsvis angivna. Om proportionerna skulle ändras, har Kungl. Maj:t möjligheter att taga hänsyn härtill.

Jag vill erinra om vad statsrevisorerna sagt. Jag vet icke om någon av motionärerna varit med i statsrevisionen. Men någon från partiet har väl varit det. Statsrevisorerna hava ifrågasatt särskilda föreskrifter i fråga om betesförbättringsbidragen, nämligen att betesförbättringen skall underhållas viss tid, därest bidrag skall lämnas.

Allt som allt: jag har den bestämda uppfattningen, att det norrländska jordbruket liksom småbruket i övriga delar av landet från statsmakternas sida måste stödjas effektivt. Det är icke tillräckligt att öka anslagsbeloppet med 400,000 kronor. Det måste göras krafttag för att bereda utökade försörjningsmöjligheter såväl i fråga om utvidgning av odlingsmarken som beträffande tilldelning av skogsmark.

Det pågår nu en utredning, från vilken man enligt uppgift har att förvänta förslag i slutet på året. Efter remisser till olika myndigheter och institutioner, vilkas yttranden riksdagen tidigare varit mycket angelägen om att få se, kan man beräkna att hava förslaget klart vid 1939 års riksdag. Om det förslaget innebär, att bidragsprocenten för olika utförda odlingsarbeten blir mycket större, få vederbörande större hjälp, ifall den kommer jordbrukarna själva till godo.

Beträffande en sak, som herr Nilsson i Antnäs framhöll, så tror jag icke, att det är politiska motiv, som ligga bakom motionen. Jag tror icke, att någon räknar med att vinna något i politiskt avseende genom att motionera om 400,000 kronor mer eller mindre, därför att anslaget kan disponeras så, att de nordligaste länen kunna få mera än de fått tidigare.

Herr Nilsson sade emellertid, att han skulle vara med om att rösta på vilket förslag som helst, som vore bättre. Varför då icke rösta på motionen av herr Herou, herr Nilsson — den ger ju mycket mera för det norrländska jordbruket — om herr Nilsson och de övriga högermotionärerna anse det förslaget förnuftigt? Om det är det, vet jag ej. Jag för min del menar, att man kan invänta egnahemsutredningens förslag. Då det finnes en representant från de nordliga länen, som tillhör egnahemsutredningen, och detta är en fråga av särskilt stor angelägenhet, förefaller det mig, som om denne representant skulle inom utredningen kunna säga: »Detta är angeläget; låt oss göra framställning till Kungl. Maj:t att få större bidrag för att påskynda odlingsmöjligheterna och utökningen av de små arealerna i de nordliga länen!» Jag sade detta i första kammaren till herr Gabrielsson, som är ledamot av egnahemsutredningen. Vad är det annat än en naturlig sak? Då hade egnahemsutredningen — liksom när det gällde ordnandet av kronotorparens och kolonisternas förhållanden — kunnat säga: Den ifrågavarande utökningen av nyodlingen

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
i övre Norrland är så angelägen, att även om riksdagen anslår större bidrag för detta ändamål, föregriper det icke utredningen. Då skulle Kungl. Maj:t haft någonting att bygga på.

Då sedan herr Nilsson i Antnäs säger, att av den utredning, som förelåg, hava vi icke fått mycket, så vill jag påpeka, att då det gällde jordbruksregleringen, följde Kungl. Maj:t förra året vad utredningen föreslagit. Då det gällde de kontanta anslagen utöver vad tidigare beviljats, följde Kungl. Maj:t likaledes vad utredningen föreslagit. I riksdagen fanns det motionärer, som begärde en ytterligare utökning, och riksdagen beviljade 100,000 kronor. Såvitt herr Nilsson i Antnäs erinrar sig, att så skett, är det icke riktigt att säga, att det icke blivit något resultat av utredningen. Då skulle de, som voro med i utredningen, ha tappat bort sig själva, innan utredningen blivit slutförd.

Man har sagt här, jag tror herr Sandberg också var inne på den saken, att departementschefen genom förslaget att bevilja högre bidrag till stenröjning velat gynna de sydligare delarna av landet. Jag har aldrig varken i den ställning jag nu intager eller tidigare försökt att göra skillnad mellan de sydliga och de norra delarna. Så länge jag deltagit i denna församlings avgöranden, kommer jag icke heller i fortsättningen att göra någon skillnad, utan jag anser, att det är min lika väl som alla andras plikt att försöka pröva de olika behov, som föreligga, med beaktande av andra än lokala synpunkter. Ehuru viss del av anslaget angivits skola gälla stenröjningen, en annan del betesförbättringen, en tredje nyodlingen o. s. v., ha beloppen beräknats förslagsvis, varför Kungl. Maj:t icke är slaviskt bunden av dessa normer, utan Kungl. Maj:t kan ändra dem. Skulle Kungl. Maj:t beakta vad statsrevisorerna sagt, så skulle det bli mycket mer pengar till nyodling och stembrytning, ifall man skulle vänta på fastställande av nya grunder för betesförbättringen.

Jag tror icke att det råder någon meningsskiljaktighet om behovet av att vidtaga åtgärder till kompletterande av de mindre jordbruken såväl i Norrland som annorstädes, men jag har ju räknat med vad riksdagen tidigare sagt. År 1936 sade riksdagen, att riksdagen med hänsyn till att anslaget tidigare ökat icke ville höja det utöver 1.5 miljoner kronor. Det har alltid varit kutym att riksdagen — då från ett departement, trots att en pågående utredning närmast sig sitt slut, framlagts förslag, som väsentligt avvikit från tidigare uppdragna grundlinjer eller gått ut på en avsevärd höjning av anslagsbelopp — ställt sig avvisande eller åtminstone i motiveringen till sitt beslut uttalat en varning.

När jag sade, att det skulle kunna komma ett förslag, som kunde komma att tillfredsställa över hövan vad beträffar belastningen av budgeten, menade jag icke, att det skulle komma att tillfredsställa herr Nilsson i Antnäs såsom norrlänning över hövan, ty att komma med ett sådant förslag torde vara teoretiskt och praktiskt omöjligt, utan jag menade, att riksdagens ledamöter, som hava att pröva budgetförslaget, skulle bliva tillfredsställda över hövan, då de fingo se, huru stora kostnaderna verkligen skulle bliva, om man skulle vidtaga åtgärder för att bringa hjälp så hastigt som överhuvud taget vore möjligt.

Herr Nilsson i Antnäs erhöll härefter ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman, jag vill bara tillkännagiva att jag mycket väl känner till den där relationen, som herr statsrådet gav beträffande utredningen. Jag vill också säga, att lika glad och tillfredsställd som man blir, när man läser den första tredjedelen av utredningen, lika ledsen blir man, när man läser återstoden, ty utredningsmännen ha icke föreslagit några åtgärder, som kunna ha någon reell betydelse för upplyftandet av jordbruket i övre Norrland. Vidare vill jag säga, att jag är fullkomligt överens med herr statsrådet om att det

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
är angeläget, att man noga undersöker möjligheterna för betesförbättring m. m. Det bör bliva bättre kontroll icke bara beträffande betesförbättring utan även beträffande utdikning, nyodling och allt möjligt annat.

Vidare yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Sedan herr Nilsson i Antnäs nu kompletterat sitt förra uttalande, har jag anturligtvis ingenting att anmärka, ty det är ju således utredningsmännen, bland vilka även finnas representanter för Norrland, som icke tillfredsställt herr Nilsson i Antnäs. Det kan alltså icke med fog påstås, att Kungl. Maj:t och riksdagen ej skulle effektuerat vad utredningsmännen föreslagit.

Herr **Mäler**: Herr talman! Då jag i denna punkt är av en annan mening än utskottet, har jag begärt ordet för att säga några ord.

Jag vill då först såsom norrlänning förklara, att jag icke hyser någon särskilt stor respekt för det Norrlandsintresse, som påståtts ligga bakom dessa och jämförliga motioner i Norrlandsfrågorna. Men när nu detta förslag om att öka anslaget till nyodlingsverksamhet m. m. kommit fram, så anser jag mig såsom norrlänning böra deklarerera, att den riktiga vägen nog är att inrikta sig på nyodlingsverksamhet. Jag behöver verkligen icke här citera några siffror för att visa hur avgjort små brukningsdelarna äro i Norrland. Följden härav har blivit, att större delar av dessa brukningsdelars innehavare äro hänvisade till att söka sig arbetsinkomster på den öppna marknaden. Såväl till chefen för jordbruksdepartementet som till chefen för finansdepartementet vill jag därför säga, att därest arbetena anordnas som beredskapsarbeten för att vid en konjunkturedgång bereda folk sysselsättning, blir följden den, att dessa jordbrukare icke ha råd att taga emot vad staten giver i bidrag, ty i och med att konjunkturerna försämras minskas såväl deras kontanta arbetsinkomster som deras inkomster genom försäljning av jordbruksprodukter. För närvarande skola ju jordbrukarna själva bekosta 50 procent. Om dessa arbeten skola komma till utförande, måste det ske i goda tider, när småbrukare ha möjlighet att vidkännas de kostnader, som skola åvila dem själva.

På denna sak vill jag lägga även en annan synpunkt, en synpunkt av likartad beskaffenhet som den, vilken jag nyss redogjort för. I socknarna i Ångermanland har det gjorts vissa undersökningar om hur det förhåller sig med dessa ting. Vid förfrågningar i Granninge socken visade det sig, att under den sista krisen praktiskt taget samtliga småbrukare, som hade jordbruk under en viss storlek, återfunnos i arbetslöshetskommitténs eller i fattigvårdsstyrelsens eller i bådaderas rullor, medan övriga jordbrukare endast i särskilda undantagsfall behövt anlita dessa former av samhällets hjälpverksamhet. Därav drager jag den slutsatsen, att det är en mycket god krisberedskapspolitik att under goda tider hjälpa småbrukarna utöka arealen av den odlade jorden. Därmed tror jag man lättar den börda, som samhället vid en eventuell kommande kris får lov att bära.

Herr talman! Det var åtskilliga andra synpunkter, som jag ursprungligen hade tänkt att anföra, men vid denna sena timme skall jag inte trötta kammarens ledamöter. Jag ber att med hänvisning till det nu sagda få yrka bifall till den reservation, som finns fogad vid denna punkt i utskottets utlåtande, med den ändring i motiveringen, som föreslagits av herr Lindmark.

Häruti instämde herrar *Molander*, *Lindberg* i Umeå, *Jacobson* och *Näsström*.

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Herr **Herou**: Herr talman! Jag har under en lång följd av år motionerat om väsentliga höjningar av anslag till ifrågasvarande ändamål. Jag vågar således påstå, att mitt intresse icke är lika nyvaknat som det intresse, högern i dag visat prov på. Den tankegång, som ligger bakom våra motioner, är riktig och stark. Vi avse att stimulera verksamheten för stärkandet av småbrukarnas ställning. Vi vilja i förevarande fall göra småbruket ekonomiskt bärkraftiga genom höjda anslag för nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning. Vi kräva ej bara höjda anslagsbelopp, utan vi kräva också, att statsbidraget skall höjas procentuellt sett eller från nuvarande maximum av halva kostnaden till ett maximum utav två tredjedelar av kostnaden.

En passus i herr Mälers anförande innebar enligt min mening ett stöd för riktigheten av vårt krav på en höjning av anslagsprocenten. Herr Mäler påvisade, att småbrukarna för att kunna utföra dessa arbeten måste ha ekonomiska möjligheter. Han framhöll att det är lättare för dem i ekonomiskt goda tider. Om vi återigen höja anslagsprocenten i de mest ömmande fallen, så få småbrukarna möjlighet utföra dessa arbeten icke blott när konjunkturerna äro relativt goda utan även när konjunkturerna äro dåliga och arbetslöshet råder.

Om önskvärdheten för att icke säga nödvändigheten av att komplettera de små jordbruket här i landet finns numera inom alla partier en allmän insikt. Ja, man erkänner till och med riktigheten av vad jag här framhållit, att prisregleringen för jordbruket i viss mån nödvändiggör åtgärder för stärkande av småbrukets ställning. Jag kan till stöd för denna tankegång, vilken är grunden för våra yrkanden, mobilisera yttranden från olika håll här i riksdagen. Sådana yttranden ha fällts av den nuvarande jordbruksministern, om vilken jag måste betyga, att han visat mycket stort intresse för den här frågan och är efter år höjt anslagen. Jag kan också anföra yttranden av hans företrädare i ämbetet statsrådet Per Edvin Sköld. Folkpartiet har kanske icke framträtt så mycket här i dag, men år 1936 betonade herr Carlström nödvändigheten, ja, rent av plikten för riksdagen att göra någonting i frågan. Om jag rätt uppfattat vissa yttranden av honom under remissdebatten och vid senare tillfällen, tycks han ju numera hysa en viss tvëksamhet, med yttranden vilka utgjort klagovisor om de svårigheter, som föreligga vid realisandet av denna tankegång. Till alla de andra har nu också högern sällat sig med ett, åtminstone om man får tro högermännen själva, mycket livligt intresse. Men icke nog därmed.

Jag kan vidare begära vittnesmål från mannarna i 1936 års andra lagutskott, som i sitt utlåtande nr 30 hade ett yttrande, som på ett alldeles utmärkt sätt kort och koncist refererat den uppfattning, jag gjort mig till tolk för, samma uppfattning som alla de här av mig anförda stormakterna i riksdagen gått in för. I andra lagutskottets utlåtande nr 30 säges följande: »I fråga om det behov, som f. n. föreligger beträffande jord för nyssnämnda ändamål, bör uppmärksammas, att åtskilliga jordbruk, vilka tidigare lämnat sina brukare bärgning, numera på grund av ökade priser på bl. a. fodermedel kunna anses vara för små och därför tarva ökning av den odlade jordens areal.»

Det är en mycket allmän mening att det så långt det är möjligt att draga generella gränser kan sägas, att 20 tunnland är ungefär lagom storlek för ett småbruk, därest detta småbruk skall kunna, utan att väsentliga inkomster inflyta från annat håll, bereda sin brukare bärgning. Först vid en sådan storleksordning för ett jordbruk kan i en situation av arbetslöshet och starkt begränsade möjligheter av lönsam export av jordbruksprodukter nuvarande

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
prisregleringssystem ställa i utsikt övervägande fördelar i stället för nackdelar för flertalet jordbrukare här i landet.

Med rätta har det sagts att en komplettering av de ofullständiga jordbruket blir en väldig uppgift för svensk befolkningspolitik, en uppgift, som icke torde kunna lösas utan att stora anslagssummor beviljas från statens sida. Det är ju vanskligt att därvidlag anföra några siffror, men om man icke drager för långt gående slutsatser utan bara använder siffrorna för att åskådliggöra den situation, som föreligger, kan man få en föreställning om hur viktigt problemet är. Av landets 428,000 brukningsdelar tillhöra över 334,000 eller 81 procent av hela antalet gruppen med areal upp till 20 tunnland. Därvid medräknas över 100,000 smågårdar med endast upp till 4 tunnland jord. Om dessa icke anses vara jordbruk i egentlig bemärkelse utan frånräknas, ha vi ändå kvar 215,000 brukningsdelar på upp till 20 tunnland mot omkring 95,000 brukningsdelar med över 20 tunnlands åkerareal. Dessa 215,000 brukningsdelar med en areal av mellan 4 och 20 tunnland omfatta tillsammans 1,200,000 hektar åker, eller i genomsnitt ungefär 5 hektar vardera. 10 tunnland erfordras ytterligare för varje brukningsdel eller således sammanlagt 1,175,000 hektar. Man kan icke lösa denna fråga utan tvångsköp, men expropriation efter låt oss säga 600 kr. per hektar skulle kosta 705 miljoner kronor. Jag nämner den siffran med största lugn utan att alls behöva befara att utsättas för några misstankar om att nu hålla ett tal för att slå ihjäl ett yrkande. Skulle man fördela den summa på 20 år skulle man behöva satsa 35 miljoner kronor om året. Det kan ju sägas, att av dessa 215,000 brukningsdelar är det icke minst i Norrland rätt så många, vilkas brukare för så lång tid framåt, som vi kunna överblicka, kunna påräkna att erhålla väsentliga inkomster från annat håll.

Jag är icke färdig att som högern göra detta i första rummet till en Norrlandsfråga. I Norrland kommer det även i framtiden att finnas många småbrukare, som kunna reda sig med mindre åkerareal än den vi angivit som ungefär lagom. Man kan därför kanske pruta ned antalet småbruk, som skulle behöva kompletteras, till hälften. Låt oss räkna med att det är en uppgift för svensk jordbrukspolitik att komplettera 100,000 småbruk, så att de få den storleksordning, att de utan väsentliga inkomster från annat håll kunna giva försörjning åt sina brukare. Vid tvångsköp till sist angivet pris skulle man behöva satsa 300 miljoner kronor eller fördelade på 20 år, 15 miljoner kronor om året för att lösa denna uppgift.

Men härtill kommer ännu en sak. Det är klart, att man mycket väl kan tänka sig denna kompletteringsverksamhet ordnad så, att statens tillskott blir en hjälp till självhjälp. Man kan alltid räkna med att en viss del av kostnaderna — genomsnittligt 50 procent — skola bäras av småbrukarna själva. Då skulle vi för en kostnad av 7.5 miljoner kronor kunna genomföra detta reformprogram efter nu angivna linjer eller ungefär dubbelt så mycket, som jag å den socialistiska gruppens vägnar framställt krav om i år. Från deras sida, vilka skola utreda denna fråga, har det viskats till mig, att jag kommer att bliva bönhörd, när kommittén kommer med sitt förslag. Jag får väl tolka detta som ett halvt löfte, att man är beredd att gå åtminstone så långt i anslag från statens sida, som vi begärt i vår motion.

Man kan fråga sig på vad sätt man skall kunna få medel till detta. Ja, förut hade vi en stor, allmän mening bakom oss, när vi sade, att vi borde organisera ett billigare försvar. Man skulle kunna tänka sig t. ex., att man gick in för det förslag till försvarsordning, som socialdemokraterna på sin tid presenterade för en kostnad av 114 miljoner kronor, och som ju, enligt den sakkunskap, som man då förfogade över, skulle leda till ett bättre och effektivare

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.) försvar för landet än den försvarsordning, som genomtrufades. Vi skulle då spara 30 miljoner kronor bara på fjärde huvudtiteln. Jag medger, att det är mycket verklighetsfrämmande att framföra en sådan tanke i riksdagen med dess nuvarande sammansättning, som väl blir oförändrad ännu en tid framåt. Jag kalkylerar naturligtvis icke med, att man kommer att finansiera saken på det sättet, fastän jag för min del anser, att det nog vore förnuftigt. Jag hoppas emellertid, att jag icke blir ovän med försvarsministern, när jag, så att säga, för denna reformrörelse spänner statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

I varje fall skall det erkännas, att detta är en viktig uppgift för svensk reformpolitik. Med det intresse, som här är omvittnat, och med hänsyn till även det allmänna intresse, som finnes för saken — det är ju allmänt erkänt, att det är rättvist, att småbrukarna kompenseras med anledning av den prisregleringspolitik som förts — få vi hoppas, att frågan faller framåt. Vad vi föreslagit i vår motion är icke något fantastiskt utan ett mycket nyktert och förnuftigt krav med hänsyn till det nuvarande läget. Det finnes egentligen en överväldigande majoritet i riksdagen bakom ett sådant yrkande, men många anse sig bundna att taga hänsyn till vad regeringen föreslagit. Man får nog säga, att delvis måste denna fråga om förstärkning och komplettering av grundförbättringarna lösas genom verksamhet inom småbrukarnas egna arealer. Så långt det kan ske, är det säkerligen en mycket god utväg. Det kan icke bestridas, att det belopp, som vi begärt, behövs med hänsyn till rådande förhållanden. Utskottet har bara tagit hänsyn till budgetmässiga synpunkter.

När jag hörde jordbruksutskottets ärade ordförande för en stund sedan där nere, fick jag närmast det intrycket, att han ville misstänkliggöra denna verksamhet. Hans något egendomliga exempel på dem, som ha intresse av betesförbättring och så vidare, gjorde den tanken levande för mig, att på det hållet råder mycken kallsinnighet i denna fråga, och däråt har han nog givit uttryck tidigare. Men så kom jag att läsa vad även utskottets ordförande varit med om att skriva i motiveringen, och då blev det litet lättare, ty han har varit med om att skriva att »utskottet delar motionärernas uppfattning, att effektiva åtgärder för de ofullständiga jordbruken böra vidtagas från statens sida».

Med hänsyn till sakens nuvarande läge — här gäller det ju en gammal verksamhet, som är prövad; det har omvittnats från Norrlandsbanken, att ansökningshandlingar om bidrag ligga i stora packar, därför att man icke har tillräckliga medel till sitt förfogande — har jag icke kunnat ställa mig på den ståndpunkten, som utskottet förordar, att med hänsyn till kommande förslag från en kungl. kommitté nu pruta på dessa anslag. Jag finner, att en dylik hänvisning till vad som kan komma i framtiden är liktydigt med att i onödan uppskjuta till i morgon vad som bör göras i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen nr 10 i andra kammaren.

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! Efter alla dessa långa och ingående anföranden, som hållits här i kammaren i dag, skall jag bara kort och gott säga, att det glädde mig, när jag hörde jordbruksministern uttala sig för, att det är möjligt för Kungl. Maj:t att fördela de olika beloppen, som det här är fråga om, så att en större andel kan komma på stenröjning och jordförbättring. Den motion nr 219, som jag jämte 2 medmotionärer väckt i kammaren, syftar till att giva de mindre och mera svårskötta jordbruken bättre andel av dessa statens bidrag.

När jag hörde de olika talarna här från de olika partierna, kunde jag icke finna annat än att de ha precis samma inställning. Alla önska vi, att de

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
mera svårskötta jordbruken skola få den större delen av den statshjälp, som vi här har velat lämna.

Under dessa förhållanden och med hänsyn till det särförhållande, som denna motion står i dels till av utskottet, dels till av reservanterna äskade belopp, har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag skall försöka att icke bliva så mångordig. Jag skall bara be att få göra ett par repliker.

Beträffande själva sakfrågan har jag redan i mitt förra anförande låtit kamraren förstå, att jag med hänsyn till att det pågår en utredning, vilken, som jag hoppas, skall komma fram med nya linjer i fråga om de här anslagen, icke ansåg skäligt att nu gå in för en utökning av anslaget för året.

Ordföranden i utskottet talade om anslaget till betesförbättring och att missbruk därvidlag sker o. s. v. Jag beklagar, om så är förhållandet. Jag har under senare åren lagt kanske huvudvikten vid just denna del av förbättringen av de mindre jordbruken.

Herr Lindmark tycktes ha den uppfattningen, att jag icke trodde att småbruken kunde utökas med hjälp av sådana här bidrag. Det är naturligtvis uppenbart, att man med dessa bidrag kan utöka en del jordbruk, där det finnes odlingsmöjligheter. Det gäller bara att söka göra klart för sig hur många som genom en anslagsökning som denna skulle bli i tillfälle utnyttja dessa möjligheter.

Av diskussionen på förmiddagen i dag lät det, som om man ville förverkliga herr Herous planer, när man talade om de där 400,000 kronorna, men det lär ju kosta litet mera. I sammanhang med denna fråga om utökning av de mindre jordbruken vill jag säga, att jag kanske är litet mera betänksam rörande Kungl. Maj:ts förslag då det gäller avdikningsanslaget, som ju i år blivit väsentligt krympt, men vi komma ju till den frågan längre fram. Utökning av de mindre jordbruken sker ju ofta genom torrläggning av försumpad mark. Nu har jordbruksministern sagt, att vi skola vänta åtminstone med en del dylika förslag till svårare tider och då utnyttja anslaget som ett arbetslöshetsanslag.

Herr Mäler och herr Herou talade om, att de mindre jordbrukarna där uppe i Norrland icke kunna taga itu med sådan här odling under dåliga tider, även om de få hjälp från staten i form av anslag, därför att de då ha så liten inkomst bredvid, att det icke är möjligt för dem att förrätta det arbete, som faller på dem själva. Ja, är det så, då förstår jag sannerligen icke statens politik, då det gäller att skapa jordbruk i Norrland.

Jag var för tre år sedan uppe i Norrbotten och besökte då den broms'ska stiftelsens kolonat och blev då i tillfälle att se, hur staten skapar fram kolonat. För att hjälpa kolonisten odlar man upp, jag vill minnas 4 tunnland, och bygger en ladugård, där han jämte de kreatur, han möjligen kan föda på detta ställe, får bo de första åren. Vi sågo 3 å 4 sådana kolonat, där familjen bodde i ladugården. Staten sörjde vidare för att grunden till bostadshuset blev lagd, *men sedan skulle mannen själv bryta mark och se till, att han fick sitt bostadshus färdigt.* De jordbrukare, som redan sitta på sina små jordbruk, ha väl bättre möjligheter, tycker man, att utöka desamma och komma till en dräglig ställning än den här kolonisten. När jag såg dessa kolonat, sade jag, att det är omöjligt för någon människa att klara sig på dessa, åtminstone om hon har några anspråk på livet. Landshövding Gärde, som deltog i resan, sade mig, att kolonisterna höra till ett släkte, som har mycket små anspråk på livet, men de måste ha något att göra, och vi måste, sade han, bereda dem jordbruk på detta sätt. Kunna dessa klara sig, som ha så små möjligheter, då borde de

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.) småbrukare, det här är fråga om, klara förbättringsarbeten både under goda och dåliga tider med det anslag, som kan bli tillgängligt från staten.

Herr Herou jämförde vad jag yttrat år 1936 med vad jag yttrat i dag. Jag hör icke till dem som bruka skifta färg här i kammaren, herr Herou. Jag håller fast vid vad jag har sagt 1936, men vad jag då sade gällde att jordbruks-hjälpen borde komma de mindre jordbruken bättre till del. Det är också en betydande fråga för Norrland. Och i denna fråga har jag för övrigt väckt motion i år. Jag har däremot — det säger jag verkligen — ingen som helst tro på att det går att realisera herr Herous plan. Jag undrar för övrigt, om det skulle vara förnuftigt att göra det. Finnes det möjligheter för människor här i landet att finna sin bärgning på annat sätt än att placera ut dem på de broms'ska kolonaten där uppe, under de förutsättningar, varom jag här har talat, då är det bäst att söka få in människorna på andra näringsområden.

Det är klart, att denna fråga icke är mindre viktig i en tid, då vi ha på känn, att jordbruksproduktionen här i landet både i norr och söder ökas i en takt, vilken gör det besvärligare för oss framdeles att överhuvud taget uppehålla oss på jordbruken. Jag tror, att man överdriver ganska mycket, då man, som man från en del håll här har velat göra, söker göra detta ärende till en så riksviktig sak. Jag är med om att i den takt det är möjligt försöka se till, att man kan utöka de mindre jordbruken icke bara i Norrland utan även i Småland, ty där finnas ganska många småbruk — i Göteborgs och Bohus län finnes det kanske ännu flera — men jag är övertygad om, att man kommer icke att kunna gå fram i så hastig takt, även om man offerar ganska stora summor härför. Problemet är ingalunda enkelt.

Vad sedan gäller sakfrågan, vill jag, som jag sade, när jag började i dag, hoppas, att den kommitté, som nu skall utreda frågan, kommer fram med förslag, där man om möjligt söker öka nyodlingen. Man bör också hålla anslaget för detta ändamål skilt från de övriga anslagen. Ty det är uppenbart, att när detta anslag trängs med anslagen för betesförbättring, stenröjning och jordkörning, blir det en konkurrens om anslagsbelopp som icke är nyttig för nyodlingen. Jag tror det vore bra, om man kunde få särskilt anslag härför. Sedan får man eventuellt skapa nya titlar för de andra anslagen, i den mån det är nödvändigt.

Herr talman! Det är dessa synpunkter, som gjort, att jag för närvarande icke kunnat annat än ansluta mig till utskottets förslag. Herr Nilsson i Antnäs sade, att det här var en sak, som vi tydligen icke kunde bifalla, därför att det var fråga om »en motion från högern». Då vill jag säga, att herr Sandberg ju motionerat om högre anslag än högern, men jag har ändå icke ansett mig kunna gå med på förslaget om höjning, såsom förhållandena nu ligga till.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Jag skall be att få ändra mitt yrkande till överensstämmelse med det av herr Lindmark framställda, således om bifall till reservationen med den ändring i avseende å motiveringen som föreslagits av herr Lindmark.

Herr **Sandberg**: Herr talman! Jag ber att få ändra mitt yrkande därhän, att jag yrkar bifall till reservationen med den ändring i avseende å motiveringen som föreslagits av herr Lindmark.

Då jag nu har ordet, vill jag passa på att rikta en replik till herr Pehrsson-Bramstorp. Han frågade ungefär följande: Varför har man icke tänkt på detta nyodlingsproblem tidigare under arbetslöshetstider? — Jag vill för mitt vidkommande och för derås del, som i likhet med mig årligen motionerat om höjning av här ifrågavarande bidrag, säga, att vi visst tänkte på en stegring av

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

denna verksamhet även under de gångna kristiderna. Vi motiverade vår framställning om höjningar av anslaget med bl. a. just arbetslöshetssynpunkten, och flera höjningar beslutades också under den tiden. Emellertid vore de statsfinansiella möjligheterna under kristiden mycket begränsade, och man vågade av den anledningen icke ifrågasätta ett alltför kraftigt grepp i statskassan. I fjol motiverade undertecknad sin framställning med att det statsfinansiella läget förbättrats så mycket, att tiden var inne att taga ett verkligt kraftigt tag för att befria verksamheten från den förlamande eftersläpning som den varit utsatt för. Vi ha även i år gått fram med ungefär enahanda motivering. Jag har velat säga detta, för att därmed understryka, att den viktiga verksamhet det här gäller nu bör erhålla det behövliga stödet, då jag anser möjligheterna därtill föreligga.

Herr Lindmark: Herr talman! Utskottets ärade ordförande påstod att högern motsatt sig den ändringen i anslagets användning att stenbrytning också skulle erhålla statsbidrag. Jag vill häremot erinra, att det var högermannen Birger Peterson med flera, som var anledning till att bidrag till stenbrytning också kom med under detta anslag. Det är mycket möjligt, att det finns motionärer även från andra partier, men en av anledningarna till ändringen var just en högermotion.

Det har av herr Johansson i Björnlunda framhållits — så har skett av flera talare — att det behövdes kontroll på, huru t. ex. betesförbättringen utfördes, att lämplig mark användes för ändamålet och att underhållet säkrades. Ja, detta var mycket riktigt och reservationen står i god och behörig överensstämmelse just med detta krav. Vi hade visserligen i den motion, som högern avlämnat, talat om vissa ändrade grunder innebärande större tilldelning av statsbidrag, men vid närmare prövning inom utskottet har även högern funnit, att det finns anledning invänta det resultat, vartill egnahemsutredningen kan komma, och inför detta bärande skäl har kravet på ändrade grunder nu frånträtts. Men man behöver icke invänta utredningens resultat för att kunna höja anslagsbeloppet.

Till min gode vän, herr Nilsson i Antnäs, vill jag bara säga, att hans uttalande gent emot mig var något för starkt. Det är dock så, att jag tvärtom uttalat min tillfredsställelse för den händelse jordbruksministern skulle finna utvägar att komma de jordbruk i övre Norrland till hjälp, som verkligt sakna stödskog. Jag vände mig emellertid mot vad jag för övrigt fann vara en genomgående tankegång hos statsrådet, nämligen att frågan om skogstilldelning var den viktigaste, när det gällde norrlandshjälpen. Ett sådant betraktelsesätt skulle kanske vara riktigt, förutsatt att de flesta jordbrukarna i de fyra nordligaste länen hade saknat stödskog.

En lämplig lösning av svårigheterna på detta område hade då kanske varit skogstilldelning som det mest effektiva, men jag vågar påstå att det är en mycket liten procent av norrlandsjordbrukarna som sakna stödskog. Däremot kan det vara riktigt att många sakna salubar skog i någon *större* omfattning, och enligt herr Nilsson i Antnäs finns det här och var, framför allt i den trakt där han bor, öar som t. o. m. sakna husbehovsskog och där man alltså vill ha en ändring till stånd. I det stycket vill jag givetvis understödja honom, men jag inser fuller väl den stora svårigheten att finna framkomliga vägar när det gäller att lösa ett sådant problem, även om det skulle gälla att ge stödskog åt småbrukare i relativt ringa omfattning. Jag skall därför med största intresse motse de resultat, vartill en eventuellt blivande utredning på området kan komma.

Statsrådet Pehrsson-Bramstorp säger vidare att detta är ett arbetslöshets-

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
problem, och att det framför allt är i arbetslöshetstider som man bör höja dylika anslag. Det är ju riktigt, men vi böra ihågkomma, att där uppe i de nordligaste länen ha vi *alltid* en dold arbetslöshet av betydande mått. Det är ju numera i överensstämmelse med tidens krav att man även söker hjälpa dem som — vinter eller sommar — drabbas av den tillfälliga, säsongmässiga arbetslösheten. Ett av de bästa medlen härför är att ge vederbörande möjlighet dels att utvidga sina ofullständiga jordbruk på sätt som blir möjligt genom att få del av de anslag vi nu tala om och dels att bygga vägar. Det sistnämnda är en utomordentligt viktig sak i Norrland, inte minst i fråga om de s. k. enkla utfartsvägarna.

Herr statsrådet undrar varför man i motionen uppdelar anslaget på sätt som skett. Ja, svaret kan inte bli annat än detta: genom ett speciellt anslag till Norrland har man velat markera den särskilda vikten av att norrlandsbehovet på ifrågavarande område blir tillgodosett. Detta sker säkerligen på mycket bättre sätt genom en uppdelning än om Norrland härvidlag skall behöva konkurrera med andra landsdelar om bidrag ur anslaget.

Herr statsrådet frågar slutligen varför icke egnahemsutredningen, som har en norrlandsrepresentant med bland sina ledamöter, inkommit till Kungl. Maj:t med begäran om förhöjda anslag. Om jag inte tar fel är det väl så, att egnahemsutredningen inte så mycket är inriktad på att öka anslagen som fastmera på att utreda och pröva lämpligheten av grunderna för anslagens användande. Dessutom lär det inte vara så lätt för en enskild ledamot att förmä en hel kommitté, en hel grupp av sakkunniga, att begära ökade anslag — om nu frågan överhuvud taget skulle ha diskuterats inom egnahemsutredningen. Jag kan likväl i detta sammanhang påminna om att norrlandsrepresentanten, herr Gabrielsson, är motionär på detta område. Han har sålunda funnit att han i egenskap av ledamot av egnahemsutredningen i fråga om anslagshöjning icke skäligen kan göra någon framstöt inom utredningen, som i stället måst göras separat genom en enskild motion.

Herr Carlström slutligen var inne på frågan om Norrlands kolonisering och var ganska bekymrad över hur den skulle komma att utfalla. Det låg emellertid även en annan mening bakom hans uttalanden härutinnan, den nämligen, att kunde staten kräva att en kolonist skulle klara sig med den förhållandevis ringa hjälp han erhåller, så bör det finnas så mycket större utsikter för den självvägande småbrukaren att utvidga sitt jordbruk, såvida det finns möjlighet att nyodla mark. På den punkten vill jag säga, att den kolonisering med bidrag av statsmedel som skett i övre Norrland är i viss grad misslyckad. Emellertid kan den försökskolonisering som ägt rum ha haft det goda med sig, att man fått lära sig på vilka vägar en kolonisering icke bör gå fram. Där emot har en annan kolonisering möjliggjorts genom vägbyggen och utvidgande av ofullständiga jordbruk genom bidrag från ifrågavarande anslag, en mycket bättre och till resultat mycket säkrare ledande metod än den mera konstlade kolonisering, som på försök anordnats där uppe.

Herr Osberg: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ansåg, att vi skulle se tiden an och vänta tills vi få en ny lågkonjunktur innan vi vidtaga någon åtgärd för att hjälpa den kategori, som här närmast åsyftas. Denna uppfattning anser jag vara fullkomligt felaktig, ty den kategori det nu gäller har länge haft det dåligt och har det fortfarande, och därför tycker jag det är på sin plats att man hjälper dessa människor medan man har något att hjälpa dem med.

Herr statsrådet åberopade en pågående utredning och menade, att när den utredningen är färdig med sitt betänkande, då skola vi gripa oss an med det goda verket och göra något för dessa människor. Jag anser att vi själva skulle

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)

ge oss ett ganska dåligt betyg, om vi inte kunna reda upp denna sak innan kommittén är färdig med sitt betänkande. Den kommer nog inte med några märkvärdiga nyheter, utan behovsprincipen kommer alltid att göra sig gällande, och behovet är redan så stort att vi kunna ta steget ut när som helst. Dessa människor äro självfallet i behov av hjälp på ett eller annat sätt, och jag tycker att den hjälp som är föreslagen här är den mest sympatiska man kan tänka sig. Vederbörande kunna själva utföra arbetet i fråga och få något litet kontanter över för att ta sig fram.

Nu säga många: Ja, men det här är ju inte så mycket att ägna sig åt, vi måste låta detta vara detta. Men när man ser på utvecklingen, herr talman, såsom den alltjämt fortgår, undrar man verkligen om man inte snart nog behöver gripa in här. Med ungefär samma numerär, varmed landsbygden vartenda år avfolkas, öka städerna sin folkmängd. Man ser också hurusom det handskas med pengar nära nog som helst. Man kan knappast slå upp en tidning utan att läsa om hur den ena halvmiljonen eller miljonen efter den andra tages ifrån det produktiva arbetet och läses fast för andra ändamål, i donationsfonder, etc. Då frågar man sig: varifrån komma dessa pengar? Det är den saken man skall göra klart för sig. Jo, de komma från produktionen. Och den välmåga, som vi nu åtnjuta, ha vi i stort sett viddernas folk att tacka för, ty det är tillgången på råvaror som gör att vi fått en sådan ställning som vi ha. Då bör man väl också tänka på dem som skola ombesörja råvaruproduktionen och inte endast på dem som skola förädla densamma. Det är lika nyttigt det ena som det andra, och jag tror som sagt att ju förr vi kunna hjälpa dessa människor desto bättre är det.

Jag förstår så väl herrarna uppifrån Norrland när de plädera för detta, och den som haft tillfälle titta på de stora vidderna och de möjligheter som där finnas tycker inte alls det är märkvärdigt, om de uppträda som en man här och begära, att vi från andra trakter i landet skola förstå såväl deras krav som läget där uppe. Nere i de stora centra har man mycket lätt för att plocka till sig lönen för mödan i de stora tillgångarnas land, men när man skall lämna tillbaka några kronor, då jämrar man sig och använder sig av alla möjliga svepskäl för att dra ut på tiden. Då talar man bara om utredningar och säger att om anslagen skola höjas så måste man vänta på dåliga tider, och dylikt. Tiderna där uppe äro redan nu dåliga nog.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid den punkt vi här resonerat om, med den ändring dock i avseende å motiveringen som är föreslagen av herr Lindmark. Jag hoppas att kammaren skall följa reservanternas; det är inte alls för mycket, om vi tänka på de människor som beröras av denna hjälp.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Jag har varit rätt tveksam huruvida jag skulle yttra något i denna debatt, men då jag ändå deltagit i utskottsbehandlingen har jag ansett mig böra säga ett par ord.

Jag vill då först betona, att jag lika litet som någon annan av kammarens ledamöter vill uppträda som motståndare till hjälpen åt jordbrukarna i Norrland. Men då jag dock ansett, att jag borde ansluta mig till vad Kungl. Maj:t föreslagit, särskilt på nu ifrågavarande punkt, har detta framför allt berott därpå — vilket också framhållits här tidigare i afton — att detta anslag under de senare åren dock höjts rätt väsentligt. De höjningar, som detta anslag undergått, ha ju de norrländska jordbrukarna fått nytta av lika väl som jordbrukare i andra delar av landet. Vi måste också komma ihåg, att vi under senare år så långt det varit möjligt sökt beakta de speciella förhållanden som råda inom det norrländska jordbruket. Jag erinrar exempelvis om att vi när det gäller prisutjämningen på produktmjölk träffat alldeles särskilda an-

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
ordningar, som möjliggöra för de norrländska jordbrukarna att få ut ett högre pris för sin mjölk än som är möjligt att erhålla för jordbrukare i andra delar av landet.

Vi böra dessutom hålla i minnet, att det vid föregående års riksdag anvisades 700,000 kr. till de norrländska hushållningssällskapen, som dessa skulle få ta i anspråk för att stödja jordbruket på det sätt man själv där uppe ansåg lämpligast. I den mån man för ögonblicket skulle behöva ytterligare stöd åt speciellt det norrländska jordbruket, förefaller det mig vara en mer sympatisk väg att man, på sätt som skett i fjol, anvisar medel och säger åt norrlänningarna att ni få använda dessa medel till de åtgärder, ni anse vara de mest lämpliga. Såsom läget nu är anser jag det vara klokt att avvakta det resultat, vartill egnahemsutredningen kan komma. Jag kan inte tänka mig annat än att de sakkunniga på allvar måste ta upp just den här frågan och föreslå åtgärder som i möjligaste mån bidra till att skapa något större jordbruksenheter framför allt där uppe i Norrlandslänen; jag förstår att möjligheterna att där erhålla tilläggsjord äro något större än i övriga delar av landet.

Med hänsyn till den framskridna tiden skulle jag bara vilja säga en enda sak till, att jag — så som man särskilt från Norrlandshåll lagt upp denna fråga i dag — tyckt mig spåra det tänkesättet, att bara man får tillräckliga anslag till nyodling och dylikt, så skulle besuttenhets- och försörjningsproblemet vara löst för det norrländska jordbrukets vidkommande. För min del tycker jag dock inte att frågan är fullt så enkel. Säg till exempel, att vi ginge in för att genom nyodling öka jordarealen med 10 procent. Säg vidare att detta resulterade i en skördeökning med 10 procent, och lägg därtill de stora avsättningssvårigheterna för jordbruksprodukter. När allt kommer till allt kanske den ökade produktionen tar sig uttryck i minskade priser för produkterna och att följaktligen inte minst de norrländska jordbrukarna stå på samma punkt som för närvarande och med andra ord ha en ytterst ringa möjlighet att ernå en nöjaktig försörjning.

Med det sagda har jag inte på något sätt velat göra gällande, att man inte skulle sätta i gång ytterligare nyodling och kolonisation i Norrland. Jag har endast velat ge uttryck åt den meningen att det kan finnas anledning — något som herr jordbruksministern även var inne på — att överväga, huruvida man inte, med hänsyn till de allmänna förhållanden, under vilka jordbruket för närvarande arbetar, borde undersöka, om man på andra vägar kunde skapa besuttenhets- och försörjningsmöjligheter speciellt för de norrländska jordbrukarna med hänsyn till bl. a. de för odlingen synnerligen vanskliga klimatiska förhållanden som råda där uppe. I det fallet vill jag för min del gärna understryka — och därmed skall jag sluta — att jag tror det vara ytterst viktigt, att man om möjligt skapar sådana förhållanden för jordbrukarna uppe i Norrland, att de inte blott ha husbehovsskog, något som även herr Lindmark var inne på, utan jämväl vad man kallar stödskog, att de med andra ord ha skog i sådan omfattning, att de av densamma kunna bereda sig någon inkomst.

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr talman! Det är visst Virgilius, som säger: »Jag fruktar danaerna, även när de komma med gåvor.» Det är säkerligen många av oss här i kammaren som fått detta gamla romarcitat i tankarna, när vi läst de stora knippena av högermotioner i denna fråga.

Vi ha emellertid i dag blivit upplysta om att motionerna inte representera någon trojansk häst — det finns ingenting farligt i dem, och vi få väl tro talarna på deras ord. Jag vill i så fall å norrlänningarnas vägnar tacka för det

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Förts.) osjälviska intresse, som högern numera synes ägna de norrländska jordbruksfrågorna. Jag ber också samtidigt att få uttrycka den förhoppningen, att detta intresse måtte stå sig genom åren.

Jag ber likaså att få rikta ett varmt tack till statsrådet Pehrsson-Bramstorp för de erkänn samma ord han yttrade om de norrländska jordbrukarna. Vid riktdagsresan i fjol hörde jag många sydsvenska jordbrukare påstå, att vi norrlänningar inte kunde sköta vårt jordbruk. Att det går så dåligt för oss, beror inte på dålig jord utan på att vi sköta den så dåligt. Jag hade också den uppfattningen, när jag för tjugo år sedan kom till Norrland. Men när jag nu vistats i Norrland i tjugo år, vet jag, att norrlänningarna sköta sitt jordbruk så gott de kunna, och jag ber, som sagt, att å norrlänningarnas vägnar få tacka herr statsrådet för det erkännande han härvidlag gav dem. Jag vill betona, att det norrländska jordbruket arbetar under svåra och ogynnsamma klimatiska förhållanden, som sörlänningarna i allmänhet inte kunna tänka sig in i.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till högerreservationen. Jag gör det så mycket hellre, som jag i många år arbetat bland den fattiga bondebefolkningen i Norrland. När jag, mina damer och herrar, sett människorna komma ut ur kyrkan på söndagarna och sett solen lysa över deras böjda ryggar, böjda av tungt jordbruksarbete, i ofta enkla, slitna dräkter, då vet jag att det är ett fattigt folk som vandrar där. Det är ett folk, som visserligen har mat hemma för dagen, men enkel mat. Jag vet också, att de måste knussla och spara hela sitt liv. Jag vet, att de vandra flera kilometer för att få köpa ett kilo kaffe fem öre billigare, och jag vet, att när arbetarna i vissa industri-samhällen kunna köpa rockar och kostymer av nyaste snitt, så gå bönderna i Norrland försöka lägga sig till med samma levnadsstandard som arbetarna vid vissa industriplatser, så skulle de bli ruinerade på ett par år.

Med dessa kanske alltför drastiska ord har jag icke velat göra någon in-vändning emot, tvärtom gläder jag mig över den förbättrade levnadsstandard, som industriarbetarna efter långa års rättmätig kamp hava ernått. Jag har endast velat återgiva tankar, som äro gängse i fattiga Norrlandsbönders krets.

Jag ber, att kammaren tänker på att jordbrukarna i övre Norrland, åtminstone många av dem, verkligen ha det svårt, och jag ber härvidlag att inte få vädja bara till högerns goda hjärta, som ju redan är vunnet, utan också till de andra partiernas hjärtan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid punkten fogade reservationen med den ändring i avseende å motiveringen, som in-nefattades i det av herr Lindmark under överläggningen framställda yrkan-det; samt 3:o) bifall till motionen II: 10 av herr Herou m. fl.; och förklarade sig herr talmannen anse den förstnämnda propositionen vara med övervägan-de ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hedlund i Häste, varför herr talmannen för bestämmande av kontraposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I enlighet härmed blev efter given varsel följande vote-ringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkt 149:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Ang. bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk. (Forts.)
Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen med den ändring i avseende å motiveringen, som innefattas i det av herr Lindmark under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och förklarade herr talmannen, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hedlund i Häste, vadan votering medelst omröstningsapparater verkställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 51 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkterna 151—166.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 167.

Lades till handlingarna.

Punkterna 168—175.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. statens
skogsförsöks-
anstalt:
omkostnader.*

Punkten 176, angående statens skogsförsöksanstalt: omkostnader.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 176 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Statens skogsförsöksanstalt: Omkostnader för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 76,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 36 av herrar *Sundberg* och *Heiding* samt II: 116 av herr *Sandström m. fl.*, vari hemstälts — såvitt nu vore i fråga — att riksdagen måtte antaga den stat, som styrelsen för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt föreslagit för skogsförsöksanstalten, och sålunda höja omkostnadsstaten till 86,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 36 och II: 116 — såvitt de behandlats under förevarande punkt — till Statens skogsförsöksanstalt: Omkostnader för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 76,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, vilken hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 36 och II: 116 — såvitt de behandlats under förevarande punkt — till Statens skogsförsöksanstalt: Omkostnader för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 86,000 kronor.

Ang. statens skogsförsöksanstalt: omkostnader. (Forts.)

Efter föredragning av punkten, yttrade:

Herr Sandström: Herr talman! Jag ber att redan från början få tala om, att jag skall bara hålla på några minuter. Men det förhåller sig så, då vi nu behandla statens skogsförsöksanstalt, att på dessa punkter finns en motion, som är väckt i första kammaren av herrar Sundberg och Heiding och i andra kammaren av mig och några medmotionärer av olika partier.

Beträffande punkt 175, som vi nyss behandlade, så är motionen i den delen avslagen, men jag lät därvidlag udda vara jämnt, då det inte fanns någon reservant i utskottet utan utskottet var enhälligt. På denna punkt, nr 176, finns dock en reservant, som understött motionen, och med anledning därav vill jag säga några ord om densamma.

Motionärerna ha i sin motion understött styrelsens för skogsförsöksanstalten äskande för nästa budgetår. Vi ha funnit dess anslagskrav vara synnerligen väl motiverade och vi ha därför ansett, att de skulle behöva stöd i en riksdagsmotion. Vi ha inte kunnat finna att styrelsens motiv för de framställda äskandena har fått något riktigt bemötande, som har kunnat inverka på vårt ställningstagande. Allraminst gäller detta utskottet, som i sin motivering endast har sagt, att utskottet icke finner skäl att i vidare mån än statskontoret tillstyrkt och Kungl. Maj:t föreslagit höja förevarande anslag.

Vid sådant förhållande och vid så knapp motivering måste man få den uppfattningen, att utskottet härvidlag har gått på rena sparsamhetssynpunkter. Men motionärerna måste finna, att en sådan sparsamhetsiver just i detta fall måste anses vara en missriktad sparsamhet. Vi känna ju alla till den stora nyttan av skogsförsöksanstaltens undersökningar, av vilket stort värde de äro för den svenska skogen, och det är intet tvivel underkastat att inte denna nyttiga verksamhet måste i viss mån hämmas och inskränkas, om den inte får de anslag, som man begär för densamma. Vad skogsförsöksanstalten betyder för vår skogshanterings höjande och för främjande av ökad skogskultur och bättre skogstillväxt känna vi alla till. Det är synnerligen betydelsefullt, att dessa undersökningar undan för undan nå resultat, som äro ägnade att höja det svenska skogskapitalets värde. Jag håller därför före, att alla vänner av den svenska skogen icke böra i detta fall vara så sparsamma. Man skall icke vara småsnål, när det gäller att bevilja ett anslag på 10,000 kronor för en verksamhet, som kommer att särskilt i framtiden bli av stor betydelse.

Om vi i kväll skulle bevilja 10,000 kronor, kunna vi vara förvissade om, för den händelse vi tänka på lång sikt och se på den svenska skogens framtid, att dessa pengar komma tillbaka en gång — kanske hundradefalt.

Herr talman! Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vill med denna korta motivering yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Mannerskantz.

Herr Johansson i Björnlunda: Herr talman! Man kan säga, att samma motion berör tre punkter, bland dem även punkt 178 angående undersökningar rörande kvalitetsförbättring hos skogsträd m. m. Inom avdelningen gingo vi på den linjen, att man icke skulle gå längre än Kungl. Maj:t föreslagit. Förslaget innebär i förhållande till vad som utgår till anstalten för innevarande budgetår en ökning av 5,200 kronor för avlöningarna och 6,000 kronor för omkostnaderna. Den sistnämnda ökningen avser egentligen reseersättningarna. Jag vill erinra om att förra årets riksdag höjde anslaget på den punkten med 1,200 kronor. Nu anser styrelsen, att man bör öka det ytterligare, så att det skall utgå med 25,000 kronor i stället för såsom nu med 23,900 kronor. Stats-

Ang. statens skogsförsöksanstalt: omkostnader. (Forts.)
kontoret har avstyrkt, och Kungl. Maj:t har följt statskontoret. Vid plenum i utskottet gjorde vi en kompromiss. De som icke ville ha en höjning under punkt 178 förklarade sig villiga att bifalla motionen i den delen, medan högerns representanter förklarade sig vilja avstå ifrån att reservera sig på de två andra punkterna. Emellertid har det kommit en reservation ändå — av herr Mannerskantz. Jag vet icke varför. Det var som sagt en kompromiss, och jag trodde, att den skulle hålla. Det har den icke gjort, utan en av dem som deltagit i kompromissen har reserverat sig.

Herr talman! Jag ber att på den nu föredragna punkten få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fögade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 177—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 182 och 183.

Lades till handlingarna.

Punkterna 184 och 185.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 186 och 187.

Lades till handlingarna.

Punkterna 188—192.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 193 och 194.

Lades till handlingarna.

Punkterna 195—216.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 217 och 218.

Lades till handlingarna.

Punkterna 219—232.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 233.

Lades till handlingarna.

Punkterna 234—242.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 243—245.

Lades till handlingarna.

Punkten 246.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringsarbeten inom riksbankens fastighet vid Drottninggatan i Göteborg; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo för vissa av Rolf havda utgifter för uppehållande av arbetet vid Vassijaure (numera Abisko) naturvetenskapliga station;

nr 21, i anledning av väckt motion om anslag till prisbelöning av uppfinnare av maskiner och redskap för jordbrukets och fiskets främjande;

nr 22, i anledning av väckta motioner om anslag till stödjan av hästaveln inom Norrbottens län;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet på grund av statsbidrag till ett sänkningsföretag av sjön Suolojaure i Arvidsjaurs socken av Norrbottens län; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till ett torrlägningsföretag inom Millesviks och Eskilsäters socknar av Värmlands län.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Gezelius</i>	under	6	dagar	fr. o. m. den	3	mars,
» <i>Persson</i> i Grytterud	»	3	»	»	5	»
» <i>Berg</i>	»	5	»	»	3	»
» <i>Jonsson</i> i Skedsbygd	»	3	»	»	7	»
» <i>Baeckman</i>	»	4	»	»	4	»
» <i>Söderdahl</i>	»	6	»	»	5	»
» <i>Andersson</i> i Prästbol	»	5	»	»	5	»
» <i>Uddenberg</i>	»	6	»	»	3	»
» <i>Vougt</i>	»	4	»	»	3	»
» <i>Eriksson</i> i Frägsta	»	5	»	»	4	»
» <i>Johansson</i> i Norrfors	»	5	»	»	3	»
» <i>Larsson</i> i Hede	»	7	»	»	5	»
» <i>Barnekow</i>	»	3	»	»	5	»
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	»	5	»	»	3	»
» <i>Mattsson</i>	»	6	»	»	5	»
» förste vice talmannen <i>Jeppsson</i>	»	2	»	»	5	»
» <i>Mårtensson</i>	»	4	»	»	3	»
» <i>Hoppe</i>	»	4	»	»	4	»
» <i>Hedlund</i> i Östersund	»	8	»	»	4	»
» <i>Sandberg</i>	»	3	»	»	3	»
» <i>Johansson</i> i Djursnäs	»	4	»	»	4	»
» <i>Lindmark</i>	»	6	»	»	5	»

herr <i>Andersson</i> i Tungelsta	under	5	dagar	fr. o. m.	den	4	mars,
› <i>Jacobson</i>	›	8	›	›	›	5	›
› <i>Wolgast</i>	›	2	›	›	›	4	›
› <i>Nordström</i> i Torsby	›	5	›	›	›	4	› och
› <i>Wallén</i>	›	2	›	›	›	4	› .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.34 e. m.

In fidem
Sune Norrman.